

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MELCHIORA WATHELETA
přednesené dne 10. ledna 2018¹

Věc C-266/16

**Western Sahara Campaign UK,
The Queen
proti
Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs,
Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Vrchní soud (Anglie a Wales), oddělení Queen's Bench (správní senát), Spojené království]

„Řízení o předběžné otázce – Dohoda mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu – Protokol, kterým se stanoví rybolovná práva podle dohody – Akty, kterými bylo schváleno uzavření dohody a protokolu – Nařízení, kterými se mezi členské státy rozděluje rybolovná práva stanovená protokolem – Platnost z hlediska článku 3 SEU a mezinárodního práva – Použití na Západní Saharu a vody k ní přiléhající“

Obsah

I. Úvod	3
II. Právní rámec	4
A. Dohoda o rybolovu	4
B. Protokol z roku 2013	5
C. Nařízení č. 764/2006	7
D. Rozhodnutí 2013/785/EU	7
E. Nařízení č. 1270/2013	7
III. Spor v původním řízení a předběžné otázky	7
IV. Řízení před Soudním dvorem	9

¹ – Původní jazyk: francouzština.

V. Ke třetí a čtvrté předběžné otázce	10
A. K pravomoci Soudního dvora	10
B. K věci samé	13
1. Úvodní poznámky	13
2. Možnost dovolat se pravidel mezinárodního práva za účelem zpochybnění platnosti napadených aktů	18
a) Obecné zásady	18
b) K možnosti dovolat se pravidel mezinárodního práva, která se použijí na uzavření mezinárodních dohod týkajících se využívání přírodních zdrojů Západní Sahary	21
1) Právo na sebeurčení	21
i) Právo na sebeurčení je součástí lidských práv	21
ii) Právo na sebeurčení jako zásada obecného mezinárodního práva, mezinárodního smluvního práva a povinnosti erga omnes	23
– Unie je vázána právem na sebeurčení	23
– Právo na sebeurčení je pravidlo mezinárodního práva, které je z hlediska svého obsahu bezpodmínečné a dostatečně přesné	24
– Povaha a systematika práva na sebeurčení nebrání soudnímu přezkumu napadených aktů	26
2) Zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji	27
3) Pravidla mezinárodního humanitárního práva použitelná na uzavírání mezinárodních dohod týkajících se využívání přírodních zdrojů okupovaného území	27
3. K platnosti nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013, jakož i ke slučitelnosti dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 s pravidly mezinárodního práva, kterých se lze dovolat a na něž odkazuje čl. 3 odst. 5 SEU	28
a) K otázce, zda napadené akty respektují právo lidu Západní Sahary na sebeurčení, jakož i povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení tohoto práva a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu	28
1) K existenci svobodné vůle lidu Západní Sahary uskutečňovat na základě napadených aktů svůj hospodářský rozvoj a nakládat se svým přírodním bohatstvím a svými zdroji	29
2) Povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu	36
3) Byly mezinárodní dohody použitelné na Západní Saharu uzavřeny s Marockým královstvím na základě jiného titulu, než je tvrzení Marockého království o svrchovanosti nad tímto územím?	41
i) Marocké království jakožto faktická spravující moc Západní Sahary	41

ii) Marocké království jakožto mocnost okupující Západní Saharu	44
– K použitelnosti mezinárodního humanitárního práva na Západní Saharu	45
– K existenci vojenské okupace v Západní Sahaře	46
– Ke způsobilosti okupující mocnosti uzavírat mezinárodní dohody použitelné na okupované území a k podmínkám legality, kterým uzavření takových dohod podléhá	48
b) K tomu, zda napadené akty respektovaly zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a pravidla mezinárodního humanitárního práva použitelná na využívání přírodních zdrojů okupovaného území	49
1) Zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji	49
2) Článek 55 Haagského řádu z roku 1907	50
3) K otázce, zda napadené akty respektovaly zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a článek 55 Haagského řádu z roku 1907	51
c) K mezím povinnosti neuznat [protiprávní stav]	54
4. Shrnutí	55
VI. K návrhu Rady na dočasné omezení účinků prohlášení neplatnosti	55
VII. Závěry	56

I. Úvod

1. Projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká platnosti Dohody mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu² (dále jen „dohoda o rybolovu“), Protokolu mezi Evropskou unií a Marockým královstvím, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle dohody o rybolovu³ (dále jen „protokol z roku 2013“) a nařízení Rady (EU) č. 1270/2013 ze dne 15. listopadu 2013 o rozdělení rybolovných práv na základě protokolu z roku 2013⁴, a to v rozsahu, v němž zavádějí a provádějí využívání živých mořských zdrojů Západní Sahary Evropskou unií a Marockým královstvím.

2 – Úř. věst. 2006, L 141, s. 4. Uzavření této dohody bylo schváleno nařízením Rady (ES) č. 764/2006 ze dne 22. května 2006 o uzavření Dohody mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu (Úř. věst. 2006, L 141, s. 1).

3 – Úř. věst. 2013, L 328, s. 2. Uzavření tohoto protokolu bylo schváleno rozhodnutím Rady 2013/785/EU ze dne 16. prosince 2013 o uzavření Protokolu mezi Evropskou unií a Marockým královstvím, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle Dohody mezi Evropskou unií a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu, jménem Unie (Úř. věst. 2013, L 349, s. 1).

4 – Úř. věst. 2013, L 328, s. 40.

2. Jedná se o první předběžnou otázku ve věci platnosti, která se týká mezinárodních dohod uzavřených Unií, jakož i aktů o jejich uzavření. V tomto smyslu nastoluje tato předběžná otázka nové právní otázky, jež se týkají pravomoci Soudního dvora vyslovit se k platnosti mezinárodních dohod uzavřených Unií, podmínkám, které musí jednotlivci splnit, aby se mohli dovolávat pravidel mezinárodního práva v rámci přezkumu těchto mezinárodních dohod, jakož i výkladu těchto pravidel. Tyto otázky mají zásadní význam pro soudní přezkum vnější činnosti Unie a proces dekolonizace Západní Sahary, který probíhá od šedesátých let 20. století.

3. Odpovědi na tyto otázky budou mít zajisté politické dopady. Jak však rozhodl Mezinárodní soudní dvůr, „skutečnost, že právní otázka vykazuje rovněž politické aspekty, jak je tomu z povahy věci u řady otázek, které vyvstávají v mezinárodním životě“, nepostačuje k tomu, aby byla zbavena své povahy „právní otázky“ a aby byla „Mezinárodnímu soudnímu dvoru odňata pravomoc, kterou mu výslovně přiznává jeho [s]tatut [...]“. Bez ohledu na politické aspekty položené otázky nemůže Mezinárodní soudní dvůr odepřít právní povahu otázky, která ho vede k tomu, aby plnil úlohu, jejíž podstata je především soudní [...]“⁵.

II. Právní rámec

A. Dohoda o rybolovu

4. Dohoda o rybolovu navazuje na sérii dohod, které byly od roku 1987 uzavřeny v oblasti rybolovu mezi Unií a Marockým královstvím. Její uzavření bylo schváleno jménem Společenství nařízením č. 764/2006. V souladu s článkem 17 tohoto nařízení vstoupila dohoda v platnost dne 28. února 2007⁶.

5. Podle znění preambule dohody a článků 1 a 3 dohoda o rybolovu zavádí partnerství, jehož cílem je přispívat k účinnému provádění politiky Marockého království v odvětví rybolovu, a v širším smyslu k udržitelnému a zodpovědnému zachování a využívání živých mořských zdrojů prostřednictvím pravidel týkajících se hospodářské, finanční, technické a vědecké spolupráce mezi stranami, podmínek, jimiž se řídí přístup rybářských plavidel plujících pod vlajkou členského státu Unie do marockých rybolovných oblastí, pravidel kontroly rybolovné činnosti v těchto oblastech, jakož i spolupráce mezi podniky z odvětví rybolovu.

6. Článek 2, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely této dohody, protokolu a přílohy se rozumí:

a) „marockou rybolovnou oblastí“ vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království;

[...]“

7. Článek 5, nadepsaný „Přístup plavidel [Unie] do lovišť v marockých rybolovných oblastech“, stanoví:

„1. Maroko se zavazuje povolit plavidlům [Unie] provádění rybolovných činností ve svých rybolovných oblastech v souladu s touto dohodou, včetně protokolu a přílohy.

[...]

5 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 41).

6 – Viz Úř. věst. 2007, L 78, s. 31.

4. [Unie] se zavazuje, že přijme veškerá vhodná opatření s cílem zajistit, aby jeho pravidla dodržovala ustanovení této dohody a právní předpisy, kterými se řídí rybolov ve vodách spadajících pod jurisdikci Maroka, v souladu s Úmluvou OSN o mořském právu“.

8. Článek 7, nadepsaný „Finanční příspěvek“, stanoví:

„1. [Unie] poskytne Maroku finanční příspěvek v souladu s pravidly a podmínkami stanovenými v protokolu a příloze. Tento finanční příspěvek se skládá ze dvou částí, kterými jsou:

- a) Finanční příspěvek na přístup plavidel [Unie] do marockých rybolovných oblastí, aniž jsou dotčeny poplatky, které mají zaplatit plavidla [Unie] za licenční poplatky.
- b) Finanční pomoc [Unie] na zavedení vnitrostátní rybářské politiky založené na zodpovědném rybolovu a udržitelném využívání rybolovných zdrojů v marockých vodách.

2. Část finančního příspěvku podle odstavce 1 písm. b) se stanoví vzájemnou dohodou a v souladu s protokolem na základě cílů určených oběma stranami, kterých je třeba dosáhnout v rámci politiky v odvětví rybolovu v Maroku, a na základě jednoletého a víceletého programu pro jich plnění.“

9. Článek 11, nadepsaný „Oblast použití“, stanoví:

„Tato dohoda se vztahuje jednak na území, na která se vztahuje Smlouva [o FEU] za podmínek stanovených v uvedené smlouvě, a jednak na území Maroka a vody spadající pod marockou jurisdikci.“

10. Článek 13, nadepsaný „Řešení sporů“, stanoví, že „[s]mluvní strany se vzájemně konzultují v případě sporů týkajících se výkladu nebo používání této dohody“.

11. Podle článku 16 „[jsou] [p]rotokol a příloha s dodatky [...] nedílnou součástí této dohody“. Tento protokol a příloha s dodatky byly uzavřeny na období čtyř let⁷. Nejsou již tedy v platnosti, ale jsou nahrazeny protokolem z roku 2013 a jeho přílohou s dodatky.

B. Protokol z roku 2013

12. Dne 18. listopadu 2013 podepsaly Unie a Marocké království protokol z roku 2013, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle dohody o rybolovu. Protokol vstoupil v platnost dne 15. července 2014⁸.

13. Článek 1, nadepsaný „Obecné zásady“, stanoví následující:

„Protokol tvoří, spolu se svojí přílohou a svými dodatky, nedílnou součást [d]ohody [o rybolovu] [...] uzavřené v rámci dohody [o přidružení]. [...]

Provádění tohoto protokolu probíhá v souladu s [...] článkem 2 téže dohody, týkajícím se dodržování demokratických principů a základních lidských práv“.

7 – Viz čl. 1 odst. 1 Protokolu, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle dohody mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu (Úř. věst. 2006, L 141, s. 9).

8 – Úř. věst. 2014, L 228, s. 1.

14. Článek 2, nadepsaný „Doba použitelnosti, platnost a rybolovná práva“, stanoví:

„Od okamžiku použitelnosti jsou rybolovná práva udělená na období čtyř let podle článku 5 dohody stanovena v tabulce připojené k tomuto protokolu.

Odstavec 1 se použije s výhradou ustanovení článků 4 a 5 tohoto protokolu.

[...]“

15. Článek 3, nadepsaný „Finanční příspěvek“, stanoví:

„1. Celková roční hodnota vyplývající z protokolu je odhadována na 40 000 000 EUR po období uvedené v článku 2. Tuto částku tvoří:

- a) 30 000 000 EUR představujících finanční příspěvek uvedený v článku 7 dohody o rybolovu, rozdělených následovně:
  - i) 16 000 000 EUR jako finanční příspěvek za přístup ke zdrojům,
  - ii) 14 000 000 EUR jako podpora marocké politiky v odvětví rybolovu;
- b) 10 000 000 EUR odpovídajících odhadované hodnotě poplatků placených majiteli plavidel za licence k rybolovu vydané podle článku 6 dohody o rybolovu a způsobem stanoveným v kapitole I oddílech D a E přílohy k tomuto protokolu.

[...]

4. Finanční příspěvek uvedený v odst. 1 písm. a) se vyplatí správci státní pokladny Marockého království na účet vedený u státní pokladny této země, jehož údaje sdělí marocké orgány.

5. S výjimkou ustanovení článku 6 tohoto protokolu spadá rozdělení tohoto příspěvku do výhradní pravomoci marockých orgánů.“

16. Článek 6, nadepsaný „Podpora marocké politiky v odvětví rybolovu“, stanoví:

„1. Finanční příspěvek podle čl. 3 odst. 1 písm. a) bodu ii) tohoto protokolu přispívá k rozvoji a provádění marocké politiky v odvětví rybolovu v rámci strategie ‚Halieutis‘ pro rozvoj tohoto odvětví.

2. Přidělování tohoto příspěvku a jeho správa ze strany Maroka vychází z cílů, které je třeba uskutečnit, a ročního a víceletého programu, jež se k nim vztahuje, které obě strany stanoví společnou dohodou v rámci smíšeného výboru, a to v souladu se strategií ‚Halieutis‘ a na základě odhadovaného dopadu realizovaných projektů.

[...]

6. V závislosti na povaze projektů a době nutné pro jejich uskutečnění předloží Maroko smíšenému výboru zprávu o projektech dokončených v rámci odvětvové podpory stanovené tímto protokolem, jež bude zahrnovat jejich očekávané hospodářské a sociální dopady, zejména účinky na zaměstnanost a investice, veškeré vyčíslitelné dopady provedených opatření, jakož i jejich zeměpisné rozložení. Tyto údaje budou vypracovány na základě ukazatelů, které budou podrobněji stanoveny smíšeným výborem.

7. Mimoto Maroko předloží před uplynutím platnosti protokolu závěrečnou zprávu o provádění odvětvové podpory stanovené tímto protokolem, obsahující mj. údaje uvedené v předchozím odstavci.

8. Obě strany budou dále sledovat provádění odvětvové podpory v případě potřeby i po uplynutí platnosti tohoto protokolu, jakož i případně při pozastavení jeho platnosti způsobem stanoveným v tomto protokolu.

[...]“

C. Nařízení č. 764/2006

17. Podle svého bodu 1 odůvodnění „[Unie] a Marocké království sjednal[y] a parafoval[y] dohodu o partnerství v odvětví rybolovu, na základě které se rybářům [Unie] udělují rybolovná práva ve vodách spadajících pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“.

18. Podle svého článku 1 se „[d]ohoda [o rybolovu] [...] schvaluje jménem [Unie]“.

D. Rozhodnutí 2013/785/EU

19. Podle bodu 2 odůvodnění tohoto rozhodnutí „Unie s Marockým královstvím sjednala nový protokol, který uděluje plavidlům Unie rybolovná práva ve vodách spadajících pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království ve věcech rybolovu“.

20. Podle článku 1 rozhodnutí se „[p]rotokol [z roku 2013] [...] schvaluje jménem Unie“.

E. Nařízení č. 1270/2013

21. Podle bodu 2 odůvodnění tohoto nařízení „Unie s Marockým královstvím sjednala nový protokol k dohodě o partnerství, který uděluje plavidlům Unie rybolovná práva ve vodách spadajících pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království ve věcech rybolovu. Nový protokol byl parafován dne 24. července 2013“.

22. Článek 1 odst. 1 rozděluje mezi členské státy rybolovná práva stanovená na základě protokolu z roku 2013. Podle tohoto rozdělení je v oblasti průmyslového pelagického rybolovu stanovena ve prospěch Spojeného království Velké Británie a Severního Irska kvóta 4 525 tun.

III. Spor v původním řízení a předběžné otázky

23. Western Sahara Campaign UK (dále jen „WSC“) je nezávislá dobrovolnická organizace se sídlem ve Spojeném království, která má za cíl podporovat uznání práva lidu Západní Sahary (Saharawinců) na sebeurčení.

24. Tato organizace podala dvě spojené žaloby proti Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (daňová a celní správa, Spojené království) a Secretary of State for the Environment, Food and Rural Affairs (ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova, Spojené království).

25. Daňová a celní správa je žalovanou stranou v první věci, ve které WSC napadá preferenční sazební zacházení s produkty pocházejícími ze Západní Sahary, na které bylo vydáno osvědčení jako na produkty pocházející z Marockého království. Ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova je žalovanou stranou v druhé věci, ve které WSC napadá možnost ministra vyplývající z napadených aktů vydávat licence pro rybolov ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře.

26. WSC napadá v těchto věcech legalitu Evropsko-středomořské dohody zakládající přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Marockým královstvím na straně druhé, podepsané dne 26. února 1996 v Bruselu (Úř. věst. 2000, L 70, s. 2, dále jen „dohoda o přidružení“), a dohody o rybolovu v rozsahu, v němž se použijí na Západní Saharu. Podle WSC jsou tyto dohody neplatné, jelikož nejsou v souladu s obecnými zásadami unijního práva a s ustanovením čl. 3 odst. 5 SEU, které Unii zavazuje k dodržování mezinárodního práva. V této souvislosti má WSC za to, že uvedené dohody, uzavřené v kontextu protiprávní okupace, porušují několik ustanovení mezinárodního práva, a to zejména právo lidu Západní Sahary na sebeurčení, článek 73 Charty Organizace spojených národů, zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a pravidla mezinárodního humanitárního práva, která se použijí na vojenské okupace.

27. Daňová a celní správa a ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova namítají, že WSC není způsobilá dovolávat se pravidel mezinárodního práva za účelem zpochybnění platnosti uvedených dohod a její žaloby, které si kladou za cíl zpochybnit před anglickými soudy politiku Marockého království vůči Západní Saharě, nelze každopádně řešit soudní cestou. K věci samé uvádějí, že nic v uvedených dohodách neumožňuje dojít k závěru, že Unie uznala či poskytla podporu porušení kogentních norem mezinárodního práva. Dále mají za to, že skutečnost, že Marocké království nadále okupuje Západní Saharu, nebrání tomu, aby s ním byla uzavřena dohoda o využívání přírodních zdrojů tohoto území, a že smluvní strany uvedených dohod v každém případě uznávají, že tyto zdroje musí být využívány ve prospěch lidu tohoto území.

28. V této souvislosti se High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Vrchní soud (Anglie a Wales), oddělení Queen's Bench (správní senát), Spojené království] domnívá, že „[unijní orgány] nejsou oprávněny zůstatat lhostejné před otázkou, kde se nacházejí svrchované hranice třetího státu, a to zejména tehdy, jedná-li se o protiprávní okupaci území jiného státu“⁹, nemají-li porušit zásady Charty Organizace spojených národů a zásady, které jsou pro Unii závazné, přičemž není podstatné, že unijní orgány mají v oblasti zahraničních věcí široký prostor pro uvážení.

29. Uvedený soud je toho názoru, že přestože Marocké království tvrdí, že je Západní Sahara součástí jeho svrchovaného území, není tento nárok uznáván obecně mezinárodním společenstvím, ani konkrétně Unií. Předkládající soud se naopak domnívá, že přítomnost Marockého království je okupací, kterou kvalifikuje dokonce jako „trvající okupaci“¹⁰. Vystává tak podle tohoto soudu otázka, zda je legitimní, aby organizace, jakou je Unie, která dodržuje zásady Charty Organizace spojených národů, uzavřela se třetím státem dohodu, která se týká území nacházejícího se vně uznávaných hranic tohoto státu.

30. V tomto ohledu má uvedený soud za to, že i kdyby se unijní orgány nedopustily zjevného pochybení tím, když dospěly k závěru, že trvající okupace území Západní Sahary Marockým královstvím nebrání z hlediska mezinárodního práva uzavření jakékoliv dohody o využívání přírodních zdrojů daného území, vyvstává zásadní otázka, zda jsou předmětné konkrétní dohody v rozporu s určitými zásadami mezinárodního práva a zda byla dostatečně zohledněna vůle obyvatel Západní Sahary a jejich uznaných zástupců.

31. Podle tohoto soudu jsou dány argumenty podporující závěr, že se unijní orgány při uplatnění mezinárodního práva dopustily zjevně nesprávného posouzení, a to v tom smyslu, že k uzavření uvedených dohod došlo, aniž Marocké království uznalo své postavení jakožto spravující moci a respektovalo jak závazky vyplývající z článku 73 Charty Organizace spojených národů, tak závazek podporovat sebeurčení lidu Západní Sahary.

9 – Viz rozsudek ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v. HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin), bod 39. Jedná se o rozsudek předkládajícího soudu, na kterém založil svou žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

10 – Viz rozsudek ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v. HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin), body 40, 43, 48 a 49.

32. Za těchto okolností se High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Vrchní soud (Anglie a Wales), oddělení Queen's Bench (správní senát), Spojené království] rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Rozumí se odkazy na ‚Maroko‘ v člancích 9, 17 a 94 protokolu č. 4 [k dohodě o přidružení] pouze svrchované území Maroka uznávané Organizací spojených národů a Unií, a brání tedy tomu, aby byl dovoz produktů pocházejících ze Západní Sahary do Unie povolen bez cel, jak stanoví dohoda o přidružení?
- 2) Pokud je možné, aby byl dovoz produktů pocházejících ze Západní Sahary do Unie povolen podle dohody o přidružení bez cel, je tato dohoda platná, s ohledem na ustanovení čl. 3 odst. 5 [SEU], která stanoví povinnost přispívat k dodržování všech relevantních zásad mezinárodního práva a zásad Charty Organizace spojených národů, a s ohledem na to, do jaké míry byla dohoda o přidružení uzavřena ve prospěch Saharawinců, jejich jménem, v souladu s jejich vůlí nebo po projednání s jejich uznanými zástupci?
- 3) Je dohoda [o rybolovu] (jak byla schválena a provedena nařízením č. 764/2006, rozhodnutím 2013/785 a nařízením č. 1270/2013) platná s ohledem na ustanovení čl. 3 odst. 5 [SEU], která stanoví povinnost přispívat k dodržování všech relevantních zásad mezinárodního práva a zásad Charty Organizace spojených národů, a s ohledem na to, do jaké míry byla dohoda o rybolovu uzavřena ve prospěch Saharawinců, jejich jménem, v souladu s jejich vůlí nebo po projednání s jejich uznanými zástupci?
- 4) Je žalobkyně oprávněna napadnout platnost unijních aktů z důvodu údajného porušení mezinárodního práva ze strany Unie, a to zejména s přihlédnutím:
  - a) ke skutečnosti, že žalobkyně má sice podle vnitrostátního práva aktivní legitimaci k napadení platnosti dotčených unijních aktů, neuplatňuje však žádné subjektivní právo podle unijního práva, a
  - b) k zásadě, která byla stanovena ve věci týkající se měnového zlata odvezeného z Říma v roce 1943 (CIJ Recueil, 1954, s. 19), podle níž není Mezinárodní soudní dvůr oprávněn přijímat rozhodnutí, která zpochybňují jednání státu, jenž není účastníkem řízení před tímto soudem a nedal souhlas k tomu, aby byl vázán jeho rozhodnutími, nebo která se dotýkají práv takového státu?“

33. Usnesením ze dne 23. listopadu 2016 předkládající soud přibral do probíhajícího řízení jako osobu zúčastněnou na řízení Marockou konfederaci pro zemědělství a rozvoj venkova (Comader).

IV. Řízení před Soudním dvorem

34. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce došla kanceláři Soudního dvora dne 13. května 2016. Písemná vyjádření předložily španělská, francouzská a portugalská vláda, jakož i Rada a Evropská komise.

35. Dopisem ze dne 17. ledna 2017 se Soudní dvůr předkládajícího soudu dotázal, zda s ohledem na rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), na své první a druhé předběžné otázce trvá, nebo si je přejí vzít zpět.

36. Dopisem ze dne 3. února 2017 vzal předkládající soud svou první a druhou předběžnou otázku zpět s tím, že odpověď na ně již není nutná.

37. Dopisem ze dne 17. února 2017 vyzval Soudní dvůr účastníky řízení ve věci v původním řízení, jakož i vedlejší účastníky, aby se v řízení před Soudním dvorem vyjádřili k případnému vlivu rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), na odpověď na třetí předběžnou otázku a odpověděli ve lhůtě tří týdnů na soubor otázek, což WSC, Comader a španělská a francouzská vláda¹¹, jakož i Rada a Komise učinily.

38. Dne 6. září 2017 se konalo jednání, na kterém přednesly ústní vyjádření WSC, Comader, španělská a francouzská vláda, jakož i Rada a Komise.

V. Ke třetí a čtvrté předběžné otázce

39. Svou třetí otázkou se předkládající soud dotazuje Soudního dvora na platnost dohody o rybolovu, která byla schválena nařízením č. 764/2006 a provedena protokolem z roku 2013 (schváleným rozhodnutím 2013/785), jakož i nařízením č. 1270/2013, a to jednak s ohledem na ustanovení čl. 3 odst. 5 SEU, které Unii ukládá povinnost „přispív[at] k přísnému dodržování [...] mezinárodního práva a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů“, a jednak s ohledem na to, do jaké míry byla tato dohoda uzavřena ve prospěch Saharawinců, jejich jménem, v souladu s jejich vůlí nebo po projednání s jejich uznanými zástupci.

40. Svou čtvrtou otázkou se předkládající soud dotazuje Soudního dvora na podmínky, za nichž se lze dovolat mezinárodního práva v rámci soudního přezkumu unijních aktů na základě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci platnosti.

41. Tyto předběžné otázky podle mého názoru spolu úzce souvisejí a je třeba je posoudit společně.

A. K pravomoci Soudního dvora

42. Třetí předběžná otázka se týká dohody o rybolovu (ve znění protokolu z roku 2013) a vyzývá Soudní dvůr, aby se vyslovil k platnosti této mezinárodní dohody uzavřené Uníí. Tato předběžná otázka nicméně odkazuje také na schvalovací a prováděcí akty k této dohodě, které přijala Rada.

43. Rada je toho názoru, že Soudní dvůr nemá pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se platnosti dohody o rybolovu, jelikož jako mezinárodní dohoda není aktem přijatým orgány [Unie] ve smyslu čl. 267 prvního pododstavce písm. b) SFEU. Podle Rady lze platnost mezinárodní dohody uzavřené Uníí posuzovat pouze před jejím uzavřením, a to v řízení o posudku, které upravuje čl. 218 odst. 11 SFEU. Podpůrně se Rada, a v tom se k ní připojuje Komise a španělská a francouzská vláda, domnívá, že lze mít za to, že se žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve skutečnosti týká platnosti aktů, kterými bylo schváleno uzavření dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013, a sice nařízení č. 764/2006 a rozhodnutí 2013/785.

44. Tuto námitku nedostatku pravomoci je třeba podle mého názoru zamítnout z následujících důvodů.

45. Podle čl. 267 prvního pododstavce písm. b) SFEU má Soudní dvůr pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se „platnosti a výkladu aktů přijatých orgány [Unie]“.

¹¹ – Francouzské vládě byla lhůta prodloužena o jeden týden.

46. Z ustálené judikatury vyplývá, že pro účely tohoto ustanovení mezinárodní dohoda uzavřená Unií představuje, „pokud se jedná o Evropskou unii, akt přijatý orgánem Unie“ ve smyslu článku 267 SFEU¹². Na tomto základě měl Soudní dvůr nezřídka příležitost podat v rámci řízení o předběžné otázce výklad ustanovení takových dohod uzavřených Unií¹³, a to ostatně mimo jiné i dohody o rybolovu¹⁴.

47. Nadto se podle Soudního dvora soudní přezkum ve věci platnosti vztahuje „bez jakékoliv výjimky“ na všechny akty přijaté orgány [Unie]¹⁵, neboť Smlouva o FEU „zavedla jednak články 263 a 277 a jednak článkem 267 *úplný* systém procesních prostředků a řízení určený k zajištění přezkumu legality unijních aktů unijním soudem“¹⁶.

48. Mezinárodní dohody uzavřené Unií jsou ovšem zároveň součástí mezinárodního právního řádu, jelikož jsou uzavřeny s třetí stranou, a unijního právního řádu.

49. Třebaže v mezinárodním právním řádu může neplatnost mezinárodní dohody nastat pouze pro některý z důvodů, které jsou taxativně vymezeny v člancích 46 až 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, uzavřené dne 23. května 1969¹⁷ (dále jen „Vídeňská úmluva o smluvním právu“), z čl. 218 odst. 11 SFEU vyplývá, že „[u]stanovení [...] dohody [uzavřené Unií] [...] musí být plně v souladu se Smlouvami [o EU a FEU] i s ústavními zásadami, které z nich vyplývají“¹⁸.

50. Právě s cílem v co největší možné míře zabránit právním a mezinárodněpolitickým komplikacím v případě, že by mezinárodní dohoda uzavřená Unií byla neslučitelná se Smlouvou o EU a Smlouvou o SFEU a zároveň zůstala platná v mezinárodním právu, vytvořili autoři uvedených Smluv preventivní postup vyžádání si posudku, který je nyní upraven v čl. 218 odst. 11 SFEU.

51. Pro účely založení své pravomoci k posuzování slučitelnosti mezinárodních dohod v rámci řízení o posudku ostatně Soudní dvůr vyšel z toho, že mu tuto pravomoc v každém případě přiznávají články 258, 263 a 267 SFEU. Soudní dvůr totiž rozhodl, že „[o]tázka, zda uzavření dané dohody spadá, či nikoliv do pravomocí [Unie], a otázka, zda případně byly tyto pravomoci vykonány v souladu s ustanoveními Smlouvy, jsou v zásadě otázky, které lze předložit Soudnímu dvoru, a to buď přímo na základě článku [258 SFEU] či článku [263 SFEU], nebo v rámci řízení o předběžné otázce“¹⁹.

52. Soudní dvůr má tudíž pravomoc posoudit „jakékoli otázky, které by mohly vyvolávat pochybnosti o materiální či formální platnosti [mezinárodní] dohody z hlediska Smluv [o EU a FEU]“²⁰.

12 – Rozsudek ze dne 30. dubna 1974, Haegeman (181/73, EU:C:1974:41, bod 4). V tomto smyslu viz také rozsudky ze dne 30. září 1987, Demirel (12/86, EU:C:1987:400, bod 7); ze dne 15. června 1999, Andersson a Wåkerås-Andersson (C-321/97, EU:C:1999:307, bod 26), a ze dne 25. února 2010, Brita (C-386/08, EU:C:2010:91, bod 39).

13 – V nedávné době viz rozsudek ze dne 28. března 2017, Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236, body 108 až 117).

14 – Viz rozsudek ze dne 9. října 2014, Ahlström a další (C-565/13, EU:C:2014:2273).

15 – Viz rozsudek ze dne 13. prosince 1989, Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646, bod 8). V tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 11. května 2006, Friesland Coberco Dairy Foods (C-11/05, EU:C:2006:312, bod 36), a ze dne 13. června 2017, Florescu a další (C-258/14, EU:C:2017:448, bod 30).

16 – Rozsudek ze dne 28. března 2017, Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236, bod 66 a citovaná judikatura). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

17 – *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 1155, s. 331.

18 – Viz posudek 1/15 (Dohoda PNR EU-Kanada) ze dne 26. července 2017 (EU:C:2017:592, bod 67).

19 – Posudek 1/75 (Dohoda OECD o standardu pro místní výdaje) ze dne 11. listopadu 1975 (EU:C:1975:145).

20 – Posudek 1/15 (Dohoda PNR EU-Kanada) ze dne 26. července 2017 (EU:C:2017:592, bod 70).

53. V tomto smyslu, aby se zabránilo výše uvedeným komplikacím v případě, že Soudní dvůr vydá negativní posudek ke slučitelnosti „zamýšlené“ mezinárodní dohody se Smlouvami o EU a FEU, nemůže taková mezinárodní dohoda vstoupit v platnost, dokud nebude pozměněna²¹. Soudní dvůr bude moci v každém případě provést následný přezkum materiální a formální *slučitelnosti*²² dohody se Smlouvami o EU a FEU, pokud bude rozhodovat o žalobě na neplatnost nebo v řízení o předběžné otázce ve věci platnosti.

54. Z výše uvedeného vyplývá, že Soudní dvůr má pravomoc přezkoumat platnost aktu Rady, kterým se schvaluje uzavření mezinárodní dohody²³, což zahrnuje přezkum vnitřní legality tohoto rozhodnutí s ohledem na předmětnou dohodu²⁴. V této souvislosti může Soudní dvůr přezkoumat legalitu aktu Rady (a to včetně ustanovení mezinárodní dohody, jejíž uzavření schvaluje) s ohledem na Smlouvy o EU a FEU, jakož i s ohledem na ústavní zásady, které z nich vyplývají, včetně zásady dodržování základních práv²⁵ a mezinárodního práva²⁶ v souladu s čl. 3 odst. 5 SEU.

55. V důsledku toho má Soudní dvůr pravomoc zrušit (v případě žaloby na neplatnost) nebo prohlásit za neplatné (v případě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce) rozhodnutí Rady, kterým se schvaluje uzavření předmětné mezinárodní dohody²⁷, a prohlásit tuto dohodu za neslučitelnou se Smlouvami o EU a FEU, jakož i s ústavními zásadami, které z nich vyplývají.

56. V takových případech mezinárodní dohoda nadále zavazuje její strany dle mezinárodního práva, přičemž přísluší unijním orgánům, aby odstranily neslučitelnosti mezi touto dohodou a Smlouvami o EU a FEU, jakož i s ústavními zásadami, které z nich vyplývají²⁸. Pokud se odstranění neslučitelností ukáže být nemožné, musí dohodu vypovědět nebo od ní odstoupit²⁹, a to v souladu s postupem podle článku 56 a článků 65 až 68 Vídeňské úmluvy o smluvním právu³⁰, a v daném případě v souladu s článkem 14 dohody o rybolovu. V tomto smyslu lze poukázat na paralelu s článkem 351 SFEU, který se týká téže situace v souvislosti se smlouvami, které byly s členskými státy uzavřeny před jejich přistoupením k Unii.

57. Konečně je třeba upřesnit, že zásada, kterou vyslovil Mezinárodní soudní dvůr ve věci týkající se měnového zlata odvezeného z Říma v roce 1943³¹ a ke které se vztahuje čtvrtá předběžná otázka, podle níž tento soud nemůže vykonávat svou pravomoc za účelem rozhodnutí sporu mezi dvěma státy, pokud je pro takové rozhodnutí třeba, aby posoudil jednání třetího státu, který není účastníkem

21 – Viz rozsudek ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461, bod 309) a čl. 218 odst. 11 SFEU.

22 – Hovoříme o „slučitelnosti“, a nikoliv o „platnosti“, abych předešel záměně s důvody neplatnosti smluv, které jsou taxativně vymezeny v článcích 46 až 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

23 – Viz rozsudek ze dne 9. srpna 1994, Francie v. Komise (C-327/91, EU:C:1994:305, body 13 až 17), ve kterém Soudní dvůr rozhodl, že se žaloba na neplatnost podaná Francouzskou republikou má namísto dotčené mezinárodní dohody vztahovat k aktu, kterým Komise udělila souhlas k jejímu uzavření.

24 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461, bod 289), který odkazuje na rozsudek ze dne 10. března 1998, Německo v. Rada (C-122/95, EU:C:1998:94).

25 – Viz rozsudek ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461, body 283, 284, 289, 304, 308, 316 a 326).

26 – Viz čl. 3 odst. 5 SEU a rozsudek ze dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864, bod 101 a citovaná judikatura).

27 – Viz Etienne, J., „L'accord de pêche CE-Maroc: quels remèdes juridictionnels européens à quelle illicéité internationale?“, *Revue belge de droit international*, 2010, s. 77 až 107, viz s. 104 a 105.

28 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. prosince 2008, Régie Networks (C-333/07, EU:C:2008:764, bod 124 a citovaná judikatura).

29 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 14. září 1999, Komise v. Belgie (C-170/98, EU:C:1999:411, bod 42), jakož i ze dne 4. července 2000, Komise v. Portugalsko (C-84/98, EU:C:2000:359, bod 40).

30 – Tento postup předpokládá oznámení ve formě listiny o prohlášení smlouvy za neplatnou nebo o rozhodnutí od smlouvy odstoupit. Jestliže některá z ostatních stran vznesla námitku a strany nemohou dosáhnout řešení, je upravena možnost předložit spor Mezinárodnímu soudnímu dvoru nebo rozhodčímu soudu *ad hoc*. To platí i pro Vídeňskou úmluvu o právu smluv mezi státy a mezinárodními organizacemi nebo mezi mezinárodními organizacemi, uzavřenou ve Vídni dne 21. března 1986, která nicméně ještě nevstoupila v platnost (viz její články 65 až 68). Vzhledem k tomu, že mezinárodní organizace nemohou předložit věc Mezinárodnímu soudnímu dvoru, tato úmluva stanoví, že věc lze tomuto soudu předložit na základě řízení o posudku, který je upraven v článku 96 Charty Organizace spojených národů. Pokud Valné shromáždění OSN nebo Rada bezpečnosti nevyhoví žádosti o aktivaci tohoto postupu, lze spor řešit v k rozhodčím řízení.

31 – CIJ Recueil 1954, s. 19.

řízení³², není v této věci, jak tvrdí Rada a Komise, relevantní. Tuto zásadu, která je obsažena ve statutu Mezinárodního soudního dvora, totiž statut Soudní dvora Evropské unie neupravuje a v každém případě by nemohla v unijním právu existovat, jelikož by předem vylučovala možnost přezkumu slučitelnosti mezinárodních dohod uzavřených Unií se Smlouvami o EU a FEU, aniž by se řízení před ním účastnil třetí stát, který s Unií dohodu podepsal.

58. S ohledem na tyto úvahy se v rámci předběžných otázek jedná o určení:

- platnosti nařízení č. 764/2006 v rozsahu, v jakém schvaluje dohodu o rybolovu, „na základě které se rybářům [Unie] udělují rybolovná práva ve vodách spadajících pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“³³;
- platnosti rozhodnutí 2013/785 v rozsahu, v jakém schvaluje protokol z roku 2013, „který uděluje plavidlům Unie rybolovná práva ve vodách spadajících pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království ve věcech rybolovu“³⁴, a stanoví finanční příspěvek za toto využívání;
- platnosti nařízení č. 1270/2013 v rozsahu, v jakém rozděluje mezi členské státy rybolovná práva na základě protokolu z roku 2013, a
- slučitelnosti dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 se Smlouvami o EU a FEU, jakož i s ústavními zásadami z nich vyplývajících, a to zejména zásadou ochrany základních práv a dodržování mezinárodního práva, kterou čl. 3 odst. 5 SEU ukládá pro vnější činnost Unie.

59. Na všechny tyto akty budu dále odkazovat jako na „napadené akty“.

B. K věci samé

1. Úvodní poznámky

60. Jak účastníci sporu v původním řízení, tak zúčastnění v řízení před Soudním dvorem mají za to, že se napadené akty vztahují na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající. Tento závěr ovšem z textu dohody o rybolovu a z protokolu z roku 2013 jednoznačně nevyplývá. Žádné jejich ustanovení totiž Západní Saharu výslovně nezmiňuje.

61. Je tudíž třeba v první řadě posoudit, zda se napadené akty na Západní Saharu vztahují, jelikož v opačném případě by nebylo možné zpochybnit jejich platnost s ohledem na normy, jichž se dovolává předkládající soud a WSC³⁵.

62. Podle mého názoru výklad dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 v souladu s pravidly výkladu smluv uvedenými v článku 31 Vídeňské úmluvy o smluvním právu vede k závěru, že se skutečně použijí na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající, a to z následujících důvodů.

32 – Jak Mezinárodní soudní dvůr připomněl, „jednou ze základních zásad [jeho] [s]tatutu je, že nemůže rozhodovat spory mezi státy bez souhlasu těchto států s jeho jurisdikcí“ [Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie), rozsudek (CIJ) Recueil, 1995, s. 90, bod 26 a citovaná judikatura)].

33 – Viz první bod odůvodnění a článek 1 nařízení č. 764/2006.

34 – Viz bod 2 odůvodnění a článek 1 rozhodnutí 2013/785.

35 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

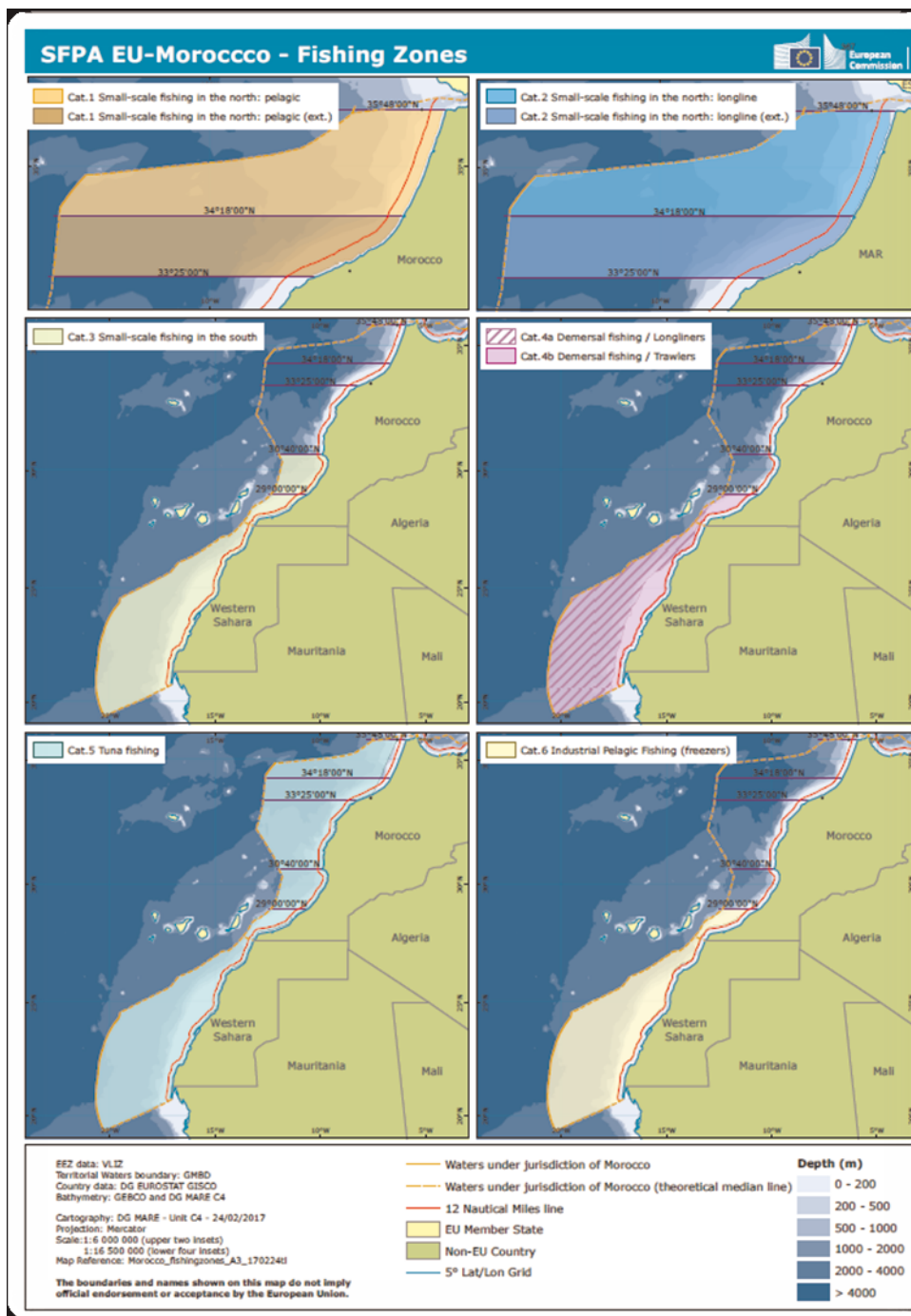
63. Článek 31 odst. 1 této úmluvy stanoví, že „smlouva musí být vykládána v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy“. Článek 31 odst. 2 stanoví, že „se kromě textu, včetně preambule a příloh, celkovou souvislostí rozumí každá dohoda vztahující se ke smlouvě, k níž došlo mezi všemi stranami v souvislosti s uzavřením smlouvy.“ Celková souvislost tedy zahrnuje protokol z roku 2006, který již neplatí, ale jeho obsah je v podstatě, pokud jde o působnost dohody o rybolovu, totožný s obsahem protokolu z roku 2013.

64. Článek 31 odst. 3 uvedené úmluvy stanoví, že spolu s celkovou souvislostí zároveň bude brán zřetel zejména „na každou pozdější dohodu, týkající se výkladu smlouvy nebo provádění jejích ustanovení, k níž došlo mezi stranami“. K výkladu působnosti dohody o rybolovu je tedy třeba zohlednit relevantní ustanovení protokolu z roku 2013.

65. V projednávaném případě se dohoda o rybolovu podle svého článku 11 použije, co se týče Marockého království, „na území Maroka a vody spadající pod marockou jurisdikci“. Článek 2 písm. a) této dohody definuje pojem „marocká rybolovná oblast“, ve které dochází k využívání rybolovných zdrojů upravenému touto dohodou, jako „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“³⁶.

36 – Viz rovněž bod 1 odůvodnění nařízení č. 764/2006.

66. Tyto pojmy jsou specifikovány v dodatcích 2 a 4 přílohy k protokolu z roku 2013. Na žádost Soudního dvora předložila Komise šest map, které ukazují, jaký je rozsah rybolovných oblastí v souladu se specifikacemi uvedenými v těchto dodatcích:

67. Jak z těchto map vyplývá, rybolovná oblast č. 3 (kat. 3: drobný rybolov na jihu) se rozkládá jižně od rovnoběžky 30° 40' 00" s. š. a dále než 3 námořní míle, rybolovná oblast č. 4 (kat. 4: rybolov při dně) se nachází jižně od rovnoběžky 29° s. š. a od izobáty 200 m pro plavidla lovcí s vlečnými sítěmi a dále než 12 námořních mil pro plavidla lovcí na dlouhé lovné šňůry, rybolovná oblast č. 5 (kat. 5: lov tuňáka) zahrnuje celou atlantickou oblast Maroka dále než 3 míle, s výjimkou chráněné oblasti východně od linie spojující body 33° 30' s. š./7° 35' z. d. a 35° 48' s. š./6° 20' z. d. a rybolovná oblast č. 6 (kat. 6: průmyslový pelagický rybolov) se nachází jižně od rovnoběžky 29° s. š. a dále než 15 námořních mil

pro mrazírenská plavidla lovící s vlečnými sítěmi a dále než 8 námořních mil pro plavidla typu RSW lovící s vlečnými sítěmi³⁷.

68. Pokud jde o poslední uvedenou rybolovnou oblast, ze zápisu ze zasedání třetího smíšeného výboru dle dohody o rybolovu, který se sešel v Bruselu ve dnech 17. a 18. března 2008, vyplývá, že Unie a Marocké království se dohodly, že v této oblasti lze vykonávat rybolovnou činnost pouze jižně od rovnoběžky 26° 07' s. š. Kapitola III přílohy k protokolu z roku 2013, jakož i dodatek 4 této přílohy totiž umožňují Marockému království jednostranně změnit tyto zeměpisné údaje za podmínky, že jakoukoli změnu oznámí Komisi jeden měsíc předem.

69. Jižní hranice těchto rybolovných oblastí není v dohodě o rybolovu ani v protokolu z roku 2013 upřesněna³⁸. Vzhledem k tomu, že se hranice mezi Západní Saharou a Marockým královstvím nachází na rovnoběžce 27° 42' s. š. (Staffordský výběžek)³⁹ na vody přiléhající k Západní Sahaře se výslovně použije, a to na základě pozdější dohody mezi Unií a Marockým královstvím, pouze rybolovná oblast č. 6. Z map předložených Komisí je níméně patrné, že rybolovné oblasti č. 3 až č. 5 sahají až k námořní hranici mezi Mauritánskou islámskou republikou a Západní Saharou, a zahrnují tudíž vody přiléhající k Západní Sahaře.

70. Údaje o množství úlovků v jednotlivých rybolovných oblastech, které na jednání poskytla Komise, kromě toho potvrzují, že dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 se použijí téměř výhradně na vody přiléhající k Západní Sahaře⁴⁰. Dle číselných údajů Komise představují úlovky pouze za rybolovnou oblast č. 6 přibližně 91,5 % celkových úlovků uskutečněných v rámci dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013. To jasně prokazuje, že použití dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 na vody přiléhající k Západní Sahaře je přesně totožné s použitím, které strany zamýšlely od počátku.

71. Co se týče použití dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 na pevninu, čl. 3 odst. 1 písm. a) bod ii) protokolu z roku 2013 stanoví, že část finančního příspěvku, který zaplatí Unie Marockému království a jehož výše činí 14 milionů eur, se vyplácí jako podpora marocké politiky v odvětví rybolovu, což podle Rady a Komise zahrnuje investice do infrastruktury na území Západní Sahary. Kapitola X přílohy protokolu z roku 2013 nadto stanoví, že část úlovků musí být vyložena v marockých přístavech, a to dle Rady a Komise zahrnuje i přístavy Západní Sahary. Konečně se podle Rady a Komise musí výhody z dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 vztahovat na lid Západní Sahary, což představuje samo o sobě použití této dohody a protokolu na pevninu.

72. Zadrugé závěr, že se dohoda o rybolovu použije na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, je podpořen i tím, jak tato dohoda vznikala. Jak uvádí Komise, dohoda o rybolovu má totiž svůj původ v dohodách o rybolovu, které uzavřelo s Marockým královstvím Španělské království před svým přistoupením k Unii⁴¹ a které se vztahovaly na vody přiléhající k Západní Sahaře jakožto vody

37 – Viz dodatek 2 přílohy k protokolu z roku 2013.

38 – Viz dodatek 4 přílohy k protokolu z roku 2013.

39 – Viz Bennafla, K., „Illusion cartographique au Nord, barrière de sable à l'Est: les frontières mouvantes du Sahara occidental“, *L'Espace politique*, 2013, bod 212, dostupné na internetové stránce <http://espacepolitique.revues.org/2644>.

40 – Podle Komise je rozdělení úlovků mezi šest rybolovných oblastí stanovených dohodou o rybolovu a protokolem z roku 2013 následující: 1 138 tun v rybolovné oblasti č. 1; 406 tun v rybolovné oblasti č. 2; 191 tun v rybolovné oblasti č. 3; 5 035 tun v rybolovné oblasti č. 4; 234 tun v rybolovné oblasti č. 5 a 75 686 tun v rybolovné oblasti č. 6. I když všechny tuny úlovků nemají stejnou hodnotu, je zjevné, že se dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 použijí téměř výhradně na vody přiléhající k Západní Sahaře.

41 – Existenci přímé vazby mezi dohodou o rybolovu dotčenou ve věci v původním řízení a dohodami o rybolovu uzavřenými mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím dokládá akt o podmínkách přistoupení Španělského království a Portugalské republiky a o úpravách Smluv (Úř. věst. 1985, L 302, s. 23), jehož „čl. 167 odst. 3 a čl. 354 odst. 3 [...] v rozsahu, v němž odkazují na rybolovné činnosti, ukládají Radě, aby zachovala rybolovné činnosti, které vykonávaly Španělsko a Portugalsko na základě dohod o rybolovu, které uzavřely před jejich přistoupením [k Unii]“ (rozsudek ze dne 8. března 1995, Hansa-Fisch v. Komise, T-493/93, EU:T:1995:47, bod 37).

spadající pod marockou jurisdikci⁴². Dále poukazují na to, že dohody o rybolovu uzavřené mezi Uníí a Marockým královstvím od roku 1988 již byly předmětem několika věcí, které se týkaly rybolovu ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře⁴³. V tomto smyslu mám za to, že podobně jako předchozí dohody a protokoly i dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 pouze přebírají a pokračují v rybolovu, který Španělské království již provádělo ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře před přistoupením tohoto členského státu k Unii.

73. Konečně zatřetí čl. 31 odst. 4 uvedené úmluvy přiznává zásadní význam úmyslům stran, když upřesňuje, že „[v]ýraz bude chápán ve zvláštním smyslu, potvrdí-li se, že to bylo úmyslem stran.“ Podle mého názoru záměrem Unie a Marockého království bylo, aby byla dohoda o rybolovu použitelná na Západní Saharu a vody k ní přiléhající jakožto vody pod svrchovaností nebo jurisdikcí Marockého království. V roce 1976 anektovalo Marocké království část Západní Sahary, která se nachází severně od přímky vycházející z průsečíku pobřeží Atlantického oceánu a rovnoběžky 24° s. š. a směřující do průsečíku rovnoběžky 23° s. š. a poledníku 13° z. d.⁴⁴, a to v souladu se Smlouvou o vytyčení státní hranice mezi Mauritánskou islámskou republikou a Marockým královstvím, která byla uzavřena v Rabatu dne 14. dubna 1976⁴⁵. Anexe Západní Sahary Marockým královstvím byla završena v roce 1979 připojením jižní části Západní Sahary⁴⁶, kterou tato smlouva přiznala Mauritánské islámské republice. Marocké království má tudíž za to, že Západní Sahara spadá pod jeho svrchovanost, a tedy se na přiléhající vody vztahuje působnost dohody o rybolovu i protokolu z roku 2013.

74. Pokud jde o Unii, z prohlášení učiněných několika členskými státy v rámci Rady při schvalování protokolu z roku 2013 jasně vyplývá, že jak tento protokol, tak dohoda o rybolovu se použijí na Západní Saharu⁴⁷. To byl ostatně důvod, jak vysvětluje předkládající soud a Komise, proč Evropský parlament nejdříve sjednání nového znění protokolu, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle dohody o rybolovu, zablokoval. Z téhož důvodu také Dánské království a Švédské království hlasovaly proti schválení uzavření tohoto protokolu, Nizozemské království⁴⁸, Finská republika a Spojené království se zdržely hlasování a Spolková republika Německo, Irsko a Rakouská republika vyjádřily výhrady⁴⁹.

42 – Viz dohoda o spolupráci v oblasti mořského rybolovu mezi vládou Španělského království a vládou Marockého království, podepsaná v Rabatu dne 17. února 1977 (která nikdy nevstoupila v platnost) a protokol o přechodném ujednání v oblasti mořského rybolovu podepsaný v Rabatu dne 29. června 1979 (BOE č. 253 ze dne 22. října 1979, s. 24551), které hovoří o rybolovné oblasti jižně od mysu Noun (tento mys se nachází na rovnoběžce 29° s. š., což odpovídá základní linii pro rybolovné oblasti č. 4 a 6 dohody o rybolovu) a tuto oblast označují jako vody pod marockou jurisdikcí („*aguas bajo jurisdicción marroquí*“). Viz také dohoda ze dne 1. srpna 1983 o spolupráci v oblasti mořského rybolovu mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím (BOE č. 243 ze dne 11. října 1983, s. 27588), jejíž článek 1 odkazuje na vody pod marockou jurisdikcí („*aguas bajo jurisdicción marroquí*“). Příloha II této dohody rovněž rozlišuje mezi dvěma rybolovnými oblastmi, jednou severně od mysu Noun a druhou jižně od něj. Tato oblast jižně od mysu Noun zahrnovala vody přiléhající k Západní Sahaře.

43 – Viz rozsudek ze dne 9. října 2014, Ahlström a další (C-565/13, EU:C:2014:2273, bod 17). Viz také usnesení ze dne 30. dubna 1999, Pescados Congelados Jogamar v. Komise (T-311/97, EU:T:1999:89, bod 6), týkající se rybářského plavidla vlastněného španělským majitelem, které bylo zkontrolováno marockou hlídkou a odkloněno do přístavu města El Aaiun nacházejícího se v Západní Sahaře.

44 – Viz dahir (královský dekret) týkající se zákona č. 1-76-468 ze dne 6. srpna 1976, kterým se mění dahir č. 1-59-351 ze dne 2. prosince 1959 o správním členění království, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, č. 3328, s. 914.

45 – Viz smlouva o vytyčení státní hranice mezi Mauritánskou islámskou republikou a Marockým královstvím, podepsaná v Rabatu dne 14. dubna 1976, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, sv. 15, s. 848 a 849 a dahir č. 1-76-380 ze dne 16. dubna 1976 o ratifikaci a vyhlášení této smlouvy, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, č. 3311-a, s. 499.

46 – Viz dahir č. 2-79-430 ze dne 14. srpna 1979, kterým se mění a doplňují články 1 a 2 dahiru č. 1-59-351 ze dne 2. prosince 1959 o správním členění království, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, č. 3485, s. 489.

47 – Dostupné na internetové stránce Rady <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>.

48 – Podle Nizozemského království „[p]rotokol z roku 2013 *neodkazuje výslovně* na Západní Saharu, *ale umožňuje jeho použití* na mořské oblasti přiléhající k Západní Sahaře, které nespadají pod svrchovanost ani jurisdikci Marockého království“ („The protocol *does not explicitly* refer to [...] Western Sahara, *but allows for its application* to maritime areas adjacent to [...] Western Sahara that are not under the sovereignty or jurisdiction of Morocco“). Viz prohlášení Nizozemského království obsažené v dokumentu Rady 15723/13 Add 1 ze dne 14. listopadu 2013 dostupném na internetové stránce Rady <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

49 – Viz prohlášení obsažené v dokumentu Rady 15723/13 Add 1 ze dne 14. listopadu 2013 dostupném na internetové stránce Rady <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>.

75. V tomto kontextu se mi na rozdíl od dohody o přidružení, ohledně níž byl vydán rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), jeví, že je úmysl stran jasně stanoven: dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 jsou použitelné na Západní Saharu a přiléhající vody. Přísluší tedy Soudnímu dvoru, aby přezkoumal, zda je tímto úmyslem, který byl uplatněn v napadených aktech, dotčena jejich legalita s ohledem na čl. 3 odst. 5 SEU a pravidla mezinárodního práva uplatněná WSC.

2. Možnost dovolat se pravidel mezinárodního práva za účelem zpochybnění platnosti napadených aktů

a) Obecné zásady

76. Argumentace WSC směřuje ke zpochybnění napadených aktů v podstatě ze dvou hledisek. WSC zaprvé tvrdí, že Unie nemůže legálně uzavřít s Marockým královstvím dohody, které se použijí na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající. Zadruhé i za předpokladu, že by mohla Unie legálně uzavřít takové dohody, jsou podle WSC napadené akty stran jejich obsahu neplatné s ohledem na čl. 3 odst. 5 SEU a mezinárodní právo. Na podporu své argumentace se WSC dovolává několika pravidel mezinárodního práva, a to zejména práva národa na sebeurčení, článku 73 Charty Organizace spojených národů, zásady trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a pravidel mezinárodního humanitárního práva v rozsahu, v němž se tato pravidla vztahují na uzavření mezinárodních dohod, které se použijí na okupovaná území a využívání jejich přírodních zdrojů. Na jednání WSC upřesnila, že nezpochybňuje platnost napadených aktů z hlediska mezinárodního mořského práva.

77. V této souvislosti, na základě zásad, které byly stanoveny v rozsudku ze dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864), ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova, Comader, španělská, francouzská a portugalská vláda, Rada, jakož i Komise zpochybňují možnost WSC dovolávat se uvedených pravidel mezinárodního práva.

78. Je třeba připomenout, že podle bodů 51 až 55 rozsudku ze dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864), je možnost dovolat se pravidel mezinárodního smluvního práva vázána na splnění následujících podmínek: Unie musí být těmito pravidly vázána, jejich obsah musí být bezpodmínečný a dostatečně přesný, a konečně jejich povaha a systematika nesmí bránit soudnímu přezkumu napadeného aktu.

79. Podle bodů 101 až 103 a bodu 107 rozsudku dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864) podléhá dovolatelnost pravidel mezinárodního obyčejového práva splnění následujících podmínek: tato pravidla musí být způsobilá zpochybnit unijní pravomoc k přijetí napadeného aktu a tento akt musí být způsobilý dotknout se práv, jež jednotlivec vyvozuje z unijního práva, nebo mu ukládat povinnosti podle tohoto práva.

80. Domnívám se, že přestože jednotlivci musí splňovat určité podmínky k tomu, aby se mohli v rámci soudního přezkumu unijních aktů dovolávat pravidel mezinárodního práva, nejsou zásady stanovené v tomto rozsudku automaticky použitelné na projednávanou věc. Tyto zásady se totiž vztahují na soudní přezkum jednostranných aktů sekundárního práva čistě vnitřní povahy (nařízení, směrnice atd.)⁵⁰, kdežto projednávaná věc, jak uvádí Komise⁵¹, nastoluje odlišnou otázku platnosti mezinárodní dohody uzavřené Uní prostřednictvím aktu schvalujícího její uzavření (smluvní sekundární právo)⁵².

50 – Viz body 48, 74, 84 a 102 rozsudku ze dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864), v nichž Soudní dvůr hovoří o „legalitě“, „neplatnosti“ nebo „platnosti *takového* aktu unijního práva, *jako je* směrnice 2008/101“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

51 – Viz body 23 a 24 odpovědi Komise na písemné otázky Soudního dvora.

52 – V tomto smyslu viz rozdíl mezi přezkumem platnosti mezinárodních dohod uzavřených Uní (a to i z hlediska mezinárodního práva, na které odkazuje čl. 3 odst. 5 SEU) a přezkumem platnosti vnitřních aktů Unie z hlediska mezinárodního práva v Lenaerts, K., Maselis, I., a Gutman, K., *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Oxford, 2014, odstavce 10.05 a 10.08.

81. V tomto ohledu je třeba připomenout, že postavení člena Organizace spojených národů (OSN) je vyhrazeno státům⁵³. Vzhledem k tomu, že Unie není členem OSN, není stranou zúčastněnou ve statutu Mezinárodního soudního dvora, jak to pro členy OSN stanoví článek 93 Charty Organizace spojených národů. Článek 34 statutu Mezinárodního soudního dvora nadto omezuje možnost být stranou v řízení před Mezinárodním soudním dvorem pouze na státy.

82. Z toho vyplývá, že přezkum vnější činnosti Unie nespadá do pravomoci mezinárodního soudu, a to ani Mezinárodního soudního dvora. V důsledku toho i v případě, že by činnost Unie porušovala imperativní normy mezinárodního práva ve smyslu článku 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu nebo tzv. povinnosti mezinárodního obyčejového práva „*erga omnes*“⁵⁴, neměl by žádný mezinárodní soud pravomoc o podobném porušení rozhodnout.

83. Některé mezinárodní dohody nicméně umožňují Unii „podřídít se ve věcech výkladu a použití ustanovení takových dohod rozhodnutím soudu vytvořeného nebo určeného na základě těchto dohod“, kteroužto možnost přiznává Unii judikatura Soudního dvora⁵⁵.

84. Tak tomu není v případě dohody o rybolovu, jejíž článek 13, nadepsaný „Řešení sporů“, stanoví, že „[s]mluvní strany se vzájemně konzultují v případě sporů týkajících se výkladu nebo používání této dohody“. Vzhledem k tomu, že dohoda nezřídila nezávislý a nestranný soud, který by měl pravomoc rozhodovat případné spory vzniklé v rámci dohody o rybolovu, je jejich řešení odvislé od vůle stran, z nichž každá může tedy toto řešení snadno zablokovat⁵⁶.

85. Pokud je tedy Soudní dvůr prakticky jediným soudem, který má pravomoc k tomu, aby přezkoumal vnější činnost Unie a ověřil, zda tato činnost přispívá „*k přísnému dodržování* [...] mezinárodního práva [a] dodržování zásad Charty Organizace spojených národů“⁵⁷, není příliš překvapivé, že Soudní dvůr rozhodl, že „výkon pravomocí přenesených na [Unii] v mezinárodní oblasti nemůže být vyloučen ze soudního přezkumu ve věci platnosti“⁵⁸.

86. Za těchto okolností, i když musí jednotlivci splňovat určité podmínky pro to, aby se mohli dovolávat pravidel mezinárodního práva za účelem zpochybnění slučitelnosti mezinárodní dohody uzavřené Uníí s čl. 3 odst. 5 SEU, nemůže se jednat o podmínky, které účinný soudní přezkum vnější činnosti Unie prakticky znemožňují.

87. Tak by tomu přitom bylo podle mého názoru v případě, že by se zásady stanovené v rozsudku ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864) použily bez dalšího na přezkum platnosti napadených aktů.

53 – Viz články 3 až 6 Charty Organizace spojených národů.

54 – K pojmu „povinnosti“ *erga omnes* viz poradní stanovisko ze dne 9. července 2004, které se týká právních následků vystavění zdi na okupovaném palestinském území (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 155). Tento pojem byl rovněž uznán Soudním dvorem v bodě 88 rozsudku ze dne 21. prosince 2016, *Rada v. Fronta Polisario* (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

55 – Posudek 2/15 (Dohoda o volném obchodu se Singapurem) ze dne 16. května 2017 (EU:C:2017:376, bod 298 a citovaná judikatura).

56 – V tomto smyslu viz usnesení ze dne 30. dubna 1999, *Pescados Congelados Jogamar v. Komise* (T-311/97, EU:T:1999:89, bod 12): „Dopisem ze dne 29. července 1997, jakož i na schůzce, která se téhož dne konala mezi p. Gallimore, chargé d'affaires zastoupení Komise v Rabatu, a p. Rhanmi, generálním tajemníkem marockého ministerstva rybolovu, svolaly [unijní] orgány mimořádné zasedání smíšeného výboru podle článku 10 dohody [o rybolovu EU-Maroko z roku 1996]. K tomuto pozvání došlo opakovaně. *Marocké orgány nicméně pozvání pokaždé odmítly s tím, že dohoda porušena nebyla*“. Kurzívou zvýraznil autor stanoviska.

57 – Článek 3 odst. 5 SEU. Kurzíva provedena autorem tohoto stanoviska. Viz také čl. 21 odst. 1 první pododstavec SEU, čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU, článek 23 SEU a článek 205 SFEU. Soudní dvůr rozhodl, že tato ustanovení, která zdaleka nejsou jen programové povahy, uvalují mimo jiné závazek dodržování lidských práv a mezinárodního práva „na jakoukoli činnost Unie, včetně oblasti SZBP“ (viz rozsudek ze dne 14. června 2016, *Parlament v. Rada*, C-263/14, EU:C:2016:435, bod 47).

58 – Rozsudek ze dne 9. srpna 1994, *Francie v. Komise* (C-327/91, EU:C:1994:305, bod 16).

88. Některá pravidla mezinárodního práva, na která je odkazováno v projednávané věci, jsou totiž současně pravidly obyčejového práva a pravidly smluvního práva, jelikož byla kodifikována v několika mezinárodních smlouvách a úmluvách, zatímco jiná pravidla, jako právo na sebeurčení, tvoří součást obecného mezinárodního práva⁵⁹, a z toho důvodu se na ně nevztahuje výlučně mezinárodní smluvní nebo mezinárodní obyčejové právo, jejichž dovolatelností se Soudní dvůr zabýval ve svém rozsudku ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864).

89. Nadto pokud Soudní dvůr stanovil podmínky dovolatelnosti mezinárodního obyčejového práva odlišně od podmínek dovolatelnosti mezinárodního smluvního práva s cílem nevyloučit předem možnost dovolat se pravidel mezinárodního obyčejového práva, bylo by právě s tímto cílem v rozporu, jak uvádějí ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova, španělská, francouzská a portugalská vláda, jakož i Rada a Komise, vázat možnost dovolat se pravidel obecného mezinárodního práva na podmínky dovolatelnosti pravidel mezinárodního obyčejového práva, jestliže splňují podmínky dovolatelnosti stanovené pro pravidla mezinárodního smluvního práva.

90. Takové řešení by předem vyloučilo možnost jednotlivců dovolávat se takových pravidel mezinárodního práva, přitom zásadních, jako jsou kogentní normy obecného mezinárodního práva nebo tzv. povinnosti mezinárodního práva „*erga omnes*“, a to z následujících důvodů.

91. Předně podle první z podmínek dovolatelnosti pravidel mezinárodního obyčejového práva, kterou Soudní dvůr stanovil pro případ, že napadený akt je jednostranným aktem sekundárního práva čistě vnitřní povahy, musí být uplatňovaná pravidla způsobilá zpochybnit unijní pravomoc k přijetí tohoto aktu. Připomínám, že ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864), jakož i ve věcech, v nichž byly vydány rozsudky citované v bodě 107 tohoto rozsudku, se jednalo o pravomoc Unie k přijetí napadeného aktu, který měl zakládat exteritoriální účinky.

92. V projednávané věci nikdo nezpochybňuje unijní pravomoc⁶⁰ k uzavření dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 nebo k přijetí nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013. WSC naopak zpochybňuje slučitelnost dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 s primárním právem Unie, jakož i vnitřní legalitu nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013. Bylo by absurdní omezovat přezkum napadených aktů pouze na samotnou otázku unijní pravomoci a předem vyloučit jejich věcný přezkum ve vztahu k nejzásadnějším normám mezinárodního práva, které jsou uplatňovány v projednávané věci.

93. Použití druhé podmínky dovolatelnosti pravidel mezinárodního obyčejového práva v rámci věci, jakou je dotčená věc, se jeví ještě problematičtější. Podle této podmínky musí být napadený akt způsobilý dotknout se práv, jež jednotlivec vyvozuje z unijního práva, nebo mu ukládat povinnosti podle tohoto práva⁶¹.

94. V projednávané věci přiznávají napadené akty práva a povinnosti pouze Unii a Marockému království. V těchto aktech nenacházím žádné ustanovení, které by zakládalo práva nebo ukládalo povinnosti jiným jednotlivcům, než jsou potenciálně (o čemž mám pochybnosti) unijní majitelé plavidel mající licenci k rybolovu vydanou podle dohody o rybolovu. I kdyby tedy mohla kategorie jednotlivců iniciovat soudní přezkum napadených aktů podle této podmínky, tvořili by tuto kategorii výhradně ti, kdo z dohody o rybolovu těží, a nemají tudíž žádný zájem napadnout ji soudní cestou.

59 – Viz Soulad jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2010, s. 403, bod 79).

60 – K velmi volnému výkladu této podmínky, který nicméně znění bodu 107 uvedeného rozsudku příliš nepodporuje, viz Lenaerts, K., „Direct applicability and direct effect of international law in the EU legal order“, zveřejněno v Govaere, I., Lannon, E., van Elsuwege, P., a Adam, S. (eds.), *The European Union in the World: Essays in Honour of Marc Maresceau*, Brill, Leyde, 2013, s. 45 až 64, viz s. 61.

61 – Toto kritérium se velmi podobá kritériu aktivní legitimace a právního zájmu na podání žaloby, které by dle mého názoru měly být v kontextu řízení o předběžné otázce posuzovány pouze ve vztahu k vnitrostátnímu právu.

95. Konečně, z jakého důvodu by soudní přezkum měl být omezen „na otázku, zda se unijní orgány přijetím daného aktu dopustily zjevně nesprávného posouzení podmínek použití těchto zásad“⁶², pokud jsou tyto zásady v důsledku jejich kodifikace „natolik přesn[é] jako ustanovení mezinárodní dohody“⁶³?

96. Na závěr této otázky se domnívám, že v rámci soudního přezkumu mezinárodních dohod uzavřených Unií, jakož i unijních aktů, kterými se podobné dohody schvalují nebo provádějí, musí sice možnost dovolat se pravidel mezinárodního práva podléhat určitým podmínkám, avšak nezávisle na jejich formální příslušnosti k jednomu či více pramenům mezinárodního práva podle klasifikace, která je provedena v čl. 38 odst. 1 statutu Mezinárodního soudního dvora. Těmito podmínkami jsou podmínky, které byly uvedeny v bodech 53 až 55 rozsudku ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864), podle kterých musí být Unie vázána uplatňovaným pravidlem, jeho obsah musí být bezpodmínečný a dostatečně přesný a konečně povaha ani systematika tohoto pravidla nebrání soudnímu přezkumu napadeného aktu.

97. Možnost dovolat se pravidel mezinárodního práva, která uplatňuje WSC a která jsou relevantní v projednávané věci, proto posoudím s odkazem na tyto zásady.

b) K možnosti dovolat se pravidel mezinárodního práva, která se použijí na uzavření mezinárodních dohod týkajících se využívání přírodních zdrojů Západní Sahary

98. Napadenými akty Unie s Marockým královstvím uzavřela a provedla mezinárodní dohodu, která upravuje využívání rybolovných zdrojů Západní Sahary Unií. V této souvislosti posoudím dovolatelnost pravidel mezinárodního práva, která by mohla zpochybnit jak uzavření mezinárodní dohody s Marockým královstvím použitelné na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, tak využívání přírodních zdrojů tohoto území. Při tomto posouzení beru v úvahu skutečnost, že Marocké království se domnívá, že má svrchovanou moc nad Západní Saharou, že z hlediska unijních orgánů je Marocké království faktickou spravující mocí Západní Sahary a podle názoru předkládajícího soudu a WSC je Marocké království mocností okupující Západní Saharu.

1) Právo na sebeurčení

i) Právo na sebeurčení je součástí lidských práv

99. Předně se domnívám, že právo na sebeurčení není vázáno na splnění podmínek dovolatelnosti pravidel mezinárodního práva, jelikož je součástí lidských práv.

100. Jak Soudní dvůr rozhodl v bodech 284 a 285 rozsudku ze dne 3. září 2008, *Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise* (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461), respektování lidských práv je podmínkou legality unijních předpisů a opatření, která jsou neslučitelná s jejich dodržováním, nelze v unijním právním řádu připustit. Povinnosti, které ukládá mezinárodní dohoda, tedy nemohou mít za následek porušení ústavních zásad Smluv o EU a FEU, mezi něž patří čl. 3 odst. 5 SEU a článek 21 SEU, podle nichž musí vnější činnost Unie respektovat lidská práva. Soudnímu dvoru tudíž přísluší, aby zajistil dodržování lidských práv v rámci úplného systému procesních prostředků, který zavádějí Smlouvy o EU a FEU.

62 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864, bod 110).

63 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2011, *Air Transport Association of America a další* (C-366/10, EU:C:2011:864, bod 110).

101. Podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že „základní práva jsou nedílnou součástí obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje. Soudní dvůr za tímto účelem vychází z ústavních tradic společných členským státům, jakož i z *poznatků, které skýtají mezinárodně právní instrumenty týkající se ochrany lidských práv, na jejichž tvorbě členské státy spolupracovaly nebo k nimž přistoupily*“⁶⁴.

102. Všechny členské státy (i Marocké království) jsou stranami Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (ICESCR)⁶⁵ a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR)⁶⁶, podepsaných v New Yorku dne 16. prosince 1966, jejichž společný článek 1 zní:

„1. Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva *svobodně* určují svůj politický statut a *svobodně* uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.

2. Všechny národy mohou pro své vlastní cíle *svobodně* disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji bez újmy na jakýchkoli závazcích vyplývajících z mezinárodní hospodářské spolupráce, založené na vzájemné výhodnosti a mezinárodním právu. V žádném případě nesmí být národ zbaven svých vlastních prostředků k životní existenci.

3. Státy, smluvní strany Paktu, včetně těch států, které jsou odpovědné za správu nesamosprávných a poručenských území, budou podporovat uskutečnění práva na sebeurčení a budou toto právo respektovat v souladu s ustanoveními Charty Organizace spojených národů.“⁶⁷

103. Hlava VIII Helsinského závěrečného aktu z roku 1975, nadepsaná „Rovnoprávnost a sebeurčení národů“, na který odkazuje čl. 21 odst. 2 písm. c) SEU a jehož stranou jsou všechny členské státy, nadto zakotvuje právo na sebeurčení takřka ve stejném znění jako společný článek 1 ICESCR a ICCPR. Tato hlava stanoví:

„Zúčastněné státy budou respektovat rovná práva národů a jejich právo na sebeurčení, jednájece vždy v souladu s cíli a zásadami charty OSN a příslušnými normami mezinárodního práva včetně těch, které se vztahují k územní celistvosti států.

Na základě principu rovnoprávnosti a práva národů na sebeurčení mají všechny národy vždy právo určovat si v plné svobodě, kdy a jak si přejí, svůj vnitřní i vnější politický statut bez vměšování zvenčí a provádět svůj politický, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj podle vlastního uvážení.

Zúčastněné státy potvrzují všeobecný význam respektování a účinného uplatňování rovnoprávnosti a sebeurčení národů pro rozvoj přátelských vztahů mezi nimi, jakož i mezi všemi státy; připomínají rovněž význam vystříhání se jakékoli formy porušování tohoto principu.“

64 – Rozsudek ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise (C-402/05 P et C-415/05 P, EU:C:2008:461, bod 283 a citovaná judikatura). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Skutečnost, že se Listina základních práv Evropské unie stala závaznou v roce 2009, nevylučuje relevanci odkazu na mezinárodně právní instrumenty, které zavazují všechny členské státy.

65 – *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 993, s. 3.

66 – *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 999, s. 171.

67 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

104. Právo na sebeurčení je tedy lidským právem, které bylo jako takové uznáno několika mezinárodními orgány a mezinárodně právními instrumenty, jakož i právní vědou⁶⁸. Podle Mezinárodního soudního dvora je nositelem tohoto práva lid z nesamosprávných území ve smyslu článku 73 Charty Organizace spojených národů a lid, který je podroben „cizí nadvládě“⁶⁹, panství a vykořisťování⁷⁰.

ii) Právo na sebeurčení jako zásada obecného mezinárodního práva, mezinárodního smluvního práva a povinnosti erga omnes

105. V každém případě jako pravidlo obecného mezinárodního práva⁷¹ a povinnost *erga omnes*⁷², která je kodifikována v několika mezinárodně právních smluvních instrumentech⁷³, právo na sebeurčení naplňuje kritéria dovolatelnosti uvedené v bodě 96 tohoto stanoviska, a sice že Unie je tímto pravidlem vázána, jeho obsah je bezpodmínečný a dostatečně přesný a jeho povaha ani systematika nebrání soudnímu přezkumu napadených aktů.

– Unie je vázána právem na sebeurčení

106. Jak Soudní dvůr rozhodl ve svém rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), Unie je vázána právem na sebeurčení, které je právem uplatnitelným *erga omnes*, jakož i jednou ze základních zásad mezinárodního práva⁷⁴. Toto právo „patří mezi pravidla mezinárodního práva použitelná ve vztazích mezi Unií a Marockým královstvím“⁷⁵.

107. Právo na sebeurčení je totiž zakotveno v čl. 1 odst. 2 Charty Organizace spojených národů⁷⁶. Článek 3 odst. 5 SEU, čl. 21 odst. 1 SEU, čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) a článek 23 SEU a článek 205 SFEU přitom Unii zavazují k dodržování zásad Charty Organizace spojených národů. V prohlášení č. 13 o společné zahraniční a bezpečnostní politice připojeném k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007, se uvádí, že „Evropská unie a její členské státy budou i nadále vázány ustanoveními Charty Organizace spojených národů“⁷⁷.

68 – Viz bod 1 Prohlášení o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům, schválené rezolucí Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV) ze dne 20. prosince 1960; posudek č. 2 rozhodčího výboru Evropské konference pro mír v Jugoslávii [ve složení Robert Badinter, předseda francouzské Conseil constitutionnel (Ústavní rada), Roman Herzog, předseda Bundesverfassungsgericht (spolkový Ústavní soud, Německo), Aldo Corasaniti, předseda Corte costituzionale (Ústavní soud, Itálie), Francisco Tomás y Valiente, předseda Tribunal Constitucional (Ústavní soud, Španělsko) a Irène Pétty (předsedkyně belgického Rozhodčího soudu)], 1993, *International Law Reports*, sv. 92, s. 168 a 169, body 2 a 3; Gros-Espiehl, H., *Le droit à l'autodétermination: Application des résolutions de l'ONU*, 1980, E/CN.4/Sub.2/405/Rev.1., bod 57; Doehring, K., „Self-Determination“, zveřejněno v Simma, B. (ed.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2002, sv. 1, s. 48, až s. 53; Dobelle, J.-F., „Article 1, paragraphe 2“, zveřejněno v Cot, J.-P., Pellet, A., a Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. vyd., Economica, Paříž, 2005, s. 337 až 356, viz s. 340 až 341; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 51; Saxer, U., *Die internationale Steuerung der Selbstbestimmung und der Staatssentstehung*, Springer, Heidelberg, 2010, s. 238 až 249; Oeter, S., „Self-Determination“, zveřejněno v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G., a Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. I, s. 313 až 333, viz s. 322; Crawford, J., „Third Party Obligations with respect to Israeli Settlements in the Occupied Palestinian Territories“, právní posudek ze dne 24. ledna 2012, bod 26, dostupný na internetové stránce <https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/tucfiles/LegalOpinionIsraeliSettlements.pdf>.

69 – Přeloženo pravděpodobně z anglického výrazu „subjugation“.

70 – Viz Soulad jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2010, s. 403, bod 79 a citovaná judikatura).

71 – Viz Soulad jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2010, s. 403, bod 79).

72 – Viz Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie), rozsudek (CIJ Recueil 1995, s. 90, bod 29), a Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 88 a 156).

73 – Viz například čl. 1 odst. 2 Charty Organizace spojených národů a společný článek 1 ICESCR a ICCPR.

74 – Bod 88 tohoto rozsudku.

75 – Bod 89 tohoto rozsudku.

76 – „Cíle Organizace spojených národů jsou tyto: [...] rozvíjetí mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činiti jiná vhodná opatření k posílení světového míru; [...]“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

77 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Použití přídělní „vázaný“ je příznačné, neboť Unie není smluvní stranou Charty Organizace spojených národů.

108. Právo na sebeurčení je mimoto uvedeno mezi zásadami Helsinského závěrečného aktu, na který odkazuje čl. 21 odst. 2 písm. c) SEU⁷⁸.

109. Konečně, jak vyplývá z článku 1 protokolu z roku 2013, provádění tohoto protokolu podléhá dodržování demokratických principů a lidských práv, což zahrnuje dodržování práva národů na sebeurčení.

– Právo na sebeurčení je pravidlo mezinárodního práva, které je z hlediska svého obsahu bezpodmínečné a dostatečně přesné

110. Jak Soudní dvůr rozhodl v bodě 55 rozsudku ze dne 21. prosince 2011, Air Transport Association of America a další (C-366/10, EU:C:2011:864), „[tato] podmínka je splněna, obsahuje-li uplatňované ustanovení jasnou a přesnou povinnost, jejíž provedení nebo účinky nejsou podmíněny vydáním žádného pozdějšího aktu“.

111. Jak dokládají body 90, 92 a 93 rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), v nichž Soudní dvůr uplatnil toto právo na Západní Saharu a její lid, aniž vyjádřil jakoukoli pochybnost ohledně jeho obsahu nebo působnosti, právo na sebeurčení tuto podmínku splňuje.

112. Skutečnost, že Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že vystavění zdi Izraelem na území Cisjordánska představuje porušení práva palestinského lidu na sebeurčení, neboť to odpovídá faktické anexi⁷⁹, prokazuje, že jde o právo, jehož obsah je dostatečně jasný a přesný k jeho uplatnění.

113. Obsah tohoto práva je totiž dostatečně specifikován v několika aktech.

114. V tomto ohledu založil Mezinárodní soudní dvůr v čl. 1 odst. 2 Charty Organizace spojených národů existenci „práva na nezávislost obyvatel nesamosprávných území a těch, kteří byli podrobena cizí nadvládě, panství a vykořisťování“⁸⁰.

115. Obsah tohoto práva je upřesněn ve společném článku 1 ICESCR a ICCPR⁸¹ a podrobné podmínky pro jeho uplatňování jsou dále rozvedeny v několika rezolucích Valného shromáždění OSN, a to zejména v rezolucích č. 1514 (XV), č. 1541 (XV) a č. 2625 (XXV), na něž Mezinárodní soudní dvůr často odkazoval⁸².

116. V tomto ohledu rezoluce 1514 (XV) prohlašuje následující: „1. Podrobení národů cizí nadvládě, panství a vykořisťování znamená popírání základních lidských práv, odporuje Chartě OSN a brání rozvoji spolupráce a nastolení míru na celém světě.

2. Všechny národy mají právo na sebeurčení; vyhláší podle tohoto práva svobodně svůj politický status a uskutečňují podle něho svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj.

78 – Viz hlava VIII, nadepsaná „Rovnoprávnost a sebeurčení národů“.

79 – Viz právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 121 a 122).

80 – Viz Soulad jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2010, s. 403, bod 79 a citovaná judikatura).

81 – Viz body 102 až 103 tohoto stanoviska, jakož i Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 88).

82 – Viz Právní následky přetrvávající přítomnosti Jihoafrické republiky v Namibii (Jihozápadní Afrika) navzdory rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 276 (1970), poradní stanovisko (CIJ Recueil 1971, s. 16, bod 52); Západní Sahara, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1975, s. 12, body 55 až 58) a Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 88). V tomto smyslu viz také, Oeter, S., „Self-Determination“ zveřejněný v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G., a Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. I, s. 313 až 333, viz s. 320 a 321 a Dobelle, J.-F., „Article 1, paragraphe 2“, zveřejněno v Cot, J.-P., Pellet, A., a Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. vyd., Economica, Paříž, 2005, s. 337 až 356.

[...]

4. Jakékoli ozbrojené akce nebo represivní opatření jakéhokoli rázu namířené proti závislým národům musí být zastaveny, aby jim tak byla poskytnuta možnost uplatnit v podmínkách míru a svobody právo na úplnou nezávislost; musí být při tom respektována územní celistvost jejich národního území.

[...]“

117. Rezoluce č. 1541 (XV) zakotvuje zásady, které musí dodržovat spravující moci při plnění povinností vyplývajících z článku 73 Charty Organizace spojených národů. Je třeba poukázat na to, že podle zásady VI se má za to, že právo na sebeurčení bylo vykonáno, když se nesamosprávné území stane nezávislým a svrchovaným státem, dobrovolně se přidruží k nezávislému státu anebo je začleněno do nezávislého státu.

118. Co se týče začlenění do nezávislého státu, zásada IX písm. b) stanoví, že „[z]ačlenění musí být výsledkem svobodně vyjádřené vůle obyvatel území plně si uvědomujících změnu postavení, přičemž konzultace se zjišťuje demokratickými a v širokém měřítku zveřejněnými postupy, které jsou požitý nestranně a jsou založeny na všeobecném volebním právu dospělých osob. [OSN] může, uzná-li to za nutné, přezkoumat použití těchto metod“.

119. Konečně rezoluce č. 2625 (XXV) obsahuje Deklaraci zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy v souladu s Chartou Organizace spojených národů. V hlavě s nadpisem „Zásada rovnoprávnosti a sebeurčení národů“ ukládá tato rezoluce všem státům „povinnost podporovat, společně i jednotlivě, naplnění zásady rovnoprávnosti a sebeurčení národů, v souladu s ustanoveními Charty Organizace spojených národů“.

120. Tato rezoluce rovněž ukládá státům „povinnost zdržet se použití jakéhokoliv donucovacího opatření, které by zbavovalo národy uvedené výše v rámci formulace této zásady jejich práva na sebeurčení, jejich svobody a jejich nezávislosti“.

121. Pokud jde konkrétně o nesamosprávná území, jako je Západní Sahara, uvedená rezoluce stanoví, že mají „status oddělený a odlišný od statusu státu, který jej spravuje; tento oddělený a odlišný statut podle Charty [Organizace spojených národů] potrvá tak dlouho, dokud lid [...] nesamosprávného území nevykoná své právo na sebeurčení v souladu s Chartou, a to zejména s jejími cíli a zásadami“⁸³.

122. Rezoluce 2625 (XXV) konečně ve svých obecných ustanoveních uvádí, že „zásady Charty, které jsou uvedeny v této deklaraci, představují základní zásady mezinárodního práva a po všech státech tedy požaduje, aby z těchto zásad vycházely při svém mezinárodním jednání a rozvíjely jejich vzájemné vztahy na základě důsledného dodržování uvedených zásad“.

123. Z výše uvedeného vyplývá, že provedení ani účinky práva na sebeurčení nejsou podmíněny vydáním žádného pozdějšího aktu.

124. V projednávaném případě má lid Západní Sahary právo na sebeurčení, jak rozhodl Mezinárodní soudní dvůr i Soudní dvůr⁸⁴.

83 – V tomto smyslu také viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973, body 90 až 92).

84 – Viz Západní Sahara, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1975, s. 12), a rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

– *Povaha a systematika práva na sebeurčení nebrání soudnímu přezkumu napadených aktů*

125. V bodě 89 rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), Soudní dvůr rozhodl, že v rámci žaloby na neplatnost dohody o přidružení podané Frontou Polisario „měl Tribunál zohlednit [právo na sebeurčení]“. Z toho plyne, že povaha a systematika tohoto práva nebrání soudnímu přezkumu unijních aktů.

126. Článek 103 Charty Organizace spojených národů totiž stanoví, že „[j]estliže by došlo k střetu mezi závazky členů Spojených národů podle této charty a jejich závazky podle kteréhokoli jiného mezinárodního ujednání, mají vrch [přednost] závazky podle této charty“.

127. Podle Mezinárodního soudního dvora je nadto „právo na sebeurčení [...] právem uplatnitelným *erga omnes*“⁸⁵. To znamená, že „takové povinnosti se ze své podstaty ‚týkají všech států‘ a ‚[s] ohledem na význam dotčených práv lze mít za to, že všechny státy mají právní zájem na tom, aby tato práva byla chráněna“⁸⁶. V tomto duchu Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že „všechny státy mají povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z [porušení povinnosti *erga omnes*]. Mají rovněž povinnost neposkytnout pomoc či podporu zachování stavu způsobeného tímto [porušením]. Všechny státy kromě toho musí za respektování Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva zajistit, aby nebyly nadále kladeny překážky, vyplývající z [porušení], výkonu práva na sebeurčení [dotčeným] národem [v dané věci palestinským lidem]“⁸⁷.

128. Právo na sebeurčení je konečně často citováno jako kogentní norma mezinárodního práva, jejíž porušení může vést k nulitě mezinárodní smlouvy podle článku 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu⁸⁸. Je třeba zdůraznit, že v rámci řízení před Mezinárodním soudním dvorem o poradním stanovisku ve věci Západní Sahary Španělské království uznalo, že právo na sebeurčení je samo o sobě kogentní normou mezinárodního práva⁸⁹, kdežto Marocké království přiznalo status kogentní normy zásadě dekolonizace, jejíž je právo na sebeurčení aspektem⁹⁰.

129. Z toho vyplývá, že povaha a systematika práva na sebeurčení zdaleka nebrání soudnímu přezkumu, naopak z nich vyplývá povinnost Soudního dvora ověřit, zda Unie napadenými akty toto právo respektovala, neuznala protiprávní stav plynoucí z porušení tohoto práva a neposkytla pomoc či podporu zachování takového stavu⁹¹.

85 – Viz *Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie)*, rozsudek (CIJ Recueil 1995, s. 90, bod 29) a Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 88 a 156).

86 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 155). V tomto smyslu viz také *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited*, druhá fáze, rozsudek (CIJ Recueil 1970, s. 32, bod 33).

87 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 159). Podle mého názoru je tato povinnost neuznání sama o sobě zásadou mezinárodního práva, která splňuje kritéria dovolatelnosti uvedené v bodě 96 tohoto stanoviska.

88 – Viz rozsudek *Corte suprema di cassazione* (Kasační soud, Itálie) č. 1981 ze dne 25. června 1985 ve věci *Yasser Arafat*, *Rivista di Diritto Internazionale*, 1986, s. 885 až 889; usnesení *Bundesverfassungsgericht* (Spolkový ústavní soud, Německo) ze dne 26. října 2004, 2 BvR 955/00, 1038/01, bod 97; viz disentanční stanovisko F. Ammouna, místopředsedy, Právní následky přetrvávající přítomnosti Jihoafrické republiky v Namibii (Jihozápadní Afrika) navzdory rezoluci Rady bezpečnosti OSN 276 (1970), poradní stanovisko (CIJ Recueil 1971, s. 16, s. 77 a 78); Komise pro mezinárodní právo, „Návrh článků o smluvním právu a komentáře“, *Annuaire de la Commission du droit international*, 1966, sv. II, s. 270 [s. 248 v anglické jazykové verzi]; Komise pro mezinárodní právo, „Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování a komentáře“, *Annuaire de la Commission du droit international*, 2001, sv. II, druhá část, s. 91 [s. 85 v anglické jazykové verzi]; bod 3.2 písemného vyjádření Nizozemského království, Soudad jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2010, s. 403); Cassese, A., *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s. 133 a 136; Raič, D., *Statehood and the Law of Self-Determination*, Kluwer Law International, Alphen-sur-le-Rhin, 2012, s. 218 a 219; Oeter, S., „Self-Determination“, zveřejněno v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G., a Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. I, s. 313 až 333, s. 316.

89 – Viz CIJ Mémoires, Západní Sahara, sv. I, s. 207, bod 344.

90 – Viz CIJ Mémoires, Západní Sahara, sv. V, s. 179. Marocké království založilo svůj nárok na území Západní Sahary na argumentu své územní celistvosti, avšak Mezinárodní soudní dvůr jeho tvrzení odmítl s tím, že lid Západní Sahary požívá v plném rozsahu práva na sebeurčení.

91 – Judikatura Mezinárodního soudního dvora citovaná v bodě 127 tohoto stanoviska odkazuje rovněž na povinnost států zajistit, aby nebyly nadále kladeny překážky výkonu práva národů na sebeurčení. Touto povinností není třeba se zde zabývat.

2) Zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji

130. Zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji zaručuje svrchované právo každého státu a národa svobodně nakládat s přírodním bohatstvím a zdroji svého území v zájmu národního rozvoje a dobrých životních podmínek svého lidu⁹². Jedná se o zásadu mezinárodního obyčejového práva⁹³, která jako taková zavazuje Unii.

131. Jak podotkl zástupce generálního tajemníka pro právní záležitosti OSN, právní poradce Hans Corell ve svém dopise ze dne 29. ledna 2002, který zaslal předsedovi Rady bezpečnosti OSN, „[r]ozsah působnosti a konkrétní právní důsledky [zásady trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji] jsou i nadále sporné“⁹⁴.

132. Jeho právní stanovisko je ostatně dokladem těchto obtíží, jelikož k vymezení toho, co se rozumí využíváním přírodních zdrojů ve prospěch národů, používá rozdílné formulace. Hovoří totiž o využívání, které není „v rozporu s potřebami a zájmy obyvatelstva [nesamosprávného území], aniž by mu z něj plynul prospěch“⁹⁵ či o využívání „ve prospěch národa [nesamosprávného území], jeho jménem nebo po dohodě s jeho zástupci“⁹⁶ a na závěr konstatuje, že k využívání nesmí docházet „v rozporu se zájmy a vůlí lidu [nesamosprávného území]“⁹⁷.

133. Nicméně i přes odlišnosti v terminologii je přinejmenším jisté, že využívání přírodních zdrojů musí být ku prospěchu lidu nesamosprávného území, což postačuje k tomu, aby mělo kritérium zásady trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji dostatečně jasnou a přesnou povahu.

134. Toto kritérium je rovněž způsobilé k tomu, aby založilo soudní přezkum napadených aktů. Parlament totiž původně zablokoval přijetí protokolu, který byl nakonec uzavřen v roce 2013, a to s tím, že neupravuje dostatečné záruky pro to, aby probíhalo rybolovné využívání přírodních zdrojů Západní Sahary plavidly Unie ve prospěch lidu tohoto území. Navíc Rada a Komise připouštějí, že kritérium prospěchu pro lid Západní Sahary je podmínkou legality dohod uzavřených mezi Unií a Marockým královstvím, které se vztahují k tomuto území.

3) Pravidla mezinárodního humanitárního práva použitelná na uzavírání mezinárodních dohod týkajících se využívání přírodních zdrojů okupovaného území

135. Předkládající soud, WSC, jakož i daňová a celní správa a ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova považují přítomnost Marockého království v Západní Saharě za okupaci⁹⁸.

136. V tomto ohledu poukazují na to, že otázka, zda Marocké království je či není mocností okupující Západní Saharu a zda v tomto postavení uzavřelo dohodu o rybolovu a protokol z roku 2013, je otázkou výkladu mezinárodního práva, na kterou se podmínky jeho dovolatelnosti v unijním právu nepoužijí.

92 – Viz rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1803 (XVII).

93 – Viz Ozbrojené aktivity na území Konga (Demokratická republika Kongo v. Uganda), rozsudek (CIJ Recueil 2005, s. 168, bod 244).

94 – S/2002/161, bod 14.

95 – S/2002/161, bod 14.

96 – S/2002/161, bod 24.

97 – S/2002/161, bod 25.

98 – Viz body 27, 44.1 a 47.4 žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, jakož i body 40, 43, 48 a 49 rozsudku ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin).

137. Pokud je ovšem Marocké království mocností okupující Západní Saharu (což je otázka, kterou se budu zabývat později⁹⁹), musí být dána možnost dovolat se pravidel mezinárodního humanitárního práva kodifikovaných v Řádu války pozemní, který je přílohou Haagské úmluvy o zákonech a obyčejích pozemní války ze dne 18. října 1907 (dále jen „Haagský řád z roku 1907“), a v Ženevské úmluvě o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949 (dále jen „Ženevská úmluva IV“), které se vztahují na uzavření mezinárodních dohod použitelných na okupované území (článek 43 Haagského řádu z roku 1907 a čl. 64 druhý pododstavec Ženevské úmluvy IV) a využívání přírodních zdrojů tohoto území (článek 55 Haagského řádu z roku 1907).

138. Tato ustanovení totiž splňují kritéria dovolatelnosti mezinárodního práva uvedená v bodě 96 tohoto stanoviska.

139. Zprvée ustanovení Haagského řádu z roku 1907 a Ženevské úmluvy IV představují zásady mezinárodního obyčejového práva, které jsou nepřekročitelné a uplatnitelné *erga omnes*¹⁰⁰ a jako takové Unii zavazují.

140. Zadruhé jejich obsah je dostatečně přesný a bezpodmínečný, neboť provedení ani účinky povinností, které ukládá okupujícím mocnostem, nejsou podmíněny vydáním žádného pozdějšího aktu.

141. Konečně zatřetí povaha ani systematika těchto ustanovení jakožto nepřekročitelných pravidel nebrání soudnímu přezkumu napadených aktů, a to zejména soudnímu přezkumu nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013 v rozsahu, v němž schvalují a provádějí využívání přírodních zdrojů Západní Sahary, které bylo dohodnuto mezi Unií a Marockým královstvím. Unie má přitom povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení těchto ustanovení a neposkytnout pomoc či podporu zachování stavu způsobeného tímto porušením¹⁰¹.

142. Když jsem vymezil pravidla mezinárodního práva, kterých je možno se dovolat, přistoupím nyní k posouzení slučitelnosti napadených aktů s těmito pravidly.

3. K platnosti nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013, jakož i ke slučitelnosti dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 s pravidly mezinárodního práva, kterých se lze dovolat a na něž odkazuje čl. 3 odst. 5 SEU

a) K otázce, zda napadené akty respektují právo lidu Západní Sahary na sebeurčení, jakož i povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení tohoto práva a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu

143. Rozsudkem ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), Soudní dvůr rozhodl, že dohoda o přidružení uzavřená mezi Unií a Marockým královstvím, která se dle jejího znění použije na „území Marockého království“, není použitelná na území Západní Sahary, jelikož by takové použití bylo neslučitelné s právem lidu tohoto území na sebeurčení, jakož i s článkem 29 (územní rozsah smluv) a článkem 34 (zásada relativního účinku smluv, podle které ze smluv nesmí vznikat závazky ani práva třetí straně bez jejího souhlasu) Vídeňské úmluvy o smluvním právu¹⁰².

99 – Viz body 234 až 255 tohoto stanoviska.

100 – Viz bod 238 tohoto stanoviska.

101 – Viz bod 127 tohoto stanoviska.

102 – Viz body 87, 92, 93, 97, 106 až 108, 114, 116, 123 a 125.

144. Podle Rady a Komise je třeba projednávanou věc odlišit od věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), neboť na rozdíl od dohody o přidružení jsou dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 na Západní Saharu použitelné. Uvedený rozsudek vykládají tak, že problém dohody o přidružení spočíval v tom, že se tato dohoda používá na Západní Saharu, aniž je na ni právně použitelná, a to protože by takové použití bylo neslučitelné s právem lidu tohoto území na sebeurčení, jakož i s článkem 29 (územní rozsah smluv) a článkem 34 (zásada relativního účinku smluv, podle které ze smluv nesmí vznikat závazky ani práva třetí straně bez jejího souhlasu) Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Na základě této argumentace by bylo řešením, zvažovaným Radou a Komisí za účelem dosažení souladu použití dohody o přidružení na Západní Saharu s rozsudkem ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973), rozšířit působnost této dohody dohodou ve formě výměny dopisů mezi Uníí a Marockým královstvím tak, aby se výslovně vztahovala na Západní Saharu.

145. Tato argumentace mne nepřesvědčila. Pokud by bylo neslučitelné s právem lidu Západní Sahary na sebeurčení použití mezinárodní dohody uzavřené s Marockým královstvím, jejíž územní působnost se výslovně nevztahuje na toto území, na Západní Saharu, tím spíše by s ním byla neslučitelná i mezinárodní dohoda, která je stejně jako dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 použitelná na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající¹⁰³ a umožňuje, aby Unie¹⁰⁴ využívala rybolovné zdroje Západní Sahary.

146. Mám za to, že tento argument *a fortiori* postačuje k závěru, že bylo porušeno právo lidu Západní Sahary na sebeurčení. Pro úplnost bych rád dodal, že napadené akty nerespektují právo lidu Západní Sahary na sebeurčení, neboť neodpovídají *svobodnému* uskutečňování jeho hospodářského rozvoje, ani *svobodnému* nakládání s jeho přírodním bohatstvím a zdroji¹⁰⁵, a v každém případě, i kdyby napadené akty jako takové neporušovaly právo na sebeurčení, nerespektovaly by povinnost Unie neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu¹⁰⁶.

1) K existenci svobodné vůle lidu Západní Sahary uskutečňovat na základě napadených aktů svůj hospodářský rozvoj a nakládat se svým přírodním bohatstvím a svými zdroji

147. O tom, že podobná vůle neexistuje, podle mého názoru svědčí následující skutečnosti¹⁰⁷, jejichž podstatu uvedla WSC před předkládajícím soudem a tento soud připomněl¹⁰⁸.

148. Dne 20. prosince 1966 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci č. 2229 (XXI) k otázce Ifni a Španělské Sahary, ve které „opětovně potvrdilo nezcizitelné právo obyvatel [...] Španělské Sahary na sebeurčení“ a vyzvalo Španělské království, aby jakožto spravující moc stanovilo co nejdříve „podmínky pro konání referenda, které proběhne pod záštitou [OSN] s cílem umožnit svobodný výkon práva původních obyvatel území na sebeurčení“.

103 – Viz body 60 až 74 tohoto stanoviska.

104 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. října 2014, Ahlström a další (C-565/13, EU:C:2014:2273, bod 33).

105 – Viz společný článek 1 ICESCR a ICCPR, bod 2 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV) a hlava VIII Helsinského závěrečného aktu z roku 1975.

106 – Viz Právní následky vystavení zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 159).

107 – Pokud jde o úplný popis skutkových okolností, viz „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 203 až 225; Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1980, sv. II, s. 105 až 117.

108 – Viz body 12 až 18 rozsudku ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v. HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin).

149. Španělské království dne 20. srpna 1974 informovalo OSN, že má v úmyslu uspořádat pod záštitou OSN referendum v Západní Saharě¹⁰⁹.

150. V květnu 1975, pozorovatelská mise OSN v Západní Saharě navzdory potížím, s nimiž se potýkala, „mohla po návštěvě území konstatovat, že se většina obyvatel španělské Sahary staví jasně ve prospěch nezávislosti“¹¹⁰.

151. Dne 16. října 1975 vydal Mezinárodní soudní dvůr v návaznosti na návrh, který Valné shromáždění OSN předložilo v rámci prací týkajících se dekolonizace Západní Sahary, poradní stanovisko, podle kterého Západní Sahara nebyla v okamžiku kolonizace Španělským královstvím zemí bez pána (*terra nullius*), a i když z některých skutečností vyplývá, že v době španělské kolonizace existovaly právní vztahy vazalství mezi některými kmeny žijícími na území Západní Sahary a marockým sultánem, tyto skutečnosti neprokazují existenci žádného vztahu územní svrchovanosti mezi územím Západní Sahary a Marockým královstvím¹¹¹. Mezinárodní soudní dvůr tedy neshledal existenci právních vztahů způsobilých ovlivnit použití rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV), pokud jde o dekolonizaci Západní Sahary, a zejména uplatňování zásady sebeurčení na základě svobodného a autentického vyjádření vůle obyvatel tohoto území¹¹².

152. V projevu, který přednesl v den, kdy bylo zveřejněno uvedené poradní stanovisko, „marocký král prohlásil, že „celý svět uznal, že [Západní] Sahara patří Marockému království a že mu „přísluší pokojným způsobem získat toto území zpět“, a za tímto účelem vyzval k uskutečnění tzv. „Zeleného pochodu“, kterého se zúčastnilo 350 000 osob“¹¹³.

153. Na podnět Španělského království požádala Rada bezpečnosti OSN generálního tajemníka OSN Kurta Waldheima, aby vypracoval zprávu o výsledcích svých jednání se zúčastněnými stranami, a to zejména s Marockým královstvím¹¹⁴.

154. Argument Marockého království, zachycený v uvedené zprávě, zněl, že referendum není nutné, jelikož Mezinárodní soudní dvůr uznal historické vztahy vazalství mezi marockým sultánem a kmeny tradičně žijícími na území Západní Sahary a že každopádně „obyvatelstvo území již fakticky své právo na sebeurčení vykonalo a vyslovilo se pro to, aby bylo území navráceno Maroku“, přičemž nejnověji to dokládá „slib vazalství, který složil marockému králi jménem saharawinských kmenů [Khatiri Ould Said a Ould El Jomaini], předseda Djemââ [ ]“¹¹⁵, při obřadu, který proběhl dne 4. listopadu 1975 v paláci v Agádíru¹¹⁶.

109 – Myšlenku referenda nepřijalo Marocké království s nadšením. Při soukromém rozhovoru s Henrym Kissingerem, ministrem zahraničních věcí Spojených států, mu marocký král Hassan II. sdělil následující: „[Španělskému ministru zahraničních věcí] jsem řekl, že souhlasím s tím, aby Španělsko zůstalo, ale jsem proti tomu, aby se Západní Sahara stala nezávislou. Přítomnosti Španělska dávám přednost před sebeurčením pro 30 000 osob“. H. Kissinger odpověděl: „[Alžírský prezident] se mne včera zeptal, co si o tom myslím a já mu odpověděl: sebeurčení pro 30 až 40 tisíc osob, které ani nevědí, kde bydlí?“. Viz záznam rozhovoru (Rabat, 15. října 1974, 13h15) zveřejněný v Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1969-1976*, United States Government Printing Office, Washington, 2014, sv. E-9, část 1 (Dokumenty k Severní Africe, 1973-1976), s. 258 až 261, viz s. 258.

110 – Viz zpráva Pozorovatelské mise Spojených národů v Západní Saharě ze dne 10. října 1975 zveřejněná ve „Zprávě zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/10023/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. III, s. 12 až 133, bod 229.

111 – Viz Západní Sahara, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1975, s. 12, bod 162).

112 – Viz Západní Sahara, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1975, s. 12, bod 162).

113 – Viz bod 30 rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

114 – Viz rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 379 (1975) ze dne 2. listopadu 1975.

115 – Djemââ, orgán zřízený v roce 1967 španělskou správou, byl poradním orgánem složeným ze 103 členů, a to ze starostů významných měst, 40 kmenových náčelníků (šejkové), 40 zástupců rodinných kmenů a 16 zástupců profesních skupin. Viz zpráva Pozorovatelské mise Spojených národů v Západní Saharě ze dne 10. října 1975 zveřejněná ve „Zprávě zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/10023/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. III, s. 12 až 133, body 126 až 142.

116 – Viz zpráva ze dne 8. listopadu 1975 vypracovaná generálním tajemníkem na základě rezoluce č. 379 (1975) o situaci v Západní Saharě (S/11874), bod 17. Viz také zápis z 1854. zasedání Rady bezpečnosti OSN, které se konalo dne 6. listopadu 1975 (S/PV.1854), body 47 a 48.

155. V reakci na nesouhlas Španělského království se Zeleným pochodem přijala Rada bezpečnosti OSN dne 6. listopadu 1975 rezoluci č. 380 (1975) týkající se Západní Sahary, ve které „[vyjádřila] politování nad uskutečněním [oznamovaného] pochodu“ a „[požádala] [Marocké království], aby všichni účastníci [tohoto] pochodu okamžitě opustili území Západní Sahary“. Marocké království o několik dní později této žádosti vyhovělo.

156. V období krize vyvolané Zeleným pochodem zahájily Španělské království, Marocké království a Mauritánská islámská republika trilaterální jednání, jejichž výsledkem bylo zásadní prohlášení Španělského království, Marockého království a Mauritánské islámské republiky ze dne 14. listopadu 1975 ve věci Zásadní Sahary¹¹⁷ (dále jen „Madridská dohoda“). Podle této dohody „Španělsko přistoupí bezodkladně k ustavení dočasné správy na území [Západní Sahary], na níž se budou podílet Maroko a Mauritánie ve spolupráci s Djemâa a které budou předány odpovědnosti a pravomoci [které mělo Španělsko nad územím jakožto spravující moc]“, k čemuž také došlo.

157. Uvedená dohoda dále stanovila, že „španělská přítomnost bude s konečnou platností ukončena před 28. únorem 1976“ a že „[b]ude respektován názor saharawinských obyvatel, vyjádřený prostřednictvím Djemâa“.

158. Následně se ukázalo, že k uvedené dohodě byla připojena série dohod mezi těmito třemi zeměmi, formálně označovaných jako „akty vzešlé z rozhovorů“, jejichž cílem bylo upravit některé ekonomické aspekty přenesení správy v Západní Sahaře, a to zejména rybolovná práva ve vodách přiléhajících k tomuto území¹¹⁸. Existenci těchto dohod a stejně tak skutečnost, že se týkaly rybolovu, potvrdil ministr zahraničních věcí Španělského království, Marcelino Oreja Aguirre, při parlamentní rozpravě týkající se ratifikace dohody o rybolovu mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím z roku 1977¹¹⁹. Podle něho se jednalo o „pokyny [či] směrnice“¹²⁰.

159. Existenci dohody o rybolovných právech ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře, jakož i skutečnost, že její existence nebyla oznámena generálnímu tajemníkovi OSN, potvrzují i diplomatické depeše ministra zahraničních věcí Spojených států¹²¹.

160. Dne 28. listopadu 1975 67 členů Djemâa, včetně svého místopředsedy, kteří se sešli v El Guelta Zemmur (Západní Sahara), jednomyslně prohlásilo, že Djemâa, jelikož nebyl demokraticky zvolen lidem Západní Sahary, nebude moci rozhodovat o jeho sebeurčení. Těchto 67 členů Djemâa jednomyslně rozhodlo, že Djemâa je s konečnou platností rozpuštěn¹²².

117 – *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 988, s. 259.

118 – Podle těchto dohod se španělská, marocká a mauritánská delegace dohodly na uznání rybolovných práv ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře pro 800 španělských lodí na období 20 let za stejných podmínek, které existovaly ke dni 14. listopadu 1975. Viz Cortes, *Diario de sesiones del Congreso de los diputados*, 1978, č. 15, s. 498 (projev Manuela Marína Gonzáleze, poslance za Partido Socialista Obrero Español a poté místopředsedy a prozatímního předsedy Evropské komise). V tomto smyslu viz rovněž Dessaints, J., „Chronique politique Maroc“, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1975, sv. 14, s. 457 až 476, viz s. 463; Alemany Torres, F., „Acuerdo de pesca con Marruecos“, *El País*, 8. února 1978.

119 – Viz Cortes, *Diario de sesiones del Congreso de los diputados*, 1978, č. 15, s. 522 a 546.

120 – Viz Cortes, *Diario de sesiones del Congreso de los diputados*, 1978, č. 15, s. 546.

121 – Viz depeše 1975MADRID08029 ze dne 15. listopadu 1975 velvyslance Wellse Stablery určená ministrovi H. Kisingerovi („[ministr Esteban] Herrera rovněž uvedl, že s Marokem a Mauritánií byly vypracovány ‚rámcové dohody‘ týkající se dalších relevantních oblastí: [...] a rybolovných práv“); depeše 1975STATE276309 ze dne 21. listopadu 1975 ministra H. Kissingera určená Stálé misi Spojených států amerických při OSN („[podle marockého velvyslance Abdelhadiho Boutaleba] bude kopie dohody signatáři uložena u generálního tajemníka [OSN] K. Waldheima, avšak tato verze nebude obsahovat podpůrné dohody udělující Španělsku rybolovná práva ve vodách Západní Sahary a 35 % podíl Španělska ve fosfátových dolech“). Depeše jsou dostupné na internetové stránce <https://wikileaks.org/>.

122 – Viz „Historický dokument z El Guelta (Západní Sahara) podepsaný dne 28. listopadu 1975 67 členy Všeobecného saharawinského shromáždění, 3 saharawinskými členy Cortes (španělský parlament), zástupci ostatních členů Djemâa a více jak 60 kmenovými náčelníky (šejky) a hodnostáři saharawinských kmenů“, připojený k dopisu ze dne 9. prosince 1975, který zaslal stálý zástupce Alžírsko při OSN generálnímu tajemníkovi OSN (S/11902).

161. Dne 10. prosince 1975 Valné shromáždění OSN nechalo odhlasovat dvě rezoluce k otázce Západní Sahary s rozdílným obsahem¹²³, a to z toho důvodu, že neexistovala shoda ohledně důsledků, které je třeba vyvodit z Madridské dohody. Rezoluce č. 3458 A (XXX) se tak o této dohodě nezmiňuje a na Španělské království odkazuje „jako na moc spravující“ Západní Saharu¹²⁴, zatímco rezoluce č. 3458 B (XXX) tuto dohodu „bere na vědomí“¹²⁵ a nehovoří o spravující moci, ale o „stranách Madridské dohody ze dne 14. listopadu 1975“¹²⁶ a o „dočasné správě“¹²⁷.

162. Je ovšem třeba poznamenat, že ze 144 států, účastníků 2435. plenární schůze Valného shromáždění, 88 hlasovalo pro rezoluci č. 3458 A (XXX), žádný z nich proti, 41 se zdrželo hlasování a 15 nehlasovalo. Stávající členské státy Unie hlasovaly pro přijetí této rezoluce, s výjimkou Portugalské republiky a Španělského království, které se zdržely hlasování, a Maltské republiky, která nehlasovala. Marocké království rovněž nehlasovalo.

163. Spornější z rezolucí, rezoluce č. 3458 B (XXX), byla schválena pouze 56 státy, přičemž 42 států hlasovalo proti, 34 se zdrželo hlasování a 12 nehlasovalo. Pro tuto rezoluci hlasovalo toliko 11 stávajících členských států Unie¹²⁸, 10 hlasovalo proti¹²⁹, 6 se zdrželo hlasování¹³⁰ a jeden členský stát Unie nehlasoval¹³¹. Marocké království hlasovalo pro přijetí rezoluce.

164. I přes vzájemné rozdíly obě rezoluce „znovu potvr[zují] nezcizitelné právo lidu [Západní] Sahary na sebeurčení“¹³² v souladu s rezolucí Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV) a shodují se v tom, že toto právo musí být vykonáno svobodně¹³³.

165. Rezoluce č. 3458 A (XXX) nadto stanoví, že právo na sebeurčení musí být vykonáno „pod dohledem [OSN]“ a „žádá generálního tajemníka, aby ve spolupráci se španělskou vládou jakožto spravující mocí [...] přijal opatření nezbytná pro dohled nad aktem sebeurčení“¹³⁴.

166. V témže duchu rezoluce č. 3458 B (XXX) stanoví, že lid Západní Sahary vykoná své právo na sebeurčení „na základě svobodné konzultace organizované za přispění zástupce [OSN] určeného generálním tajemníkem“¹³⁵.

167. Koncem roku 1975 zahájilo Španělské království odsun své správy z území Západní Sahary. Zatímco se španělské jednotky stahovaly, pronikaly na území Západní Sahary marocké a mauritánské ozbrojené síly. Na některých místech došlo k ozbrojeným střetům mezi jejich silami a silami Lidové fronty osvobození Sakía al Hamra a Ria de Oro (Fronta Polisario)¹³⁶.

123 – Viz rezoluce č. 3458 A a B (XXX) ze dne 10. prosince 1975.

124 – Viz odstavec 8 této rezoluce.

125 – Viz odstavec 1 této rezoluce

126 – Viz odstavec 3 této rezoluce

127 – Viz odstavec 4 této rezoluce

128 – Tehdejších devět členských států a dále Španělské království a Maltská republika.

129 – Bulharská republika, Kyperská republika, Polská republika, Česká republika a Slovenská republika, které v té době tvořily Československo, jakož i Slovinská republika a Chorvatská republika (jakožto federální státy Jugoslávie), a Estonsko, Lotyšská republika a Litevská republika (jako federální státy SSSR).

130 – Řecká republika, Maďarsko, Rakouská republika, Portugalská republika, Finsko a Švédské království.

131 – Rumunsko.

132 – Odstavec 1 rezoluce č. 3458 A (XXX). V tomto smyslu viz také odstavec 2 rezoluce č. 3458 B (XXX).

133 – Viz odstavec 7 rezoluce č. 3458 A (XXX) a odstavec 4 rezoluce č. 3458 B (XXX).

134 – Viz odstavce 7 a 8 této rezoluce.

135 – Viz odstavec 4 této rezoluce.

136 – Viz „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 203 až 225, bod 44; Dessaints, J., „Chronique politique Maroc“, Annuaire de l'Afrique du Nord, 1975, sv. 14, s. 457 až 476, viz s. 464.

168. Na tiskové konferenci konané v únoru 1976 Olof Rydbeck, švédský velvyslanec při OSN a zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN pro Západní Saharu, prohlásil, že „za současného stavu vojenská situace [v Západní Sahaře] efektivní konzultaci Saharawinců značně komplikuje, ba ji dokonce znemožňuje“¹³⁷.

169. V memorandu ze dne 25. února 1976 zasláném generálnímu tajemníkovi OSN jej Španělské království informovalo, že se rozhodlo následujícího dne (26. února 1976) s konečnou platností ukončit svou přítomnost v Západní Sahaře a že na uvedený den bylo svoláno zasedání Djemâa, na kterém bude španělský guvernér jakožto člen prozatímní správy informovat Djemâa o tomto rozhodnutí¹³⁸.

170. Dne 26. února 1976 Španělské království svou přítomnost na území Západní Sahary s konečnou platností ukončilo a v dopise z téhož dne zasláném generálnímu tajemníkovi OSN prohlásilo, že je „zproštěno jakékoliv mezinárodní odpovědnosti týkající se správy [Západní Sahary], neboť se již nepodílí na dočasné správě, která zde byla ustavena“¹³⁹, a uvedlo, že „dekolonizace Západní Sahary bude završena, jakmile saharawinské obyvatelstvo bude moci platně vyjádřit své postoje“¹⁴⁰.

171. Téhož dne Djemâa, i přesto, že bylo rozhodnuto o jeho rozpuštění jeho 67 členy, schválil „opětovné začlenění [Západní Sahary] do Maroka a Mauritánie“, a „vyjádřil tak jednomyslný názor Saharawinců a všech kmenů, z nichž Djemâa vzešel a jichž je skutečným a legitimním zástupcem“¹⁴¹. Z pohledu Marockého království je toto rozhodnutí konkretizací ustanovení Madridské dohody, podle kterého „[b]ude respektován názor saharawinského obyvatelstva, vyjádřený prostřednictvím Djemâa“.

172. Co se týče tohoto zasedání Djemâa, Španělské království ani OSN jej neuznaly jako výkon práva lidu Západní Sahary na sebeurčení, který by byl v souladu s rezolucemi Valného shromáždění OSN č. 3458 A a B (XXX)¹⁴².

173. Podle memoranda ze dne 25. února 1975, které zaslalo Španělské království generálnímu tajemníkovi OSN „tato instituce [nenahradí] lidovou konzultaci, jak ji upravují Madridské dohody ze dne 14. listopadu 1975 a rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3458 B (XXX), ledaže by byly splněny nezbytné podmínky, a to zejména přítomnost zástupce [OSN] jmenovaného [generálním tajemníkem] v souladu s odstavcem 4 výše uvedené rezoluce“¹⁴³.

137 – Viz *Keesing's Record of World Events*, 13. února 1976, s. 27746.

138 – „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 203 až 225, bod 45.

139 – Toto se nezdá být zcela přesné. Španělské království totiž nadále spravuje vzdušný prostor Západní Sahary, který je součástí sektoru „OCE“ „letové informační oblasti“ [Flight Information Region (FIR)] Kanárských ostrovů. Viz mapy zveřejněné na internetových stránkách ENAIRE (http://www.enaire.es/csee/ccurl/130/603/fir_canarias.swf).

140 – Dopis ze dne 26. února 1976 zasláný generálnímu tajemníkovi stálým zástupcem Španělského království při OSN (S/11997).

141 – Návrh ze dne 27. února 1976 odhlasovaný Djemâa, Annuaire de l'Afrique du Nord, 1976, sv. 15, s. 847 a 848. Khatri Ould Said a Ould El Jomaini, předseda Djemâa, ve své zprávě určené generálnímu tajemníkovi OSN oznámil, že „saharawinský Djemâa, který se dnes, ve čtvrtek 26. února 1976, sešel v El Aaiunu na mimořádném zasedání, jednomyslně schválil opětovné začlenění [ú]zemí Sahary do Maroka a Mauritánie, a to v souladu s historickou skutečností a vazbami, které vždy spojovaly saharawinské obyvatelstvo s těmito dvěma zeměmi“. Viz „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 203 až 225, bod 51.

142 – Podle ministra zahraničních věcí Spojených států Cyruse Vanceho „[mi] Waldheim řekl, že [...] se král Hassan domnívá, že problém byl vyřešen a že kritérium pro sebeurčení bylo splněno konzultací saharawinského shromáždění. Španělsko ani Alžírsko to však neakceptují, přičemž uvádějí, že [král] Hassan konzultoval pouze torzo shromáždění složeného z marockých nastrčených osob [a rump assembly consisting of Moroccan stooges]“. Viz telegram ministra Vanceho velvyslanectví Spojených států v Maroku ze dne 20. května 1977, zveřejněný v Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1977-1980*, United States Government Printing Office, Washington, 2017, sv. XVII, část 3 (Dokumenty k Severní Africe), s. 507 až 508, viz s. 508.

143 – Stejná otázka byla znovu nastolena ve španělském parlamentu při rozpravě o ratifikaci dohody mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím o rybolovu z roku 1977, během které ministr zahraničních věcí Španělského království, M. Oreja Aguirre, uvedl, že Španělsko neuznává svrchovanost Marockého království nad Západní Saharou a že proces dekolonizace Západní Sahary bude ukončen až v okamžiku, kdy lid pocházející z tohoto území vykoná své právo na sebeurčení v souladu s rezolucí Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV). Viz Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, č. 15, s. 522 a 523. V tomto smyslu viz rovněž „Contestación del Gobierno a la pregunta formulada por don Gregorio Lopez Raimundo, del Grupo Parlamentario Mixto del, sobre política española hacia el Sahara“, *Boletín oficial de las Cortes generales*, série D, 23. září 1983, s. 223 a 224.

174. Generální tajemník OSN ve své odpovědi na memorandum Španělského království ze dne 25. února 1975 připomněl odstavce 7 a 8 rezoluce č. 3458 A (XXX), jakož i odstavec 4 rezoluce č. 3458 B (XXX) a konstatoval následující:

„Na základě výše uvedených odstavců je zjevné, že španělská vláda jakožto spravující moc ani dočasná správa, jíž je [Španělské království] členem, nepřijaly opatření nezbytná pro zajištění výkonu práva obyvatel Západní Sahary na sebeurčení. Tudíž i kdyby to čas dovolil a byly k dispozici nezbytné podrobnosti ohledně zasedání Djemâa, o němž nebyla Vaše vláda, jak jste mi včera sdělil, informována, přítomnost mnou jmenovaného zástupce [OSN] na tomto zasedání by nepředstavovala sama o sobě naplnění výše uvedených rezolucí Valného shromáždění“¹⁴⁴.

175. Dne 14. dubna 1976 uzavřelo Marocké království s Mauritánskou islámskou republikou smlouvu o rozdělení území Západní Sahary¹⁴⁵ a formálně anektovalo provincie, které mu byly touto smlouvou přiděleny¹⁴⁶.

176. V mezidobí v této oblasti vypukl ozbrojený konflikt mezi Marockým královstvím, Mauritánskou islámskou republikou a Frontou Polisario.

177. V květnu 1979 Mauritánská islámská republika generálního tajemníka OSN informovala o tom, že je připravena naplnit ustanovení rezolucí Valného shromáždění OSN č. 3458 A (XXX) a č. 3458 B (XXX) a hledat způsoby a prostředky, jak dosáhnout výkonu práva na sebeurčení v Západní Sahaře¹⁴⁷. Nicméně „[p]očínaje červencem 1978 marocká vláda opakovaně prohlásila, že se nevzdá žádné ze svých ‚znovu nabytých saharských provincií‘ a nepřipustí vytvoření miniaturního státu pod kontrolou Fronty [Polisario] v mauritánské části Západní Sahary“¹⁴⁸.

178. Dne 10. srpna 1979 uzavřela Mauritánská islámská republika s Frontou Polisario mírovou dohodu, na základě které se vzdala jakéhokoli územního nároku v Západní Sahaře¹⁴⁹. Marocké království vzápětí nato převzalo kontrolu nad územím, ze kterého se stáhly mauritánské ozbrojené síly¹⁵⁰, a přistoupilo k jeho anexi¹⁵¹.

179. Dne 21. listopadu 1979 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci č. 34/37 k otázce Západní Sahary, ve které „[z]novu potvr[dilo] nezcizitelné právo obyvatel Západní Sahary na sebeurčení a nezávislost v souladu s Chartou [Spojených národů] [...] a cíli [jeho] rezoluce č. 1514 (XV)“, „[vyjádřilo] hluboké politování nad zhoršením situace, které je způsobeno pokračující okupací Západní Sahary Marokem“, „[n]aléhavě [požádalo] Maroko, aby se také zapojilo do mírového procesu a ukončilo

144 – „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/31/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 203 až 225, bod 46.

145 – Viz smlouva o vytyčení hranic mezi Marockým královstvím a Mauritánskou islámskou republikou, podepsaná v Rabatu dne 14. dubna 1976, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, sv. 15, s. 848 a 849.

146 – Viz bod 73 tohoto stanoviska a v něm citované dokumenty. Dne 14. dubna 1976 podepsaly Marocké království a Mauritánská islámská republika dohodu o spolupráci při využití nabytých saharských územích (*Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, sv. 15, s. 849 a 850), která upravovala účast Mauritánské islámské republiky na základním kapitálu Sociétés Fos Bucraâ (která těžila fosfát v Západní Sahaře) a spolupráci v oblasti rybolovu.

147 – Viz dopis ze dne 23. května 1979 zasláný prozatímním chargé d'affaires Stálé mise Mauritanie při OSN generálnímu tajemníkovi OSN (A/34/276).

148 – „Zpráva zvláštního výboru pověřeného studiem situace týkající se plnění Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům“ (A/34/23/Rev.1), Documents officiels de l'Assemblée générale, 1977, sv. II, s. 105 až 117, bod 32. Podle této zprávy „král Hasan II. prohlásil, že ‚zvolené mírové řešení nesmí [...] vést k vytvoření cizího státu mezi Marokem a Mauritánií‘“ (bod 32).

149 – Viz mauritánsko-saharawinská dohoda, podepsaná v Alžíru dne 10. srpna 1979 a připojená k dopisu ze dne 18. srpna 1979, který zaslal generálnímu tajemníkovi OSN stálý zástupce Mauritánské islámské republiky při OSN (A/34/427).

150 – Viz Hodges, T., „The Western Sahara“, *Chicago Review Press*, Chicago, 1984, s. 12.

151 – Viz bod 73 tohoto stanoviska a citované dokumenty.

okupaci území Západní Sahary“, a „[z]a tímto účelem doporuč[ilo], aby se [Fronta Polisario], zástupkyně lidu Západní Sahary, v plném rozsahu zapojila do jakéhokoli hledání spravedlivého, trvalého a konečného politického řešení otázky Západní Sahary v souladu s rezolucemi a prohlášeními [OSN]“¹⁵².

180. Ozbrojený konflikt mezi Marockým královstvím a Frontou Polisario pokračoval až do 30. srpna 1988, kdy strany v zásadě přijaly návrhy na urovnání konfliktu, které předložil zejména generální tajemník OSN a které stanovily především vyhlášení příměří a uspořádání referenda o sebeurčení pod dohledem OSN¹⁵³.

181. Od té doby nebyl zaznamenán žádný posun směrem k tomu, aby bylo lidu Západní Sahary umožněno vykonat jeho právo na sebeurčení. Jak uvedl generální tajemník OSN v jeho poslední zprávě k Západní Sahaře „[o]btíže [při hledání řešení] jsou dány především tím, že se strany rozcházejí v pohledu na historii konfliktu a dokumenty s ní související a ve výkladu této historie a dokumentů. Maroko tvrdí, že Západní Sahara je již součástí vnitrostátního území a jednání se mohou týkat pouze jeho návrhu autonomního postavení pod marockou svrchovaností, přičemž se těchto jednání musí účastnit Alžírsko. Fronta Polisario trvá na tom, že vzhledem k tomu, že Valné shromáždění OSN definovalo Západní Saharu jako nesamosprávné území, je na původních obyvatelích, aby rozhodli o své budoucnosti v rámci referenda, v němž bude nezávislost jednou z možných voleb, že veškeré návrhy nebo myšlenky kterékoliv ze stran je třeba předložit k diskusi a že jednání se musí účastnit pouze Maroko a Fronta Polisario“¹⁵⁴.

182. Ze všech těchto skutečností vyplývá, že lid Západní Sahary namísto toho, aby mohl vykonat své právo na sebeurčení podle doporučení, která formuloval Mezinárodní soudní dvůr v poradním stanovisku o Západní Sahaře¹⁵⁵, byl až do současné doby v důsledku souboru opatření, která vedla k rozdělení území Západní Sahary v roce 1976 a k jeho anexi v letech 1976 a 1979, připraven už jen o příležitost vykonat toto právo za podmínek stanovených rezolucemi Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV), č. 1541 (XV), č. 2625 (XXV) a č. 3458 A a B (XXX). Skutečnost, že některá z těchto opatření lze přičítat několika státům, nikterak nezpochybnuje existenci porušení práva tohoto lidu na sebeurčení a neubírá mu na závažnosti.

183. Dále zatímco tyto rezoluce stanoví, že právo na sebeurčení předpokládá svobodnou volbu mezi třemi možnostmi¹⁵⁶, a to nezávislostí¹⁵⁷, přidružením se k jinému nezávislému státu anebo začleněním se do nezávislého státu, jakož i organizaci referenda¹⁵⁸ (namísto konzultace Djemââ), přistoupilo Marocké království k začlenění Západní Sahary do svého území cestou jeho rozdělení a anexe, bez konzultace lidu Západní Sahary a bez dohledu OSN.

152 – Pro rezoluci hlasovalo 85 států, 6 hlasovalo proti, 41 se zdrželo hlasování a 20 států nehlasovalo. Stávající členské státy Unie hlasovaly pro rezoluci nebo se zdržely hlasování. V tomto smyslu viz rovněž odstavec 3 rezoluce č. 35/19 Valného shromáždění OSN (88 států hlasovalo pro, 8 proti, 43 se zdrželo hlasování a 15 nehlasovalo).

153 – Viz rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 621 (1988) ze dne 20. září 1988 a rezoluce Valné shromáždění OSN č. 43/33 ze dne 22. listopadu 1988.

154 – Zpráva generálního tajemníka OSN o situaci v Západní Sahaře ze dne 10. dubna 2017 (S/2017/307), bod 82.

155 – Podotýkám, že není bez zajímavosti, že nizozemský velvyslanec, Peter van Walsum, zvláštní vyslanec OSN pro Západní Saharu (2005–2008), po ukončení výkonu svých funkcí uznal, že „na základě poradního stanoviska Mezinárodního soudního dvora má Fronta Polisario z hlediska mezinárodního práva nejsilnější možnou pozici“. Viz van Walsum, P., „The question of Western Sahara“, 16. prosince 2012, a „The question of Western Sahara (II)“, 7. února 2013, zveřejněno na internetových stránkách <http://www.petervanwalsum.com/the-question-of-western-sahara/>.

156 – Viz zásada VI rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1541 (XV).

157 – Viz odstavec 3 a 4 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV); Bedjaoui, M., „Article 73“ zveřejněno v Cot, J.-P., Pellet, A., a Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. vyd., Economica, Paříž, 2005, s. 1751 až 1767, viz s. 1761; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories“, zveřejněno v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G., a Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. II, s. 1829 až 1839, viz s. 1834 a 1835.

158 – Viz rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2351 (2017), která „připomín[á] a znovu potvr[zuje] všechny předchozí rezoluce o Západní Sahaře“ a „rozhoduje o prodloužení mandátu [Mise OSN pro uspořádání referenda v Západní Sahaře (MINURSO)]“. V tomto smyslu viz rovněž rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2229 (XXI) ze dne 20. prosince 1966, odstavec 4 a 5; rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 621 (1988) ze dne 20. září 1988, odstavec 2, jakož i rezoluce Valného shromáždění OSN č. 43/33 ze dne 22. listopadu 1988.

184. V tomto smyslu nejsou složení slibu vazalství, který učinil marockému králi jménem saharawinských kmenů předseda Djemâa dne 4. listopadu 1975, a zasedání Djemâa, konané dne 26. února 1976, které neuznaly OSN ani Španělské království jakožto moc spravující Západní Saharu a člen její dočasné správy, konzultací lidu Západní Sahary ohledně sebeurčení, jak to požadují rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV), 1541 (XV), 2625 (XXV) a 3458 A a B (XXX).

185. Z výše uvedeného vyplývá, že Západní Sahara byla začleněna do Marockého království, ačkoli lid tohoto území v tomto ohledu svobodně nevyjádřil svou vůli. Vzhledem k tomu, že dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 byly Marockým královstvím uzavřeny na základě jednostranného začlenění Západní Sahary k jeho území a tvrzení o jeho svrchovanosti nad tímto územím, je zjevné, že lid Západní Sahary svobodně nenakládal se svými přírodními zdroji tak, jak ukládá společný článek 1 ICESCR a ICCPR, odstavec 2 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV) a hlava VII Helsinského závěrečného aktu z roku 1975.

186. Z toho důvodu rybolovné využívání vod přiléhajících k Západní Saharě, které je zavedeno a provedeno napadenými akty, nerespektuje právo lidu tohoto území na sebeurčení¹⁵⁹.

2) Povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu

187. I kdyby Soudní dvůr rozhodl, že napadené akty právo lidu Západní Sahary na sebeurčení samy o sobě neporušují a že porušení tohoto práva není přičitatelné Unii, ale výhradně Marockému království, v každém případě by platilo, že napadené akty nerespektují povinnost Unie neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu¹⁶⁰.

188. Dohoda o rybolovu jakožto dohoda, která by byla použitelná výlučně na území, které je mezinárodním společenstvím uznáno jako *svrchované* území Marockého království, a protokol z roku 2013 zahrnují, jak vyplývá z jejich znění, Západní Saharu a vody k ní přiléhající.

189. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, jak rozhodl Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, že „právě způsobilost přijímat mezinárodní závazky je atributem státní svrchovanosti“¹⁶¹ nad územím, na které se tyto závazky vztahují.

190. To platí také pro mezinárodní dohody, které se vztahují na moře. Podle ustálené judikatury Mezinárodního soudního dvora „jsou práva nad mořem odvozena od svrchovanosti pobřežního státu nad pevninou, což je zásada, kterou lze stručně charakterizovat tak, že ‚pevnina dominuje moři‘ (pevnina určuje režim moře)“ [...]. Při určení práv pobřežního státu na moři je tudíž třeba vyjít ze situace na pevninském území“¹⁶².

159 – Viz Crawford, J., „Third Party Obligations with respect to Israeli Settlements in the Occupied Palestinian Territories“, právní stanovisko ze dne 24. ledna 2012, bod 131, dostupné na internetové stránce <https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/tucfiles/LegalOpinionIsraeliSettlements.pdf>.

160 – Viz právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 159).

161 – Věc Vapeur Wimbledon (Spojené království a další v. Německo), rozsudek ze dne 17. srpna 1923 (CPJI série A, č. 1, s. 25).

162 – Delimitace mořské hranice a teritoriální otázky mezi Katarom a Bahrajnem, meritum věci, rozsudek (CIJ Recueil 2001, s. 40, bod 185). V tomto smyslu viz také Kontinentální šelf Severního moře, rozsudek (CIJ Recueil 1969, s. 3, bod 96); Kontinentální šelf Egejského moře, rozsudek (CIJ Recueil 1978, s. 3, bod 86); Delimitace mořské hranice v Černém moři (Rumunsko v. Ukrajina), rozsudek (CIJ Recueil 2009, s. 61, bod 77), jakož i Teritoriální a mořský spor (Nikaragua v. Kolumbie), rozsudek (CIJ Recueil 2012, s. 624, bod 140).

191. Dále podle Mezinárodního soudního dvora „[j]e ustálenou judikaturou, že se ‚oprávnění státu nad [...] výlučnou ekonomickou zónou zakládá na zásadě, podle níž pevnina dominuje moři z důvodu promítnutí pobřeží nebo vnějších částí pobřeží‘ [...]. Jak konstatoval Mezinárodní soudní dvůr [...], ‚pevnina je právním zdrojem moci, kterou může stát vykonávat v prodlouženích [pozemního teritoria] do prostoru moře‘ [...]“¹⁶³.

192. Pokud tedy pevnina dominuje moři, není pochyb o tom, jak tvrdí Comader, že Marocké království uzavřelo dohodu o rybolovu s tím, že má svrchovanou moc nad Západní Saharou a je nositelem práv a povinností ve vztahu k vodám přiléhajícím k tomuto území, které mezinárodní právo přiznává pobřežnímu státu¹⁶⁴. Jak totiž při příležitosti 39. výročí Zeleného pochodu prohlásil král Mohammed VI., „říkám ne snaze změnit povahu tohoto regionálního konfliktu a prezentovat jej jako záležitost dekolonizace. Maroko ve své Sahaře totiž nebylo nikdy okupující mocností nebo spravující mocí. Maroko spíše vykonává atributy svrchovanosti nad svým územím“¹⁶⁵.

193. Z toho důvodu je třeba odmítnout argument Rady a Komise, podle kterého napadené akty tím, že odkazují na „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“, neobsahují žádné uznání nároku Marockého království na svrchovanost nad územím Západní Sahary ani svrchovanosti nebo jurisdikce, kterou tento stát podle svého názoru vykonává nad vodami přiléhajícími k tomuto území.

194. Zaprvé samo dojednání a uzavření mezinárodní dohody s Marockým královstvím, která se použije na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, představuje samo o sobě uznání začlenění *de iure*¹⁶⁶ Západní Sahary do Marockého království na základě anexe provedené v roce 1976 a 1979, což zahrnuje uznání jeho svrchovanosti nad územím, vnitřními vodami a pobřežním mořem Západní Sahary, jakož i svrchovaných práv a jurisdikce, které mezinárodní právo přiznává pobřežnímu státu ve vztahu k mořským oblastem, které se nacházejí za pobřežním mořem.

195. Připomínám, že ve věci Východní Timor, jež se týkala sporu mezi Portugalskou republikou (jakožto spravující mocí, kterou z Východního Timoru vytlačila Indonéská republika) a Australským společenstvím (coby třetí zemí, která s Indonéskou republikou uzavřela mezinárodní dohodu použitelnou na Východní Timor), mělo Australské společenství za to, že zahájení jednání za účelem uzavření smlouvy z roku 1989 týkající se Timor Gap „znamená ze strany Austrálie *uznání de iure* začlenění Východního Timoru do Indonésie“¹⁶⁷.

196. O tom, že důkazem uznání svrchovanosti může být dohoda o rybolovu použitelná na území a jeho mořské oblasti, svědčí už samotný příběh Západní Sahary. V tomto ohledu připomínám, že Marocké království předložilo jako důkaz své svrchovanosti nad Západní Saharou mezinárodní dohody uzavřené s několika státy, a to zejména obchodní dohody a dohody o rybolovu, které od roku 1767 uzavřelo se Španělským královstvím¹⁶⁸.

163 – Teritoriální a mořský spor (Kolumbie v. Nikaragua), rozsudek (CIJ Recueil 2012, s. 624, bod 140 a citovaná judikatura).

164 – V tomto smyslu viz bod 73 tohoto stanoviska a citované marocké právní předpisy.

165 – Projev jeho Veličenstva krále Mohammeda VI. při příležitosti 39. výročí Zeleného pochodu, 6. listopadu 2014, dostupný na internetové stránce <http://www.sahara.gov.ma/blog/messages-royaux/discours-de-sa-majeste-le-roi-mohammed-vi-a-loccasion-du-39eme-anniversaire-de-la-marche-verte/>.

166 – Ve smyslu, který má tento výraz v kontextu výkonu práva na sebeurčení. Viz zásady VI, VIII a IX, které musí dodržovat členské státy OSN při určení, zda se na ně použije povinnost zasílat informace podle písm. e) článku 73 Charty Organizace spojených národů, a které byly schváleny rezolucí Valného shromáždění OSN č. 1541 (XV) (viz body 117 a 118 tohoto stanoviska).

167 – Viz Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie), rozsudek (CIJ Recueil 1995, s. 90, bod 17) (kurzivou zvýraznil autor stanoviska). Viz rovněž bod 69 žalobní odpovědi Australského společenství předložené v této věci. Mezinárodní soudní dvůr nerozhodoval o meritu dané věci, neboť konstatoval, že vzhledem k tomu, že Indonéská republika není účastníkem sporu, nemůže vykonat svou pravomoc.

168 – Viz Západní Sahara, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1975, s. 12, body 108 až 127, a zejména body 109, 110, 113 a 121).

197. Jak přitom uvedl Mezinárodní soudní dvůr, anexe území, jehož lid má právo na sebeurčení, přičemž tento lid toto právo ještě nevykonal, představuje porušení povinnosti respektovat uvedené právo¹⁶⁹. V důsledku toho třetí osoba poruší svou povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení uvedeného práva v případě, že uzná *de iure* anexi takového území prostřednictvím uzavření mezinárodní dohody.

198. Zadruté pojem „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“ nepostačuje k tomu, aby vyloučil uznání *de iure* svrchovanosti Marockého království nad Západní Saharou, a to ze dvou hlavních důvodů.

199. První důvod spočívá v tom, že se dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 nepoužijí pouze na vody přiléhající k Západní Sahaře, ale i na její území¹⁷⁰. V tomto smyslu nemůže použití pojmu „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“ vyloučit uznání *de iure* svrchovanosti Marockého království nad Západní Saharou, a tedy porušení práva lidu na tomto území na sebeurčení.

200. Druhý důvod se týká použití dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 na vody přiléhající k Západní Sahaře. Na rozdíl od toho, co tvrdí Komise, výraz „vody spadající pod marockou jurisdikci“¹⁷¹, který byl převzat z dohod o rybolovu uzavřených mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím před přistoupením Španělského království k Unii, neumožňuje určit vody přiléhající k Západní Sahaře bez uznání *svrchovaného* práva a jurisdikce, které Marocké království nad těmito vodami podle svého názoru vykonává jakožto pobřežní stát¹⁷². V souladu se zásadou, podle které pevnina dominuje moři, uznání svrchovanosti nad pevninou zahrnuje uznání svrchovaných práv nad mořem a naopak.

201. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že dohody o rybolovu uzavřené mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím byly uzavřeny před tím, než Úmluvu Organizace spojených národů o mořském právu, uzavřenou v Montego Bay dne 10. prosince 1982¹⁷³ (dále jen „UNCLOS“), ratifikovaly Unie¹⁷⁴, její členské státy a Marocké království, zatímco dohoda o rybolovu dotčená v projednávané věci byla podepsána a ratifikována za platnosti této úmluvy, která „má mezi účastnickými státy přednost před [Ž]enevskými úmluvami o mořském právu ze dne 29. dubna 1958“¹⁷⁵.

202. Úmluva o rybolovu a ochraně biologického bohatství volného moře a Úmluva o volném moři, podepsané v Ženevě dne 29. dubna 1958, neupravovaly právo států stanovit výlučnou ekonomickou zónu (VEZ), článek 2 Úmluvy o volném moři naopak stanovil, že žádný stát si nemůže přisvojovat právo podrobovat volné moře své svrchovanosti a že svoboda volného moře zahrnuje svobodu rybolovu. Dále podle článku 6 této úmluvy navíc lodě na volném moři podléhaly výlučné jurisdikci státu, pod jehož vlajkou pluly.

169 – Viz právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 121 a 122).

170 – Viz bod 71 tohoto stanoviska.

171 – Článek 11 dohody o rybolovu.

172 – K dohodě o spolupráci v oblasti mořského rybolovu mezi vládou Marockého království a vládou Španělského království, podepsané v Rabatu dne 17. února 1977, viz Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, č. 15, s. 523, 546 a 547 (projev M. Oreji Aguirreho, ministra zahraničních věcí), a ke všem dohodám o rybolovu, které byly do té doby uzavřeny mezi Španělským královstvím a Marockým královstvím, viz „Contestación del Gobierno a la pregunta formulada por don Gregorio Lopez Raimundo, del Grupo Parlamentario Mixto del, sobre política española hacia el Sahara“, *Boletín oficial de las Cortes generales*, série D, 23. září 1983, s. 224.

173 – *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 1834, s. 3.

174 – Viz rozhodnutí Rady 98/392/ES ze dne 23. března 1998 (Úř. věst. 1998, L 179, s. 1; Zvl. vyd. 04/03, s. 260).

175 – Viz čl. 311 odst. 1 UNCLOS. Mezi Ženevské úmluvy o mořském právu patří Úmluva o pobřežních vodách a pásma přilehlém, podepsaná v Ženevě dne 29. dubna 1958 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 516, s. 205), Úmluva o volném moři, podepsaná v Ženevě dne 29. dubna 1958 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 450, s. 11), Úmluva o rybolovu a ochraně biologického bohatství volného moře, podepsaná v Ženevě dne 29. dubna 1958 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 559, s. 258), jakož i Úmluva o pevninské mělčině (kontinentálním šelfu), podepsaná v Ženevě dne 29. dubna 1958 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 499, s. 311).

203. Tento právní kontext, v němž měl pojem „vody spadající pod marockou jurisdikci“ („*aguas bajo jurisdicción marroquí*“) smysl, nejenže již mezi Uníí a Marockým královstvím neexistuje, ale byl nahrazen UNCLOS. Větu „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“ je tudíž třeba posuzovat z hlediska právního režimu, který zavedla UNCLOS a který zakotvil v mezinárodním právu koncept VEZ, již existující v praxi států.

204. Tento výklad dohody o rybolovu ve světle UNCLOS potvrzuje jak bod 2 odůvodnění dohody o rybolovu¹⁷⁶, tak čl. 5 odst. 4 této dohody, který odkazuje na marocké právní předpisy, „kterými se řídí rybolov ve vodách spadajících pod jurisdikci Maroka, v souladu s [UNCLOS]“.

205. Podle UNCLOS přitom vnitřní vody státu a jeho pobřežní moře tvoří vody spadající pod jeho svrchovanost¹⁷⁷, zatímco VEZ spadá pod „jurisdik[ci]“ pobřežního státu¹⁷⁸. V tomto smyslu se první část věty „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“, použitá napadenými akty, vztahuje na vnitřní vody a pobřežní moře Marockého království (vody spadající pod jeho svrchovanost), kdežto druhá část věty odkazuje na VEZ (vody spadající pod jeho jurisdikci).

206. Jak ovšem připouští Komise v bodě 14 svých odpovědí na písemné otázky položené Soudním dvorem, na rozdíl od VEZ stanovené Saharskou arabskou demokratickou republikou (subjekt, který Unie a její členské státy neuznávají), stávající marocká VEZ, určená v roce 1981 ještě před ratifikací UNCLOS Marockým královstvím, nezahrnuje vody přiléhající k Západní Sahaře, na které se vztahují rybolovné oblasti č. 3 až č. 6 dohody o rybolovu¹⁷⁹, což je ostatně důvod, který vedl radu vlády Marockého království k tomu, že dne 6. července 2017 přijala návrh zákona č. 38-17, kterým se mění a doplňuje zákon č. 1-18, kterým se zřizuje výlučná ekonomická zóna 200 námořních mil při pobřeží Maroka a Západní Sahary¹⁸⁰.

207. Za těchto podmínek by měl rybolov „ve vodách spadajících pod jurisdikci Maroka, v souladu s [UNCLOS]“¹⁸¹ končit na rovnoběžce 27° 42' s. š., která slouží jednak jako vnější hranice stávající marocké VEZ¹⁸² a jednak jako hranice mezi Marockým královstvím a Západní Saharou¹⁸³. Rybolovné oblasti č. 3 až 6 přitom zahrnují z podstatné části vody jižně od této hranice, které přiléhají k Západní Sahaře.

176 – „S [ohledem] na ustanovení Úmluvy OSN o mořském právu“.

177 – Viz čl. 2 odst. 1 UNCLOS, podle kterého „[s]vrchovanost pobřežního státu se rozšiřuje za jeho pevninské území a vnitřní vody, a v případě souostrovního státu za jeho souostrovní vody, na přilehlé mořské pásmo zvané pobřežní moře“.

178 – Viz článek 55 UNCLOS, podle kterého „[VEZ] je oblast nacházející se za pobřežním mořem a k němu přilehlá, která podléhá zvláštnímu právnímu režimu stanovenému v [článcích 55 až 75 UNCLOS], podle něhož se práva a *jurisdikce* pobřežního státu a práva a svobody jiných států řídí podle příslušných ustanovení této Úmluvy“. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

179 – Viz články 8 a 9 dahir č. 1-81-179 ze dne 8. dubna 1981 o vyhlášení zákona č. 1-81, kterým se zřizuje výlučná ekonomická zóna 200 námořních mil při marockých pobřežích, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, č. 3575, s. 232, a článek 4 dekretu č. 2-75-311 ze dne 21. července 1975, kterým se určují uzavírající linie zálivů na marockých pobřežích a zeměpisné souřadnice hranic marockých pobřežních vod a marocké výlučné rybolovné oblasti, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, č. 3276, s. 996. Podle těchto ustanovení marocká VEZ nezasahuje jižně od Mysu Juby/Staffordský výběžek, což odpovídá hranici mezi Marockým královstvím a Západní Saharou.

180 – Viz „Domaine maritime: Le Conseil de gouvernement adopte deux projets de lois“, *Huffington Post Maroc*, 7. července 2017, dostupný na internetové stránce http://www.huffpostmaghreb.com/2017/07/07/loi-domaine-maritime-_n_17422798.html. Podle ministra zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce Marockého království bylo vytvoření VEZ při pobřeží Západní Sahary nezbytné pro „upevnění právního poručení Maroka nad těmito vodami a vyloučení veškerých tvrzení zpochybňujících svrchovanost Království nad tímto prostorem“.

181 – Viz čl. 5 odst. 4 dohody o rybolovu.

182 – Viz poznámka pod čarou 179.

183 – V tomto smyslu nechápu, z jakého důvodu Unie vyplácí Marockému království několik milionů eur ročně jako finanční příspěvek za možnost rybolovu ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře, nad nimiž Marocké království nestanovilo žádnou mořskou oblast a samozřejmě ani VEZ, přičemž dokumenty, které Marocké království uložilo u OSN podle čl. 75 odst. 2 UNCLOS, nezahrnují do marockých mořských oblastí vody přiléhající k Západní Sahaře.

208. Jak Komise připouští, je rybolov ve VEZ *svrchovaným* právem pobřežního státu¹⁸⁴. Z toho důvodu Unie tím, že uzavřela dohodu o rybolovu vztahující se na vody, které zjevně tvoří VEZ Západní Sahary, *de iure* uznává, že Marocké království v těchto vodách vykonává svrchované právo.

209. Konečně, na rozdíl od toho, co uvádí Komise, pojmy „vody spadající pod jurisdikci“ a „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci“ nejsou zvláštními pojmy napadených aktů, na základě čehož by bylo možné se domnívat, že se tyto pojmy vztahují na specifickou situaci Západní Sahary. Naopak se jedná o běžné vymezení působnosti dohod o rybolovu, které Unie uzavírá¹⁸⁵, a v tomto smyslu se tyto pojmy vztahují jak na vnitřní vody a pobřežní moře třetí země (vody spadající pod její svrchovanost), tak na její VEZ (vody spadající pod její jurisdikci).

210. Na rozdíl od toho, co tvrdí Rada a Komise, je tedy použití pojmu „vody spadající pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království“ uznáním výkonu svrchovaných práv Marockého království nad Západní Saharou a vodami k ní přiléhajícími. Toto uznání bude ještě zjevnější, až vstoupí v platnost návrh zákona č. 38-17, kterým Marocké království stanoví VEZ ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře.

211. Napadenými akty navíc Unie poskytla pomoc a podporu zachování protiprávního stavu plynoucího z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení. Tato pomoc má podobu hospodářských výhod (zejména finanční příspěvek), které dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 Marockému království přiznávají¹⁸⁶.

212. Vzhledem k tomu, že tvrzení o marocké svrchovanosti nad Západní Saharou vyplývá z porušení práva lidu tohoto území na sebeurčení, a to z důvodů, které jsem uvedl v bodech 147 až 186 tohoto stanoviska, Unie nesplnila povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení práva lidu Západní Sahary na sebeurčení Marockým královstvím, jakož i povinnost neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu¹⁸⁷. Dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 jsou tedy v rozsahu, v němž se použijí na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající, neslučitelné s ustanoveními čl. 3 odst. 5 SEU, čl. 21 odst. 1 prvním pododstavcem SEU, čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU a článkem 23 SEU a článkem 205 SFEU, které Unii ukládají povinnost, aby její vnější činnost chránila lidská práva a přísně dodržovala mezinárodní právo.

213. Nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013 jsou tudíž v rozporu s čl. 3 odst. 5 SEU, s čl. 21 odst. 1 prvním pododstavcem SEU, s čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU, s článkem 23 SEU a s článkem 205 SFEU v rozsahu, v němž schvalují a provádějí dohodu o rybolovu a protokol z roku 2013 na území Západní Sahary a ve vodách k ní přiléhajících.

184 – Viz čl. 56 odst. 1 písm. a) UNCLOS („[v]e [VEZ] má pobřežní stát [...] *svrchovaná* práva za účelem průzkumu a využívání přírodních zdrojů, ať živých či neživých, mořského dna a podzemí a vod nad nimi ležících, jejich uchovávání a hospodaření s nimi [...]“). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

185 – Viz například čl. 5 odst. 4 dohody o partnerství mezi Evropským společenstvím a Seychelskou republikou v odvětví rybolovu (Úř. věst. 2006, L 290, s. 2); čl. 2 písm. a) a článek 11 dohody o partnerství mezi Evropským společenstvím a Mauritánskou islámskou republikou v odvětví rybolovu (Úř. věst. 2006, L 343, s. 4); čl. 2 písm. a) a článek 11 dohody o partnerství mezi Evropským společenstvím a Republikou Guinea-Bissau v odvětví rybolovu na období od 16. června 2007 do 15. června 2011 (Úř. věst. 2007, L 342, s. 5); čl. 2 písm. c) Dohody mezi Republikou Pobřeží slonoviny a Evropským společenstvím o partnerství v odvětví rybolovu (Úř. věst. 2008, L 48, s. 41); čl. 1 písm. f) dohody mezi Evropskou unií a Senegalskou republikou o partnerství v oblasti udržitelného rybolovu (Úř. věst. 2014, L 304, s. 3).

186 – Viz článek 7 dohody o rybolovu, jakož i čl. 3 odst. 1, 4 a 5 a článek 6 protokolu z roku 2013. Tato ustanovení nezaručují, že finanční příspěvek bude náležet lidu Západní Sahary v poměrné části odpovídající množství úlovků uskutečněných ve vodách přiléhajících k Západní Sahaře. Viz body 271 až 285 tohoto stanoviska.

187 – Viz Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?“, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, sv. 22, s. 413 až 457, viz s. 442 až 447 a Dawidowicz, M., „Trading Fish or Human Rights in Western Sahara? Self-Determination, Non-Recognition and the EC-Morocco Fisheries Agreement“, zveřejněno ve French, D. (ed.), *Statehood, Self-Determination and Minorities: Reconciling Tradition and Modernity in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, s. 250 až 276.

3) *Byly mezinárodní dohody použitelné na Západní Saharu uzavřeny s Marockým královstvím na základě jiného titulu, než je tvrzení Marockého království o svrchovanosti nad tímto územím?*

214. Výše uvedená analýza vychází z tvrzení Marockého království o jeho svrchovanosti nad Západní Saharou, která mu měla umožnit uzavřít s Uníí dohodu o rybolovu a protokol z roku 2013.

215. Avšak jak uvedla Comader na jednání, ať je pohled Marockého království na tuto otázku jakýkoliv, Marocké království připouští, že Unie a její členské státy mohou věc vnímat odlišně.

216. Budu se tedy zabývat otázkou, zda by bylo uzavření dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 odůvodnitelné na základě jiného titulu, který by mohlo Marocké království ve vztahu k Západní Saharě mít a který by mu dával, jak to nazvala Komise na jednání, „pravomoc uzavírat smlouvy“ (*treaty-making power*) zavazující nesamosprávné území Západní Sahary.

217. V tomto ohledu francouzská vláda, Komise a Rada tvrdí, že Marocké království je „faktickou spravující mocí“ Západní Sahary, což by umožňovalo uzavření mezinárodních dohod použitelných na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, aniž by došlo k porušení práva jejího lidu na sebeurčení.

218. WCS naproti tomu tvrdí, že Marocké království jakožto mocnost okupující Západní Saharu¹⁸⁸ nemůže uzavřít žádnou mezinárodní dohodu použitelnou na Západní Saharu a vody k ní přiléhající.

219. Španělská a portugalská vláda k této otázce nezaujaly žádné stanovisko, přičemž španělská vláda pouze uvedla, že Marocké království není mocností okupující Západní Saharu, avšak neupřesňuje, z jakého titulu by tedy Marocké království mohlo uzavřít mezinárodní dohody použitelné na Západní Saharu a vody k ní přiléhající.

220. Tato otázka, zda v mezinárodním právu existuje právní základ, který by Unii umožňoval uzavřít s Marockým královstvím mezinárodní dohody použitelné na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, je otázkou výkladu mezinárodního práva, na kterou nejsou podmínky dovolatelnosti mezinárodního práva použitelné.

i) Marocké království jakožto faktická spravující moc Západní Sahary

221. Podle mého názoru je třeba odmítnout tvrzení francouzské vlády, Rady a Komise, podle níž je Marocké království „faktickou spravující mocí“ Západní Sahary. Je nutno zdůraznit, že španělská ani portugalská vláda tento pojem nepoužily.

222. Ze znění článku 73 Charty Organizace spojených národů vyplývá, že pojmem „spravující moc“ se rozumí „[č]lenové Spojených národů, kteří mají nebo přejímají odpovědnost za správu [nesamosprávných] území“. Marocké království nemělo v době svého přistoupení k OSN v roce 1956 odpovědnost za správu Západní Sahary a nikdy podobnou odpovědnost nepřevzalo, neboť se domnívá, že má svrchovanou moc nad tímto územím¹⁸⁹.

188 – Předkládající soud je téhož názoru. Stejně tak daňová a celní správa a ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova. Viz body 27 a 44.1, 47.4 předkládacího rozhodnutí, jakož i body 40, 43, 48 a 49 rozsudku ze dne 19. října 2015 ve věci Western Sahara Campaign UK, R (*on the application of*) v. HM Revenue and Customs [2015] EWHC 2898 (Admin). Komise nevylučuje, že by Marocké království mohlo být považováno za mocnost okupující Západní Saharu. Viz bod 43 jejich odpovědí na písemné otázky Soudního dvora.

189 – Viz bod 192 tohoto stanoviska. Viz Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?“, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, sv. 22, s. 413 až 457, viz s. 430.

223. Pojem „faktická spravující moc“ kromě toho v mezinárodním právu neexistuje a použila jej poprvé Komise v odpovědi, kterou poskytla jejím jménem vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a místopředsedkyně Komise Catherine Ashton na parlamentní otázky nesoucí označení E-001004/11, P-001023/11 a E-002315/11¹⁹⁰.

224. Rada a Komise ostatně nebyly s to uvést jediný další příklad, v němž by tento pojem byl použit s cílem popsat vztah mezi státem a nesamosprávným územím. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že v soudobém a velmi podobném případě anexe Východního Timoru Indonéskou republikou nebyl k vymezení postavení tohoto státu ve vztahu k Východnímu Timoru pojem „faktická spravující moc“ použit. Mezinárodní soudní dvůr naopak označil vojenskou intervenci Indonéské republiky ve Východním Timoru za okupaci¹⁹¹.

225. Ani skutečnost, že se Marocké království stalo na základě Madridské dohody členem dočasné správy Západní Sahary, by mu nemohla poskytnout status spravující moci způsobilé uzavřít mezinárodní dohody použitelné na Západní Saharu, aniž by došlo k porušení práva lidu tohoto území na sebeurčení. Jednak je totiž legitimita Madridské dohody silně zpochybňována¹⁹², což potvrzuje skutečnost, že rezoluci č. 3458 B (XXX), která bere tuto dohodu na vědomí, schválilo pouze 56 států, kdežto několik členských států Unie hlasovalo proti ní nebo se zdrželo hlasování¹⁹³. Dále pak, jak vyplývá z odstavce 4 rezoluce č. 3458 B (XXX), vzalo Valné shromáždění OSN na vědomí Madridskou dohodu a existenci dočasné správy pouze v rozsahu, v němž měla tato správa přijmout veškerá opatření nezbytná k tomu, aby mohl lid Západní Sahary vykonat své právo na sebeurčení. V tomto smyslu, i když členské státy, které hlasovaly pro tuto rezoluci, k nimž patří zejména Spojené státy, neuznávají, že Marocké království má postavení spravující moci, avšak uznávají skutečnost, že Marocké království umístilo Západní Saharu pod svou „správní kontrolu“ (administrative control)¹⁹⁴. V tomto kontextu uzavření mezinárodních dohod, a tím spíše dohod o využívání přírodních zdrojů Západní Sahary, jakou je dohoda o rybolovu, dalece překračuje meze mandátu, přestože byl vyložen maximálně extenzivně, svěřeného dočasné správě Západní Sahary, jíž bylo Marocké království členem.

190 – Úř. věst. 2011, C 286 E, s. 1. V odpovědi se uvádí, že „[p]odle stanoviska Organizace spojených národů v dané oblasti, se kterým se EU ztotožňuje, je Západní Sahara považována za „nesamosprávné území“ a Maroko je fakticky její spravující mocí“.

191 – Viz Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie), rozsudek (CIJ Recueil 1995, s. 90, bod 13). V této věci Portugalská republika tvrdila, že i navzdory okupaci Východního Timoru Indonéskou republikou mohlo Australské společenství uzavřít mezinárodní smlouvu použitelnou na Východní Timor pouze s Portugalskou republikou, a to vzhledem k jejímu postavení jako moci spravující toto území. Není tedy vůbec překvapivé, že ve svém písemném vyjádření předloženém v rámci projednávání věci nezaujala portugalská vláda stanovisko k platnosti napadených aktů a omezila se pouze na konstatování, že jejich platnost nelze posuzovat v rámci čl. 3 odst. 5 SEU a že pravidel mezinárodního práva, na která odkazuje WSC, se nelze dovolat. Portugalská vláda neodpověděla na otázky, které ji zaslal Soudní dvůr, ani se neúčastnila jednání.

192 – Viz rozsudek ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v. HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin), bod 40 a rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3458 A (XXX), která se o této dohodě nezmiňuje a odkazuje na Španělské království jako na spravující moc. V tomto smyslu viz také Brownlie, I., *African Boundaries: a Legal and Diplomatic Encyclopaedia*, C. Hurst & Company, Londýn, 1979, s. 149 až 158, podle kterého „[v] roce 1976 Španělsko převedlo území Západní Sahary na Maroko a Mauretánii a došlo k rozdělení území [...] Vzhledem k tomu, že je legitimita dohody o rozdělení zpochybňována a postrádá právní základ, je třeba přezkoumat hranice Západní Sahary“ (s. 149) („In 1976 Spain transferred the territory of Spanish Sahara to Morocco and Mauritania and a partition was arranged [...] Since the legitimacy of the partition arrangement is in question and lacks a legal basis, the frontiers of Western Sahara merit examination“). Tentýž autor dále uvádí, že „[d]okud se politická situace dále nevyvine, je nebezpečné přijmout *fait accompli* (jedná-li se o něj), vytvořený Španělskem, Marokem a Mauretánií. Skutečnost, že tento výsledek nebyl ostatními státy uznán, má základ v mezinárodním právu.“ (s. 157) („Until the political situation evolves further, it is unsafe to accept the *fait accompli* (if that is what it is) arranged by Spain, Morocco and Mauritania. Non-recognition of the outcome by other States has a basis in International Law.“). Konečně viz Soroeta Licerias, J., „La posición de la Unión Europea en el conflicto del Sahara Occidental, una muestra palpable (más) de la primacía de sus intereses económicos y políticos sobre la promoción de la democracia y de los derechos humanos“, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2009, sv. 34, s. 823 až 864, viz s. 832, a Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Ressources“, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper* č. 15/81 (září 2015), s. 18.

193 – Viz bod 163 tohoto stanoviska. Rezoluci č. 3458 A (XXX), která Madridskou dohodu neuznala, naproti tomu schválilo 88 států a nikdo nehlasoval proti, přičemž stávající členské státy Evropské unie hlasovaly pro tuto rezoluci, vyjma Španělského království a Portugalské republiky, které se zdržely hlasování, jakož i s výjimkou Maltské republiky, která nehlasovala.

194 – Například viz Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1977–1980*, United States Government Printing Office, Washington, 2017, sv. XVII, část 3 (Dokumenty k Severní Africe), s. 90, 371, 372 a 575.

226. V každém případě přísluší pouze Valnému shromáždění OSN, aby uznalo území za nesamosprávné a následně určilo jeho spravující moc¹⁹⁵.

227. Dva příklady, které uvedla Komise a týkají se Kokosových (Keelingových) ostrovů a Západní Nové Guiney¹⁹⁶ tuto privilegovanou roli Valného shromáždění OSN potvrzují. V případě Kokosových (Keelingových) ostrovů oddělilo Spojené království tyto ostrovy od kolonie Singapur a převedlo je pod pravomoc Australského společenství¹⁹⁷. Ačkoliv Valné shromáždění OSN nedalo k tomuto převedení předchozí souhlas, pokračovalo Australské společenství od roku 1957 v praxi Spojeného království spočívající v zaslání informací OSN podle čl. 73 písm. e) Charty Organizace spojených národů¹⁹⁸ a Valné shromáždění OSN toto převedení následně schválilo tím, že uvedlo Australské společenství jako spravující moc Kokosových (Keelingových) ostrovů na svém seznamu nesamosprávných území¹⁹⁹.

228. Co se týče Západní Nové Guiney, jejíž spravující mocí bylo Nizozemské království na rozdíl od toho, co tvrdí Komise, došlo k převedení tohoto území Nizozemským královstvím na Dočasný výkonný orgán OSN (The United Nations Temporary Executive Authority, UNTEA) a tímto orgánem na Indonéskou republiku na základě mezinárodní smlouvy, která vstoupila v platnost až po schválení Valným shromážděním OSN²⁰⁰.

229. V projednávané věci, ač byla Západní Sahara uznána Valným shromážděním OSN počínaje rokem 1960 jako nesamosprávné území²⁰¹, Valné shromáždění nikdy nepřiznalo Marockému království postavení spravující moci (*de iure* či *de facto*), a dokonce nadále uvádí, a to ještě dnes, Španělské království jakožto spravující moc na svém seznamu nesamosprávných území a spravujících mocí²⁰².

230. Tento závěr podporuje dopis ze dne 29. ledna 2002, zasláný předsedovi Rady bezpečnosti zástupcem generálního tajemníka pro právní záležitosti OSN, právním poradcem Hansem Corellem, podle kterého „Madridská dohoda nestanovila převedení svrchovanosti nad územím, ani nepřiznala žádnému ze signatářů status spravující moci, tedy status, který ostatně Španělsko nemohlo jednostranně převést“²⁰³. Mimoto, třebaže konstatoval, že „Maroko samo spravuje území Západní Sahary od roku [1976]“, což je nepopíratelná skutečnost, dodal, že „Maroko nicméně není uvedeno jako spravující moc daného území na seznamu nesamosprávných území OSN, a z toho důvodu nezasílá informace o tomto území podle písm. e) článku 73 Charty Organizace spojených národů“²⁰⁴.

195 – Viz Bedjaoui, M., „Article 73“, zveřejněno v Cot, J.-P., Pellet, A. a Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. vyd., Economica, Paříž, 2005, s. 1751 až 1767, viz s. 1763; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories“, zveřejněno v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G., et Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. II, s. 1829 až 1839, viz s. 1836. V tomto smyslu viz rovněž bod 3 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 742 (VIII) ze dne 27. listopadu 1953.

196 – Viz bod 57 odpovědi Komise na písemné otázky Soudního dvora.

197 – Viz zákon o Kokosových ostrovech z roku 1955 (Cocos Islands Act 1955) a královský výnos o Kokosových ostrovech z roku 1955 (Cocos Islands Order in Council 1955, SI 1955/1642). V tomto smyslu viz, Kerr, A., *A Federation in These Seas*, Attorney General's Department of the Commonwealth of Australia, 2009, s. 271 až 273 a 308 až 310; Spagnolo, B., *The Continuity of Legal Systems in Theory and Practice*, Hart Publishing, Oxford, 2015, s. 62.

198 – Viz *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, dodatek č. 2 (1955–1959), sv. 3, bod 6.

199 – Viz *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, dodatek č. 3 (1959–1966), sv. 3, bod 215. V tomto smyslu viz také rezoluce Valného shromáždění OSN č. 39/30, která odkazuje na Australské společenství jako na spravující moc.

200 – Viz články I a XXVII dohody mezi Indonéskou republikou a Nizozemským královstvím o Západní Nové Guiney (Západní Irian), podepsané v sídle OSN v New Yorku dne 15. srpna 1962, *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 437, s. 274. V tomto smyslu viz také rezoluce Valného shromáždění OSN č. 1752 (XVII).

201 – Viz *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, dodatek č. 3 (1959–1966), sv. 3, body 52 až 55.

202 – Viz zpráva generálního tajemníka OSN ze dne 3. února 2017 o informacích týkajících se nesamosprávných území, které byly zaslány podle článku 73 písm. e) Charty Organizace spojených národů (A/72/62).

203 – S/2002/161, bod 6.

204 – S/2002/161, bod 7.

231. Zástupce generálního tajemníka pro právní záležitosti ve zbývající části provedl analýzu *per analogiam* legality rozhodnutí, která přijaly marocké orgány stran návrhu a podpisu smluv o průzkumu nerostného bohatství v Západní Saharě se zahraničními soukromými společnostmi, a to na základě zásad, které jsou použitelné na pravomoci a odpovědnosti spravujících mocí v souvislosti s činnostmi týkajícími se nerostného bohatství nesamosprávných území²⁰⁵. Tuto analogii s právním režimem použitelným na spravující moci založil na myšlence, podle níž s ohledem na to, že je Západní Sahara nesamosprávným územím a tento režim existuje v zájmu jejího lidu, mělo by mít Marocké království přinejmenším stejné povinnosti jako spravující moc.

232. Uvedený dopis by ovšem v žádném případě nemohl založit existenci pojmu „faktická spravující moc“ v mezinárodním právu, a to co se týče zejména otázky uzavírání mezinárodních dohod, které jsou, na rozdíl od podpisu smluv se soukromými společnostmi, „atributem svrchovanosti“²⁰⁶.

233. Konečně je třeba poukázat na to, že způsobilost spravujících mocí uzavírat mezinárodní dohody, které se použijí na nesamosprávné území a týkají se podstatných aspektů práva lidu [tohoto území], včetně práva na sebeurčení a zásady trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji, je omezena od okamžiku, kdy „[č]innost [hnutí národního osvobození] získala mezinárodní dosah“²⁰⁷. Proto i v případě, že bychom Marockému království přiznali postavení spravujících mocí, byla by jeho způsobilost uzavírat mezinárodní dohody použitelná na Západní Saharu „omezená“²⁰⁸.

ii) Marocké království jakožto mocnost okupující Západní Saharu

234. Předkládající soud a WSC mají za to, že Marocké království okupuje Západní Saharu. WSC se nicméně na rozdíl od předkládajícího soudu domnívá, že Marocké království jakožto okupující mocnost nemůže v žádném případě s Uníí uzavřít mezinárodní dohodu použitelnou na Západní Saharu a vody k ní přiléhající.

235. Pokud jde o unijní orgány, stanovisko Rady a stanovisko Komise se zásadním způsobem odlišují. Rada totiž kategoricky odmítá to, že by se na Západní Saharu použila pravidla mezinárodního práva vztahující se na vojenské okupace, avšak Komise to nevylučuje s tím, že právní režimy použitelné na spravující moci a okupační mocnosti se vzájemně nevylučují.

236. S tvrzením WSC se neztotožňuji, jelikož za určitých podmínek spravující moc může uzavřít mezinárodní dohody použitelné na okupované území. Je tomu tak v projednávané věci?

205 – S/2002/161, body 8 a 21.

206 – Věc *Vapeur Wimbleton* (Spojené království a další v. Německo), rozsudek ze dne 17. srpna 1923 (CPII Série A, č. 1, s. 25).

207 – Viz věc *Delimitace mořské hranice mezi Guinea-Bissau a Senegalem*, rozhodčí nález ze dne 31. července 1989, *Recueil des sentences arbitrales*, sv. XX, s. 119 až 213, body 51 a 52. Platnost tohoto rozhodčího nálezu potvrdil Mezinárodní soudní dvůr [viz Rozhodčí nález ze dne 31. července 1989, rozsudek (CIJ Recueil 1991, s. 53)]. Podle rozhodčího soudu má činnost hnutí národního osvobození „mezinárodní dosah od okamžiku, kdy se taková činnost stává v institucionálním chodu svrchovaného státu anormálním jevem, který tento stát nutí k přijetí mimořádných opatření, to znamená v situaci, kdy je tento stát, aby získal nebo se pokusil získat kontrolu nad vývojem událostí, nucen využít jiných prostředků, než jsou ty, které zpravidla používá pro řešení občasných nepokojů“. S ohledem na existenci ozbrojeného konfliktu, který vypukl mezi Frontou Polisario a armádami Maroka a Mauritánie, je toto kritérium splněno.

208 – Viz věc *Delimitace mořské hranice mezi Guinea-Bissau a Senegalem*, rozhodčí nález ze dne 31. července 1989, *Recueil des sentences arbitrales*, sv. XX, s. 119 až 213, bod 52.

– K použitelnosti mezinárodního humanitárního práva na Západní Saharu

237. Relevantními ustanoveními mezinárodního humanitárního práva (či práva ozbrojených konfliktů) jsou pro účely následující analýzy články 42 a 43 Haagského řádu z roku 1907, články 2 a 64 Ženevské úmluvy IV a čl. 1 odst. 4 dodatkového protokolu I ze dne 8. června 1977 k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů²⁰⁹ (dále jen „dodatkový protokol I“)²¹⁰.

238. Předně je třeba poznamenat, jak rozhodl Mezinárodní soudní dvůr, že „[základní pravidla mezinárodního humanitárního práva, včetně Haagského řádu z roku 1907] jsou ostatně závazná pro všechny státy, ať už ratifikovaly, či nikoliv smluvní nástroje, které tato pravidla vyjadřují, a to z toho důvodu, že jsou tato pravidla nepřekročitelnými zásadami mezinárodního obyčejového práva“²¹¹ a „zahrnují povinnosti, které mají ze své podstaty povahu *erga omnes*“²¹².

239. Článek 1 Ženevské úmluvy IV, což je ustanovení společné všem čtyřem Ženevským úmluvám, stanoví, že „[v]ysoké smluvní strany se zavazují, že za všech okolností budou zachovávat tuto úmluvu a zajistí její zachování“²¹³.

240. Podle Mezinárodního soudního dvora „[z] tohoto ustanovení vyplývá povinnost každého státu, který je smluvní stranou této úmluvy, ať se již daného konfliktu účastní, či nikoliv, zajistit zachování požadavků předmětných aktů“²¹⁴.

241. V tomto smyslu Unie, která podle čl. 3 odst. 5 SEU jedná za přísného dodržování mezinárodního práva, má povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení těchto pravidel a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu²¹⁵.

242. Ženevská úmluva IV se použije, jsou-li splněny dvě podmínky, a sice existence ozbrojeného konfliktu (ať je válečný stav uznáván, či nikoliv) a skutečnost, že tento konflikt nastal mezi dvěma smluvními stranami²¹⁶. Podle Mezinárodního soudního dvora „není účelem druhého pododstavce článku 2 omezit oblast působnosti úmluvy vymezenou v prvním pododstavci tím, že se z ní vyloučí území, která by nespadała pod svrchovanost některé ze smluvních stran. Pouze si klade za cíl upřesnit, že i když se okupace, k níž dojde během ozbrojeného konfliktu, nesetká s vojenským odporem, je úmluva i nadále použitelná“²¹⁷.

209 – *Recueil, des traités des Nations unies*, sv. 1125, s. 3.

210 – Tato pravidla každopádně splňují kritéria dovolatelnosti zmíněná v bodě 96 tohoto stanoviska, a to ze stejných důvodů, jako jsou důvody uvedené v bodě 139 tohoto stanoviska.

211 – Přípustnost hrozby atomovými zbraněmi nebo jejich použití, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1996, s. 226, bod 79). V tomto smyslu viz také rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. října 1946 ve věci *Spojené státy americké a další v. Goering a další*, zveřejněný v *Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal (Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946)*, 1947, s. 171 až 341, viz s. 253 a 254; Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 89 a 157).

212 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 157).

213 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Všechny členské státy Unie i Marocké království jsou smluvními stranami těchto úmluv a dodatkového protokolu I. Fronta Polisario se nadto jednostranným prohlášením ze dne 23. června 2015, které bylo uloženo u Švýcarské spolkové rady jakožto depozitáře Ženevských úmluv a oznámeno smluvním státům těchto úmluv, zavázala uplatňovat v konfliktu mezi ní a Marockým královstvím všechny čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 a Dodatkový protokol I z roku 1977.

214 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 158).

215 – Viz bod 127 tohoto stanoviska.

216 – Viz článek 2 této úmluvy, jakož i Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 95).

217 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 95).

243. Kromě toho čl. 1 odst. 4 dodatkového protokolu I rozšiřuje použití všech čtyř Ženevských úmluv z roku 1949 na „ozbrojené konflikty, ve kterých národy bojují proti koloniální nadvládě a cizí okupaci [...], aby uplatnily své právo na sebeurčení“²¹⁸. To je případ lidu Západní Sahary, který dosud toto právo nevykonal a nachází se v procesu dekolonizace²¹⁹.

244. Z výše uvedeného vyplývá, že ozbrojený konflikt, k němuž došlo v letech 1976 až 1988 v Západní Sahaře, je mezinárodní ozbrojený konflikt, a Haagský řád z roku 1907 se tudíž na Západní Saharu použije.

– *K existenci vojenské okupace v Západní Sahaře*

245. V této souvislosti je třeba posoudit, zda je přítomnost Marockého království v Západní Sahaře okupací ve smyslu článku 42 Haagského řádu z roku 1907, kterou Unie nemůže uznat nebo jí poskytnout pomoc či podporu. Podle uvedeného ustanovení se „[ú]zemí [pokládá se za obsazené [okupované], je-li skutečně v moci nepřátelské armády“.

246. V tomto ohledu je třeba nejprve zdůraznit, že existence okupace je otázkou skutkovou²²⁰. Předkládající soud, daňová a celní správa a ministr životního prostředí, výživy a záležitostí venkova se domnívají, že se Západní Sahara nachází pod marockou okupací²²¹, což potvrzuje rezoluce Valného shromáždění OSN č. 34/37²²², na kterou Soudní dvůr odkázal v bodech 35 a 105 svého rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Rada v. Fronta Polisario (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

218 – Článek 1 odst. 4 Dodatkového protokolu I a komentáře Mezinárodního výboru Červeného kříže (ICRC) z roku 1987, bod 114. V tomto smyslu také viz Roberts, A., „What is military occupation?“, *British Yearbook of International Law*, 1985, sv. 55, s. 249 až 305, viz s. 254 a 255.

219 – Viz David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. vyd., Brusel, Bruylant, 2012, s. 189 a 190; Milanovic, M., „The Applicability of the Conventions to ‚Transnational‘ and ‚Mixed‘ Conflicts“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P., a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 27 až 50, bod 43; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources“, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper* No 15/81, září 2015, s. 5 a 6.

220 – Viz rozsudek prvostupňového senátu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze dne 31. března 2003 ve věci *Prokurátor v. Mladen Naletilić et Vinko Martinović* (sp. zn. IT-98-34-T), bod 211; Stato maggiore della difesa, *Manuale di diritto umanitario*, 1991, sv. I, bod 32; Federal Ministry of Defence of the Federal Republic of Germany, *Humanitarian Law in Armed Conflicts Manual*, 1992, bod 526; Cabinet du Juge-Avocat général du Canada, *Law of Armed Conflict*, 2001, bod 1203(1); UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004, bod 11.2; Ministerio de defensa, *El derecho de los conflictos armados*, 2. vyd., Centro Geográfico del Ejército, Madrid, 2007, sv. I, s. 2–20; U. S. Department of Defense, *Law of War Manual*, 2015, s. 744; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 42, bod 96; Sassòli, M., „The Concept and the Beginning of Occupation“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P. a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1389 až 1419, bod 8.

221 – Viz body 27, 44.1 a 47.4 předkládacího rozhodnutí, jakož i body 40, 43, 48 a 49 rozsudku ze dne 19. října 2015 ve věci *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v. HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin).

222 – Viz odstavce 5 a 6. Pro přijetí rezoluce hlasovalo 85 států, 6 proti, 41 států se zdrželo hlasování a 20 států nehlasovalo. Stávající členské státy Unie hlasovaly pro nebo se hlasování zdržely. V tomto smyslu viz také rezoluce Valného shromáždění OSN č. 35/19.

247. Existence marocké okupace v Západní Saharě je kromě toho obecně uznávána²²³, a to dokonce i ze strany Hanse Corella²²⁴, který jako zástupce generálního tajemníka pro právní záležitosti OSN a právní poradce vydal právní stanovisko k legalitě rozhodnutí, které přijaly marocké orgány ohledně uzavření smluv o průzkumu nerostného bohatství v Západní Saharě se zahraničními společnostmi²²⁵.

248. Konečně podle Mezinárodního soudního dvora za účelem zjištění, „zda stát, jehož ozbrojené síly jsou přítomny na území jiného státu v důsledku intervence, je „okupující mocností“ ve smyslu, v jakém ji chápe *ius in bello*, [je třeba posoudit], zda existují dostatečné důkazy o tom, že stát, který provedl intervenci, v dotčených oblastech skutečně nastolil a vykonává moc [nepřátelské armády]“²²⁶.

249. Tak je tomu jednoznačně v případě převážné části Západní Sahary, která se rozkládá západně od pískového valu, který vybudovala a kontroluje marocká armáda, a která je ovládána Marockým královstvím od okamžiku, kdy byla ve dvou etapách (v roce 1976 a v roce 1979²²⁷) anektována. Od té doby byla Marockým královstvím organizovaným způsobem spravována²²⁸, a to bez souhlasu lidu Západní Sahary, který dosud nevykonával své právo na sebeurčení²²⁹.

250. Dále je třeba poukázat na to, že se okupace neomezuje na pevninské území, ale vztahuje se rovněž na vnitřní vody a pobřežní moře²³⁰. Vzhledem k tomu, že výlučná ekonomická zóna nespadá pod suverenitu pobřežního státu, okupace se na ni nevztahuje, avšak mocnost okupující pobřežní území, v daném případě Marocké království, může v této zóně vykonávat jurisdikci, kterou mořské právo přiznává pobřežnímu území²³¹.

223 – Viz zejména, Roberts, A., „What is military occupation?“, *British Yearbook of International Law*, 1985, sv. 55, s. 249 až 305, viz s. 280 až 281; Gasser, H. P., „The Conflict in Western Sahara – An Unresolved Issue from the Decolonization Period“, *Yearbook of International Humanitarian Law*, 2002, sv. 5, s. 375 až 380, viz s. 379; Arai-Takahashi, Y., *The Law of Occupation: Continuity and Change of International Humanitarian Law, and its Interaction with International Human Rights Law*, Martinus Nijhoff, Haag, 2009, s. 140; Chinkin, C., „Laws of occupation“, zveřejněno v Botha, N., Olivier, M., a van Tonder, D. (eds.), *Multilateralism and International Law with Western Sahara as a Case Study*, VerLoren van Themaat Centre, Pretoria 2010, s. 197 až 221, viz s. 197 až 200; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 171; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories“, zveřejněno v Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. a Paulus, A. (eds.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, sv. II, s. 1829 až 1839, viz s. 1837; Koutoulis, V., „The application of international humanitarian law and international human rights law in prolonged occupation: only a matter of time?“, *International Review of the Red Cross*, 2012, sv. 94, s. 165 až 205, viz s. 171; David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. vyd., Bruylant, Brusel, 2012, s. 192; Ruiz Miguel, C., „La responsabilité internationale et les droits de l'homme: le cas du Sahara occidental“, *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, 2013, sv. 11, s. 105 až 130, viz s. 107; Dawidowicz, M., „Trading Fish or Human Rights in Western Sahara? Self-Determination, Non-Recognition and the EC-Morocco Fisheries Agreement“, zveřejněno ve French, D. (ed.), *Statehood, Self-Determination and Minorities: Reconciling Tradition and Modernity in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, s. 250 až 276; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P. a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1455 až 1484, viz s. 1459; Kontorovich, E., „Economic Dealings with Occupied Territories“, *Columbia Journal of Transnational Law*, 2015, sv. 53, s. 584 až 637, viz s. 611 a 612; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources“, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper* no 15/81 (září 2015). Viz také rozsudek High Court of South Africa (Vrchní soud Jihoafrické republiky) ze dne 15. června 2017 ve věci sp. zn. 1487/17, *The Saharawi Arab Democratic Republic and Front Polisario v. The Owner and charterers of the MV „NM Cherry Blossom“*, bod 29.

224 – Viz Corell, H., „Western Sahara – status and resources“, *New Routes*, 2010, sv. 15, s. 10 až 13, viz s. 11.

225 – Viz dopis zástupce generálního tajemníka pro právní záležitosti OSN, právního poradce, ze dne 29. ledna 2002, který byl zaslán předsedovi Rady bezpečnosti OSN (S/2002/161).

226 – Ozbrojená činnost na území Konga (Demokratická republika Kongo v. Uganda), rozsudek (CIJ Recueil 2005, s. 168, bod 173). Stejná zásada se uplatní na okupaci nesamosprávných území podle čl. 1 odst. 4 Dodatkového protokolu I.

227 – Připomínám, že Mauritánská islámská republika se stáhla ze Západní Sahary dne 14. srpna 1979 poté, co uzavřela mírovou dohodu s Frontou Polisario. Tentýž den provedlo Marocké království anexi části Západní Sahary původně okupované Mauritánskou islámskou republikou. Mauritánská islámská republika uznala tuto „okupaci s použitím síly“ prohlášením svého předsedy vlády ze dne 14. srpna 1979, které bylo připojeno k dopisu ze dne 18. srpna 1979, který zaslal stálý zástupce Mauritánské islámské republiky při OSN generálnímu tajemníkovi OSN (A/34/427).

228 – Pokud jde o podrobnější zprávu o tom, jak se dostala Západní Sahara pod marockou nadvládu, viz Dessaints, J., „Chronique politique Maroc“, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1975, sv. 14, s. 457 až 476, viz s. 463 až 465; Santucci, J. C., „Chronique politique Maroc“, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, sv. 15, s. 357 až 379, viz s. 359 až 361.

229 – Dále zdůrazňuji, že i kdyby byla Madridská dohoda považována za platnou, nijak neschvalovala marockou vojenskou přítomnost na území Západní Sahary bez souhlasu jejího lidu, který nebyl nikdy udělen.

230 – Viz Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 47 a 48; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 55; Sassòli, M., „The Concept and the Beginning of Occupation“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P. a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1389 až 1419, bod 15.

231 – Viz Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 55.

– Ke způsobilosti okupující mocnosti uzavírat mezinárodní dohody použitelné na okupované území a k podmínkám legality, kterým uzavření takových dohod podléhá

251. Ke způsobilosti okupující mocnosti uzavírat mezinárodní dohody použitelné na okupované území je třeba podotknout, že z článku 43 Haagského řádu z roku 1907²³² a čl. 64 druhého pododstavce Ženevské úmluvy IV²³³ vyplývá, že okupující mocnost může vyhlášovat zákony za účelem zajištění veřejného života a pravidelné správy okupovaného území²³⁴. Jak podotýká Komise, tato zákonná pravomoc, kterou disponuje okupující mocnost na tomto okupovaném území, zahrnuje způsobilost uzavírat mezinárodní dohody použitelné na uvedené území²³⁵. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že Mezinárodní soudní dvůr zásadně nevyloučil, že by třetí osoby mohly uzavírat mezinárodní dohody použitelné na nesamosprávné okupované území pouze se spravující mocí, která již nevykonává své poslání z důvodu vojenské intervence²³⁶.

252. Pokud však okupující mocnost uzavírá mezinárodní dohodu použitelnou na okupované území, musí jednat ve svém postavení okupující mocnosti, a nikoliv s tím, že má svrchovanou moc nad okupovaným územím²³⁷, neboť anexe okupovaného území je přísně zakázána²³⁸.

232 – „Ježto zákonná pravomoc fakticky přešla do rukou obsaditelových, má tento učiniti všechna opatření, která jsou v jeho moci, aby byl podle možnosti zjednan a zajištěn veřejný pořádek a život, a to, není-li nepřekonatelné překážky, se zachováním zemských zákonů“.

233 – „Okupační mocnost může však podrobit obyvatelstvo okupovaného území ustanovením, která jsou nezbytná, aby mohla plnit závazky plynoucí z této úmluvy, zajistit pravidelnou správu území a bezpečnost, jak svou vlastní, tak i členů a majetku okupačních sil i okupační správy, jakož i zařízení a dopravních spojů, kterých užívá“.

234 – Viz Sassòli, M., „Legislation and Maintenance of Public Order and Civil Life by Occupying Powers“, *European Journal of International Law*, 2005, sv. 16, s. 661 až 694; Dinstejn, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 115 a 116; Arai-Takahashi, Y., *The Law of Occupation: Continuity and Change of International Humanitarian Law, and its Interaction with International Human Rights Law*, Martinus Nijhoff, Haag, 2009, s. 120 a 121.

235 – Viz Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 83 až 86; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P., a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1455 až 1484, bod 98.

236 – Viz Východní Timor (Portugalsko v. Austrálie), rozsudek (CIJ Recueil, 1995, s. 90, body 13 a 32). Mezinárodní soudní dvůr sice v této věci svou pravomoc nevykonával, avšak to bylo z důvodu, že se měl vyslovit k oprávněnosti začlenění Východního Timoru do Indonéské republiky. To mu nicméně nezabránilo v tom, aby označil indonéskou vojenskou intervenci za okupaci (viz bod 13 rozsudku), což je ostatně otázka skutková (viz bod 246 tohoto stanoviska).

237 – Viz Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 85; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P., a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1455 až 1484, bod 98.

238 – Viz článek 4 dodatkového protokolu I; článek 47 Ženevské úmluvy IV; rozhodčí nález ze dne 18. dubna 1925 ve věci Osmanského veřejného dluhu (Bulharsko, Irák, Palestina, Transjordánsko, Řecko, Itálie a Turecko), *Recueil des sentences arbitrales*, sv. 1, s. 529 až 614, viz s. 555; rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu č. 1 ze dne 10. března 1948 ve věci RuSHA (Spojené státy americké v. Greifelt a další), *Trials of War Criminals before the Nuerenberg Military Tribunals*, U.S. Government Printing Office, Washington, 1950, sv. V, s. 154; Oppenheim, L., „The Legal Relations between an Occupying Power and the Inhabitants“, *Law Quarterly Review*, 1917, sv. 33, s. 363, 364; Dinstejn, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 49 až 51; David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. vyd., Bruylant, Brusel, 2012, s. 582 a 583; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 85; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P., a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1455 až 1484, bod 10.

253. V tomto smyslu například Švýcarská konfederace uzavřela s Prozatímní koaliční správou (Coalition Provisional Authority, CPA)²³⁹ jednající výslovně jménem Irácké republiky dohodu o zajištění vývozních rizik²⁴⁰, a to s tím, že „okupující stát má v zemi, kterou okupuje, zákonnou moc (článek 43 Haagského řádu z roku 1907) [což] znamená zejména to, že okupující mocnost může vyhlášovat zákony nebo uzavírat mezinárodní úmluvy jménem okupovaného státu“²⁴¹. Tato praxe byla podpořena rezolucemi Rady bezpečnosti OSN č. 1483 (2003) ze dne 23. května 2003²⁴² a č. 1511 (2003) ze dne 16. října 2003²⁴³.

254. Ze znění této rámcové dohody jasně vyplývá, že nebyla uzavřena s okupujícími mocnostmi Irácké republiky, ale s Prozatímní koaliční správou, která „podle válečných zákonů a obyčejů [...] [m]ěla v Iráku dočasně postavení vládního orgánu“²⁴⁴. Nejednalo se tedy o to, že by Švýcarská konfederace uznala protiprávní stav plynoucí z porušení nepřekročitelných norem mezinárodního obyčejového práva, které zahrnují povinnosti *erga omnes*.

255. V projednávané věci ze znění dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 výslovně nevyplývá, že byly uzavřeny s Marockým královstvím v jeho postavení mocnosti okupující Západní Saharu. Je naopak zcela zjevné, že Marocké království uvedené dohody uzavřelo s tím, že má svrchovanou moc nad Západní Saharou. Na rozdíl od toho, co tvrdí Komise v bodě 139 svého vyjádření, článek 43 Haagského řádu z roku 1907 a čl. 64 druhý pododstavec Ženevské úmluvy IV tedy neopravňují k uzavření dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 ve formě a způsobem, jakým byly uzavřeny, a to i kdyby Marocké království mělo být považováno za mocnost okupující Západní Saharu.

b) K tomu, zda napadené akty respektovaly zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a pravidla mezinárodního humanitárního práva použitelná na využívání přírodních zdrojů okupovaného území

1) Zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji

256. Západní Sahara je nesamosprávným územím v procesu dekolonizace. Z toho důvodu se na využívání jejího přírodního bohatství vztahuje článek 73 Charty Organizace spojených národů a obyčejová zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji²⁴⁵. UNCLOS nadto v rezoluci III připojené k závěrečnému aktu třetí konference Organizace spojených národů o mořském právu stanoví, že „v případě území, jehož lid dosud nedosáhl plné nezávislosti nebo jiného samosprávného statusu uznávaného Organizací spojených národů, nebo území pod koloniální nadvládou se ustanovení úmluvy [UNCLOS] týkající se práv a zájmů uplatňují ve prospěch lidu daného území s cílem podporovat jeho blahobyt a rozvoj“.

239 – Okupační orgán ustavený v Iráku Spojenými státy americkými a jejich koalicí za účelem správy země v letech 2003 a 2004.

240 – Viz rámcová dohoda mezi Prozatímní koaliční správou (dále jen „Správa“), která podle válečných zákonů a obyčejů, jakož i podle relevantních rezolucí Rady bezpečnosti OSN, a to zejména rezoluce č. 1483 (2003), má v Iráku dočasně postavení vládního orgánu, Trade Bank of Iraq (TBI, Irácká obchodní banka), zřízenou podle nařízení Správy č. 20, a Úřadem pro pojištění vývozních rizik (GRE), jednajícím jménem Švýcarské konfederace, podepsaná v Římě dne 5. prosince 2003, *Recueil systématique du droit fédéral*, 0.946.144.32.

241 – Zpráva ředitelství Švýcarské konfederace pro mezinárodní veřejné právo ze dne 15. prosince 2003 citovaná ve Ferraro, T. (ed.), *Rapport des experts du CIRC, „Occupation and other forms of administration of foreign territory“*, 2012, s. 59. V tomto smyslu viz rovněž Caflisch, L., „La pratique suisse en matière de droit international public 2003“, *Revue suisse de droit international et de droit européen*, 2004, sv. 5, s. 661 až 719, viz s. 663 a 664.

242 – Viz odstavec 4, podle kterého Rada bezpečnosti „[požádala] [Prozatímní koaliční s]právu, aby v souladu Chartou Organizace spojených národů a relevantními ustanoveními mezinárodního práva podporovala blahobyt iráckého obyvatelstva *zajištěním účinné správy území*, a to zejména tím, že bude usilovat o znovuzavedení bezpečnosti a stability a vytvářet podmínky, které umožní iráckému lidu určit si svobodným způsobem svou budoucnost“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

243 – Viz odstavec 1, podle něhož Rada bezpečnosti „[opakovaně potvrdila] svrchovanost a územní celistvost Iráku a v této souvislosti zdůraz[nila], že *Dočasná prozatímní správa (Správa) dočasně vykonává odpovědnosti, pravomoci a povinnosti z hlediska použitelného mezinárodního práva*, které jsou uznány a vypočteny v rezoluci č. 1483 (2003), a to až do té doby, než bude iráckým lidem ustavena mezinárodně uznaná reprezentativní vláda a převezme odpovědnosti Správy“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

244 – Viz rámcová dohoda (*Recueil systématique du droit fédéral*, 0.946.144.32).

245 – Viz Ozbrojené aktivity na území Konga (Demokratická republika Kongo v. Uganda), rozsudek (CIJ Recueil 2005, s. 168, bod 244).

257. Za těchto okolností musí mít prospěch z využívání přírodních zdrojů nesamosprávného území, včetně rybolovného využívání vod k němu přiléhajících, lid tohoto území²⁴⁶.

2) Článek 55 Haagského řádu z roku 1907

258. Marocké království je jakožto mocnost okupující Západní Saharu²⁴⁷ vázáno článkem 55 Haagského řádu z roku 1907, který se týká využívání veřejného vlastnictví okupované země. Podle tohoto ustanovení „[o]kupační stát má se pokládati toliko za správce a poživatele veřejných budov, nemovitostí, lesů a zemědělských závodů, které náležejí nepřátelskému státu a jsou v obsazeném území. Má podstatu těchto statků zachovávat neporušenu a spravovat je podle pravidel o poživacím právu“.

259. Podobně jako Komise se domnívám, že článek 55 Haagského řádu z roku 1907 lze použít i na využívání rybolovných zdrojů mořských oblastí nacházejících se při pobřeží okupovaného území.

260. *Ususfructus* (právo poživací) je právo užívat cizí věc (*ius utendi*) a brát z ní plody (*ius fruendi*), aniž je změněna její podstata²⁴⁸. Znamená to, že okupující mocnost nemůže nakládat s veřejným majetkem okupované země, ale je oprávněna jej využívat, brát z něj plody a tyto plody prodávat, jakož i požívat výnosy vzniklé nakládáním s plody tohoto využívání, avšak toto využívání neplýtvá hospodářskou hodnotou dotčených statků, nesnižuje ji či je o ni nepřipravuje, ani toto využívání nejde nad rámec toho, co je nutné nebo běžné²⁴⁹.

261. Znění článku 55 nestanoví žádné konkrétní omezení ohledně účelu nakládání s veřejným vlastnictvím²⁵⁰. Bylo nicméně rozhodnuto, že „články 53, 55 a 56 [Haagského řádu z roku 1907] vztahující se k veřejnému vlastnictví jasně ukazují, že podle zákonů války hospodářství okupované země musí nést [pouze] náklady okupace [...]; tyto náklady nadto hospodářství země přísluší pouze v rozsahu, v němž je s to je v rozumné míře zajistit“²⁵¹.

262. Kromě toho je článkem 55 Haagského řádu z roku 1907 povoleno využívání veřejného vlastnictví pro uspokojení potřeb lidu okupovaného území, a to tím spíše v rámci okupace delšího trvání²⁵².

246 – Viz body 130 až 134 tohoto stanoviska.

247 – Viz body 245 až 249 tohoto stanoviska.

248 – Viz „Justiniani Institutiones“, kniha II, kapitola IV „(De usu fructu), principium“, zveřejněno v Krueger, P. (ed.), *Corpus Iuris Civilis*, Weidmann, Berlín, 1889, sv. I; U.S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel's right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. října 1976, *International Law Materials*, 1977, sv. 16, s. 733 až 753, viz s. 736; Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. srpna 1977, *International Law Materials*, 1978, sv. 17, s. 432 až 444, bod 2; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 214; Van Engeland, A., „Protection of Public Property“, zveřejněno v Clapham, A., Gaeta, P., a Sassòli, M. (eds.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 1535 až 1550, body 20 až 22.

249 – Viz Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 215; Cabinet du Juge-Avocat général du Canada, *Law of Armed Conflict*, 2001, bod 1243; UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004, bod 11.86; U.S. Department of Defense, *Law of War Manual*, 2015, s. 793.

250 – Viz Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. srpna 1977, *International Law Materials*, 1978, sv. 17, s. 432 až 444, bod 12; Cassese, A., „Powers and Duties of an Occupant in Relation to Land and Natural Resources“, zveřejněno v Cassese, A., Gaeta, P., a Zappalà, S. (eds.), *The Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, 2008, Oxford University Press, Oxford, s. 250 až 271, viz s. 258; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 217.

251 – Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. října 1946 ve věci *Spojené státy americké a další v. Goering a další*, zveřejněno v *Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal (Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946)*, 1947, s. 171 až 341, viz s. 239. V tomto smyslu viz také U.S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel's right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. října 1976, *International Law Materials*, 1977, sv. 16, s. 733 až 753, viz s. 743; Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. srpna 1977, *International Law Materials*, 1978, sv. 17, s. 432 až 444, viz s. 437.

252 – Viz U.S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel's right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez“, 1. října 1976, *International Law Materials*, 1977, sv. 16, s. 733 až 753, viz s. 743 až 745; Cassese, A., „Powers and Duties of an Occupant in Relation to Land and Natural Resources“, zveřejněno v Cassese, A., Gaeta, P., a Zappalà, S. (eds.), *The Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, 2008, Oxford University Press, Oxford, s. 250 až 271, viz s. 257 a 261; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. vyd., Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 82.

263. Při okupaci Iráku tak Spojené státy americké, Spojené království a členové koalice bez dalšího souhlasily s tím, aby „irácká ropa byla chráněna a používána ve prospěch iráckého lidu“²⁵³, a v souladu s odstavcem 20 rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1483 (2003) zřídily Fond pro rozvoj Iráku²⁵⁴, aby na něj ukládaly všechny výnosy z prodeje irácké ropy, ropných výrobků a zemního plynu určených na vývoz, a to do té doby, než bude ustavena reprezentativní irácká vláda, uznaná mezinárodním společenstvím.

3) *K otázce, zda napadené akty respektovaly zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a článek 55 Haagského řádu z roku 1907*

264. Především, že mezinárodní humanitární právo, včetně článku 55 Haagského řádu z roku 1907, je *lex specialis* ve vztahu k ostatním pravidlům mezinárodního práva, včetně lidských práv, která se mohou rovněž vztahovat na stejný skutkový rámec²⁵⁵.

265. Je pravda, že Mezinárodní soudní dvůr v souvislosti se zásadou trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji rozhodl, že „nic [...] nenasvědčuje tomu, že by se použil[a] konkrétně na případ plnění a využívání některých přírodních zdrojů členy armády státu, který vojensky zasáhl na území jiného státu“²⁵⁶.

266. Projednávaná věc se nicméně netýká případu plnění a využívání přírodních zdrojů jednotlivými členy armády, ale oficiální a systematické politiky využívání rybolovných zdrojů²⁵⁷, kterou společně zavedly Marocké království a Unie.

267. V tomto smyslu lze na některé případy použít výlučně mezinárodní humanitární právo nebo pouze právo použitelné na využívání přírodních zdrojů nesamosprávných území; jiné případy mohou spadat zároveň pod obě tato odvětví mezinárodního práva²⁵⁸.

268. Jak podotýká Komise v bodě 43 odpovědi na písemné otázky Soudního dvora, právní režimy použitelné na nesamosprávná území a na okupovaná území se vzájemně nevylučují. Navíc co se týče projednávané věci, zásada trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji a článek 55 Haagského řádu z roku 1907 se v jedné věci shodují, a sice v tom, že využívání přírodních zdrojů Západní Sahary (jako nesamosprávného a okupovaného území) nemůže být k hospodářskému prospěchu Marockého království (s výjimkou nákladů okupace v rozsahu, v němž je Západní Sahara s to je v rozumné míře zajistit), ale musí být ve prospěch lidu Západní Sahary.

269. V tomto ohledu je třeba připomenout, že se jak Rada, tak Komise shodují v tom, že rybolovné oblasti při pobřeží Západní Sahary musí být využívány ve prospěch lidu tohoto území, přičemž mají za to, že ustanovení dohody o rybolovu a protokolu z roku 2013 mohou zaručit, aby tomu tak skutečně bylo.

270. S tímto tvrzením nesouhlasím z následujících důvodů.

253 – Viz dopis ze dne 8. května 2003, který předsedovi Rady bezpečnosti zaslali Stálí zástupci Spojených států amerických a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku při Organizaci Spojených národů (S/2003/538).

254 – Viz nařízení Prozatímní koaliční správy č. 2 ze dne 15. června 2003 o Fondu pro rozvoj Iráku.

255 – Viz Přípustnost hrozby atomovými zbraněmi nebo jejich použití, poradní stanovisko (CIJ Recueil 1996, s. 226, bod 25). Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, body 105 a 106).

256 – Viz Ozbrojené aktivity na území Konga (Demokratická republika Kongo v. Uganda), rozsudek (CIJ Recueil 2005, s. 168, bod 244).

257 – V tomto smyslu viz Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 219 a 220.

258 – Právní následky vystavění zdi na okupovaném palestinském území, poradní stanovisko (CIJ Recueil 2004, s. 136, bod 106); ozbrojené aktivity na území Konga (Demokratická republika Kongo v. Uganda), rozsudek (CIJ Recueil 2005, s. 168, body 216, 217 a 220).

271. Je třeba uvést, že dohoda o rybolovu stanoví udržitelné využívání rybolovných zásob (anglicky „*sustainable exploitation*“) ²⁵⁹ a v tomto smyslu nevede k vyčerpání tohoto zdroje. Z tohoto důvodu se dohoda o rybolovu *prima facie* zdá být v souladu jak s pravidly požívacího práva, na něž odkazuje článek 55 Haagského řádu z roku 1907 ²⁶⁰, tak se zásadou trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji. Využívání vod přiléhajících k Západní Saharě, které by vyčerpávalo rybolovné zásoby, by totiž nebylo možné považovat za využívání ve prospěch lidu tohoto území.

272. Z článku 2 nařízení č. 764/2006, rybolovných listů rybolovných oblastí č. 3 až 6 ²⁶¹ a z informací, které Komise poskytla na jednání ²⁶², nicméně vyplývá, že se převážná část využívání upraveného dohodou o rybolovu a protokolem z roku 2013 týká takřka výlučně vod přiléhajících k Západní Saharě. Úlovky pouze za rybolovnou oblast č. 6 (která zahrnuje pouze vody přiléhající k Západní Saharě) totiž tvoří přibližně 91,5 % celkových úlovků realizovaných v rámci rybolovného využívání zavedeného dohodou o rybolovu a protokolem z roku 2013.

273. Pokud se tedy dohoda o rybolovu použije takřka výlučně na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, vyplývá z toho, že finanční příspěvek, který Unie vyplácí Marockému království na základě článku 7 dohody o rybolovu, by měl rovněž téměř výlučně být ku prospěchu lidu Západní Sahary (ledaže je tento příspěvek použit k úhradě nákladů okupace v rozsahu, v němž je toto území s to je v rozumné míře zajistit ²⁶³).

274. Článek 3 odst. 1 protokolu z roku 2013 nicméně stanoví, že roční finanční příspěvek ve výši 40 000 000 eur je rozdělen do dvou částí, a to část ve výši 30 000 000 eur hrazenou na základě článku 7 dohody o rybolovu (16 000 000 eur jako finanční příspěvek za přístup ke zdrojům a 14 000 000 eur jako podpora marocké politiky v odvětví rybolovu) a část ve výši 10 000 000 eur odpovídajících odhadované hodnotě poplatků placených evropskými majiteli plavidel za licence k rybolovu vydané podle článku 6 dohody o rybolovu.

275. Podle čl. 3 odst. 4 protokolu z roku 2013 se tento příspěvek vyplácí správci státní pokladny Marockého království na účet vedený u státní pokladny této země (zatímco v případě okupace Iráku byly výnosy z prodeje ropy vypláceny do Fondu pro rozvoj Iráku).

276. Pokud jde o rozdělení tohoto příspěvku, čl. 3 odst. 5 a čl. 6 odst. 1 protokolu z roku 2013 stanoví, že roční finanční příspěvek ve výši 40 000 000 eur spadá do *výhradní* pravomoci marockých orgánů, jen v případě částky 14 milionů eur (na podporu marocké politiky v odvětví rybolovu) zavádějí pro její použití marockými orgány monitorovací a dohledový mechanismus Unie v rámci smíšeného výboru.

277. Tento mechanismus přitom umožňuje v souladu s čl. 5 odst. 6 protokolu z roku 2013 pouze obecným způsobem monitorovat „očekávané hospodářské a sociální dopady [dohody o rybolovu], zejména účinky na zaměstnanost a investice, veškeré vyčíslitelné dopady provedených opatření, jakož i jejich zeměpisné rozložení“.

278. Podle Komise jí tento monitorovací mechanismus umožnil zajistit, že v období platnosti protokolu z roku 2013 (2014–2018) 54 milionů eur bylo nebo bude použito na výstavbu hal nové generace, prostorů pro rybáře, jakož i upravených vyloďovacích míst pro akvakulturu, a že přibližně 80 % projektů financovaných touto podporou směřuje do Západní Sahary.

259 – Viz preambule, jakož i článek 1, čl. 3 odst. 1 a články 4, 8 a 9 dohody o rybolovu. V tomto smyslu viz také články 4 a 5 protokolu z roku 2013.

260 – Viz body 258 a 260 tohoto stanoviska.

261 – Tyto rybolovné listy se nacházejí v dodatku 2 přílohy dohody o rybolovu. Podle článku 16 dohody o rybolovu jsou protokol a příloha s dodatky nedílnou součástí této dohody.

262 – Viz bod 70 tohoto stanoviska.

263 – Viz bod 261 tohoto stanoviska. Spis v tomto ohledu neobsahuje žádnou informaci, jelikož unijní orgány si takovou otázku nepoložily s tím, že Marocké království je „faktickou spravující mocí“ Západní Sahary.

279. Z těchto skutečností podle mého názoru vyplývá, že dohoda o rybolovu ani protokol z roku 2013 neobsahují nezbytné právní záruky pro to, aby rybolovné využívání splňovalo požadavky kritéria, které ukládá, aby toto využívání bylo ku prospěchu lidu Západní Sahary.

280. Zprv, protokol z roku 2013 neobsahuje žádný závazek ze strany Marockého království, aby použilo finanční příspěvek, vyplacený Uníí, ve prospěch lidu Západní Sahary úměrně úlovkům z vod přiléhajících k Západní Sahaře. Naopak pouze z rybolovné oblasti č. 6 (která zahrnuje pouze vody přiléhající k Západní Sahaře) pochází 91,5 % úlovků, kdežto monitorovací mechanismus zavedený článkem 6 protokolu z roku 2013 se vztahuje jen na 35 % finančního příspěvku (14 ze 40 milionů eur).

281. Zadrhé není nijak prokázáno, že by těchto 14 milionů eur bylo opravdu použito ve prospěch lidu Západní Sahary. Skutečnosti uvedené Komíí naproti tomu svědčí o tom, že z částky 160 milionů eur určené k výplatě za období čtyř let (2014–2018) bylo pouze 54 milionů eur (tedy 33,75 %) použito na rozvoj projektů, z nichž se 80 % nachází na území Západní Sahary.

282. Zatření skutečnost, že se 80 % projektů financovaných z těchto 54 milionů eur nachází v Západní Sahaře, samo o sobě o ničem nevypovídá. Podstatná je otázka, jak velká částka z těchto 54 milionů eur je určena na financování projektů v Západní Sahaře, avšak Komise tuto informaci neposkytla.

283. Konečně je třeba uvést, že čl. 49 odst. 6 Ženevské úmluvy IV zakazuje okupující mocnosti „přesunout [přemístit] část svého vlastního obyvatelstva do území jí obsazeného [okupovaného]“²⁶⁴. V dohodě o rybolovu ani protokolu z roku 2013 však není žádné ustanovení, které by Marocké království zavazovalo k tomu, aby část finančního příspěvku odpovídající rybolovnému využívání rybolovných oblastí při pobřeží Západní Sahary byla použita způsobem, z něhož by plynul prospěch zejména „Saharawincům pocházejícím z daného území“²⁶⁵ či „saharawinskému obyvatelstvu pocházejícímu z daného území“²⁶⁶.

284. Například rybolovný list pro rybolovnou oblast č. 6 (průmyslový pelagický rybolov) stanoví najímací povinnost pro plavidla Unie mezi 2 až 16 „marockými námořníky“ v závislosti na prostornosti plavidla²⁶⁷, ačkoliv se tato rybolovná oblast vztahuje výhradně na vody přiléhající k Západní Sahaře.

264 – Takové přemístění je závažným porušením Dodatkového protokolu I [viz čl. 85 odst. 4 písm. a) tohoto protokolu], jakož i válečný zločin [čl. 8 odst. 2 písm. b) viii) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, *Recueil des traités des Nations unies*, sv. 2187, s. 3]. Je třeba poznamenat, že Marocké království Římský statut podepsalo, ale neratifikovalo.

265 – Viz odstavce 7 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3458 A (XXX).

266 – Viz odstavce 2 a 4 rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3458 B (XXX).

267 – Viz dodatek 2 přílohy k protokolu z roku 2013.

285. Proto se domnívám, že ustanovení dohody o rybolovu a protokol z roku 2013 neposkytují žádnou záruku, že rybolovné využívání vod přiléhajících k Západní Sahaře bude ku prospěchu lidu tohoto území. Napadené akty tudíž nerespektují zásadu trvalé svrchovanosti nad přírodními zdroji²⁶⁸, článek 55 Haagského řádu z roku 1907 ani povinnost Unie neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení těchto ustanovení a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu.

286. Z výše uvedeného vyplývá, že dohoda o rybolovu a protokol z roku 2013 jsou v rozsahu, v němž se použijí na Západní Saharu a vody k ní přiléhající, neslučitelné s čl. 3 odst. 5 SEU, čl. 21 odst. 1 prvním pododstavcem SEU, čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU, článkem 23 SEU a článkem 205 SFEU, které Unii ukládají povinnost, aby její vnější činnost přísně dodržovala mezinárodní právo.

287. Nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013 jsou v rozporu s čl. 3 odst. 5 SEU, s čl. 21 odst. 1 prvním pododstavcem SEU, s čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU, s článkem 23 SEU a s článkem 205 SFEU v rozsahu, v němž schvalují a provádějí dohodu o rybolovu a protokol z roku 2013 na území Západní Sahary a ve vodách k ní přiléhajících.

c) K mezím povinnosti neuznat [protiprávní stav]

288. V tomto ohledu na jednání jak Comader, tak Komise tvrdily, že povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení pravidel mezinárodního práva *erga omnes* a povinnosti neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu nemůže vést k zákazu uzavírání mezinárodních dohod podporujících hospodářský rozvoj lidu Západní Sahary, jelikož podobný zákaz by byl v konečném důsledku k jeho újmě.

289. Dovolávají se bodu 125 poradního stanoviska k Namibii²⁶⁹, ve kterém Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že „neuznání jihoafrické správy území by nemělo mít za důsledek, že bude namibijský lid připraven o výhody, které mu mohou plynout z mezinárodní spolupráce“²⁷⁰.

290. Podle mého názoru tato mez povinnosti neuznat protiprávní stav nemá na projednávanou věc žádný vliv.

268 – Viz Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?“, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, sv. 22, s. 413 až 457, viz s. 435 až 442; Soroeta Liceras, J., „La posición de la Unión Europea en el conflicto del Sahara Occidental, una muestra palpable (más) de la primacía de sus intereses económicos y políticos sobre la promoción de la democracia y de los derechos humanos“, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2009, sv. 34, s. 823 až 864, viz s. 829 až 837 a s. 844 až 847; Corell, H., „The legality of exploring and exploiting natural resources in Western Sahara“, zveřejněno v Botha, N., Olivier, M., a van Tonder, D. (eds.), *Multilateralism and International Law with Western Sahara as a Case Study*, VerLoren van Themaat Centre, Pretoria, 2010, s. 231 až 247, viz s. 242; Etienne, J., „L'accord de pêche CE-Maroc: quels remèdes juridictionnels européens à quelle illicéité internationale“, *Revue belge de droit international*, 2010, s. 77 až 107, viz s. 86 až 88; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Ressources“, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper* no 15/81 (září 2015), s. 29 až 31. V tomto smyslu viz také „Avis juridique du bureau du conseiller juridique de l'Union africaine sur la légalité au regard du droit international, notamment des résolutions de l'ONU et des décisions de l'Organisation de l'unité africaine et de l'Union africaine, des décisions qu'auraient prises les autorités marocaines ou tout autre État, groupe d'États, entreprise étrangère ou autre entité concernant l'exploration ou l'exploitation de ressources naturelles renouvelables ou non ou toute autre activité économique au Sahara occidental“ [Právní stanovisko právního poradce Africké unie k legalitě z hlediska mezinárodního práva, zejména rezolucí OSN a rozhodnutí Organizace africké jednoty a Africké unie, rozhodnutí přijatých marockými orgány a jiným státem, skupinou států, zahraniční společností či jiným subjektem ohledně průzkumu a využívání obnovitelných a neobnovitelných přírodních zdrojů či jiné hospodářské činnosti v Západní Sahaře], připojené k dopisu ze dne 9. října 2015, zaslánému předsedovi Rady bezpečnosti OSN stálým zástupcem Zimbabwe při OSN (S/2015/786).

269 – V roce 1970 Jihoafrická republika dosud nestáhla svou správu z Namibie, a to i přesto, že Valné shromáždění OSN ukončilo na tomto území její mandát, který jí světila Společnost národů, samo převzalo odpovědnost za správu Namibie a že Rada bezpečnosti OSN požádala Jihoafrickou republiku, aby okamžitě stáhla svou správu z Namibie. Je třeba připomenout, že Jihoafrická republika nastolila v Namibii, stejně jako na svém vlastním území režim apartheidu. Z těchto důvodů Rada bezpečnosti ve své rezoluci č. 276 (1970) prohlásila, že „přetrvávající přítomnost jihoafrických orgánů v Namibii je protiprávní, a v důsledku toho jsou veškerá opatření, která jihoafrická vláda po ukončení mandátu přijala jménem Namibie nebo která se jí týkají, protiprávní“ (odstavec 2). Rovněž požádala „všechny státy, a to zejména ty mající hospodářské a jiné zájmy v Namibii, aby upustily od veškerých vztahů s jihoafrickou vládou, které jsou neslučitelné s odstavcem 2 této rezoluce“ (odstavec 5). V návaznosti na to položila Rada bezpečnosti Mezinárodnímu soudnímu dvoru otázku, jaké důsledky má pro státy skutečnost, že Jihoafrická republika je nadále přítomna v Namibii navzdory její rezoluci 276 (1970).

270 – Právní následky přetrvávající přítomnosti Jihoafrické republiky v Namibii (Jihozápadní Afrika) navzdory rezoluci Rady bezpečnosti OSN 276 (1970), poradní stanovisko (CIJ) Recueil 1971, s. 16).

291. Zaprvé Komise se již pokusila použít tentýž bod 125 poradního stanoviska k Namibii k tomu, aby odůvodnila skutečnost, že britské celní orgány přijaly průvodní osvědčení zemědělských výrobků pocházejících z okupovaného kyperského území, která byla vydána tzv. „Tureckou republikou severního Kypru (Severokyperskou tureckou republikou)“, tedy útvarem, který neuznává Unie ani její členské státy²⁷¹. Soudní dvůr však tento přístup odmítl s tím, že nelze dovodit žádnou analogii mezi situací v Namibii a vojenskou okupací, která přetrvává v severním Kypru²⁷². Mám za to, že to platí i pro projednávanou situaci.

292. Z druhé meze povinnosti neuznat protiprávní stav, které Mezinárodní soudní dvůr konstatoval v bodě 125 svého poradního stanoviska k Namibii z důvodu, aby namibijský lid nepřipravil o výhody, které by mu mohly plynout z mezinárodní spolupráce, by nemohly odůvodnit uzavírání mezinárodních obchodních dohod. Na uzavření podobných dohod se vztahovala povinnost neuznat protiprávní stav²⁷³. Dále příklady výhod, které měl mít i nadále namibijský lid, ani zdaleka nezahrnují mezinárodní obchodní dohody. Příklady, které uvedl Mezinárodní soudní dvůr, se totiž týkají zápisů narození, manželství a úmrtí do matriky, „u nichž by neuznání jejich účinků bylo pouze na úkor obyvatel území“²⁷⁴.

4. Shrnutí

293. Z výše uvedeného plyne, že napadené akty, které jsou použitelné na území Západní Sahary a vody k ní přiléhající, neboť spadají pod svrchovanost nebo jurisdikci Marockého království, porušují povinnost Unie respektovat právo lidu tohoto území na sebeurčení, jakož i její povinnost neuznat protiprávní stav plynoucí z porušení tohoto práva a neposkytnout pomoc či podporu zachování takového stavu. Navíc pokud jde o využívání přírodních zdrojů Západní Sahary, napadené akty nezavádějí nezbytné záruky, které by zajistily, aby z tohoto využívání měl prospěch lid tohoto území.

VI. K návrhu Rady na dočasné omezení účinků prohlášení neplatnosti

294. Rada požádala Soudní dvůr, aby „dočasně omezil účinky prohlášení neplatnosti [nařízení č. 764/2006, rozhodnutí 2013/785 a nařízení č. 1270/2013] tak, aby Unii umožnil přijmout opatření, která pro ni vyplývají z povinností, jež Unii přísluší podle mezinárodního práva“²⁷⁵.

295. Rada sice svůj návrh více nerozvedla, avšak žádá, aby byly účinky napadených aktů zachovány po časově omezené období, jako tomu bylo například v rozsudku ze dne 3. září 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461)²⁷⁶. Je nicméně třeba zdůraznit, že platnost protokolu z roku 2013, který tvoří součást dohody o rybolovu²⁷⁷ a je nezbytný pro její provedení, skončí dne 14. července 2018²⁷⁸. Vzhledem k tomu, že doba mezi vyhlášením rozsudku v roce 2018 a uplynutím platnosti tohoto protokolu bude značně krátká, nejsem

271 – Viz rozsudek ze dne 5. července 1994, Anastasiou a další (C-432/92, EU:C:1994:277, bod 35).

272 – Viz rozsudek ze dne 5. července 1994, Anastasiou a další (C-432/92, EU:C:1994:277, bod 49).

273 – Viz právní následky přetrvávající přítomnosti Jihoafrické republiky v Namibii (Jihozápadní Afrika) navzdory rezoluci Rady bezpečnosti OSN 276 (1970), poradní stanovisko (CIJ Recueil 1971, s. 16, bod 125).

274 – Viz právní následky přetrvávající přítomnosti Jihoafrické republiky v Namibii (Jihozápadní Afrika) navzdory rezoluci Rady bezpečnosti OSN 276 (1970), poradní stanovisko (CIJ Recueil 1971, s. 16, bod 124).

275 – Viz bod 59 jejího písemného vyjádření.

276 – Viz body 373 až 376 tohoto rozsudku.

277 – Viz článek 16 dohody o rybolovu a čl. 1 první pododstavec protokolu z roku 2013.

278 – Viz čl. 2 první pododstavec protokolu z roku 2013.

přesvědčen o tom, že by zachování účinků napadených aktů mělo smysl. V každém případě důvody, které ospravedlnily zachování účinků napadeného aktu po dobu tří měsíců ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 3. září 2008, *Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise* (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461)²⁷⁹, nejsou v projednávané věci dány.

VII. Závěry

296. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr nejdříve odpověděl na čtvrtou a poté na třetí předběžnou otázku High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Vrchní soud (Anglie a Wales), oddělení Queen's Bench (správní senát), Spojené království], následovně:

- „1) a) V rámci soudního přezkumu mezinárodních dohod uzavřených Evropskou unií, jakož i unijních aktů, které takové dohody schvalují nebo provádějí, podléhá možnost dovolat se pravidel mezinárodního práva, a to bez ohledu na jejich příslušnost k jednomu či více pramenům mezinárodního práva, následujícím podmínkám: Unie musí být dovolávaným pravidlem vázána, jeho obsah musí být bezpodmínečný a dostatečně přesný a konečně povaha ani systematika tohoto pravidla nesmí bránit soudnímu přezkumu napadeného aktu.
  - b) Zásada stanovená Mezinárodním soudním dvorem ve věci týkající se měnového zlata odvezeného z Říma v roce 1943, podle níž Mezinárodní soudní dvůr nemůže vykonávat svou soudní pravomoc vůči státu, který není účastníkem řízení, které je před ním vedeno, bez jeho souhlasu, se nepoužije na soudní přezkum mezinárodních dohod uzavřených Evropskou unií ani unijních aktů, které takové dohody schvalují nebo provádějí.
2. a) Dohoda mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu a Protokol mezi Evropskou unií a Marockým královstvím, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle této dohody, jsou neslučitelné s čl. 3 odst. 5 SEU, čl. 21 odst. 1 prvním pododstavcem SEU, čl. 21 odst. 2 písm. b) a c) SEU, článkem 23 SEU a článkem 205 SFEU v rozsahu, v němž se použijí na Západní Saharu a vody k ní přiléhající.
  - b) Nařízení Rady (ES) č. 764/2006 ze dne 22. května 2006 o uzavření Dohody mezi Evropským společenstvím a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu, rozhodnutí Rady 2013/785/EU ze dne 16. prosince 2013 o uzavření Protokolu mezi Evropskou unií a Marockým královstvím, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle Dohody mezi Evropskou unií a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu, jménem Unie, a nařízení Rady (EU) č. 1270/2013 ze dne 15. listopadu 2013 o rozdělení rybolovných práv na základě Protokolu mezi Evropskou unií a Marockým královstvím, kterým se stanoví rybolovná práva a finanční příspěvek podle Dohody mezi Evropskou unií a Marockým královstvím o partnerství v odvětví rybolovu, jsou neplatná.“

279 – Viz body 373 a 374 tohoto rozsudku. Soudní dvůr poukázal na riziko, že by subjekty omezujících opatření mohly podniknout kroky s cílem vyhnout se tomu, aby na ně mohlo být zmrazení prostředků znovu uplatňováno, jakož i na možnost, že i přes procesní vady konstatované v rozsudku se uvalení omezujících opatření na navrhovatele ukáže jako odůvodněné.